

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi turvallisuusselvityksistä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki turvallisuusselvityksistä. Turvallisuusselvityksellä korvattaisiin nykyinen luotettavuuslausuntojen antaminen. Turvallisuusselvityksiä olisi kolme eri muotoa. Perusmuotoinen turvallisuusselvitys vastaisi lähinnä nykyistä luotettavuuslausunnon antamista ja suppea turvallisuusselvitys puolestaan sitä lausuntoa, joka annetaan henkilön oikeudesta päästä tiettyyn paikkaan tai tilaan. Näiden lisäksi ehdotetaan laissa säädettäväksi myös mahdollisuudesta tehdä tietyissä tapauksissa laaja turvallisuusselvitys.

Ehdotetun lain soveltamisala kattaisi virkaan tai tehtävään hakeutuvasta, tehtävään tai koulutukseen otettavasta taikka virkaa tai tehtävää jo hoitavasta tehtävät turvallisuusselvitykset. Turvallisuusselvityksen avulla suojattaisiin laissa lueteltuja julkisia etuja sekä eräissä tapauksissa myös yksityisiä taloudellisia etuja. Erikseen turvallisuusselvityksen tekemistä koskevassa sääntelyssä huomioitaisiin ne velvoitteet, jotka johtuvat Suomen kansainvälisistä sitoumuksista.

Suojelupoliisi päättäisi perusmuotoisen turvallisuusselvityksen tekemisestä. Jos turvallisuusselvityksen hakija kuuluisi kuitenkin puolustushallinnon alaan, toimivalta turvallisuusselvityksen tekemiseen kuuluisi pääesikunnalle.

Ehdotetussa laissa yksilöitäisiin tyhjentävästi ne rekisterit, joihin sisältyviä tietoja turvallisuusselvityksen tekemisessä saisi käyttää. Niin ikään laissa lueteltaisiin tyhjentävästi ne tahot, jotka voisivat tulla kyseen turvallisuusselvityksen hakijoina. Hakijalle asetettaisiin laissa useita sekä selvitysmenettelyyn että itse selvityksen käyttämiseen liittyviä velvollisuuksia. Ehdotetussa laissa ei säädettäisi viranomaisten oikeudesta saada tietoja eri rekistereistä, vaan tämä jäisi edelleen näitä rekistereitä koskevan erityislainsäädännön varaan. Niin ikään myös rekis-

teröidyn tarkastusoikeutta koskevat säännökset sisältyisivät edelleen rekistereitä koskeviin erityislakeihin.

Ehdotetun lain mukaan turvallisuusselvityksen tekemiseen vaadittaisiin menettelyn kohteena olevan henkilön suostumus. Henkilöllä olisi aina oikeus saada toimivaltaiselta viranomaiselta tieto siitä, onko hänestä tehty turvallisuusselvitys tiettyä tehtävää varten. Henkilö, josta turvallisuusselvitys on tehty, saisi viranomaiselta myös tietää selvityksen hänestä sisältämät tiedot. Tietoa ei kuitenkaan olisi oikeus saada, jos se on peräisin rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta.

Laaja turvallisuusselvitys liittyisi niihin valtion viranomaisissa oleviin tehtäviin, jotka kuuluisivat turvallisuusluokituksen mukaiseen ensimmäiseen turvallisuusluokkaan. Turvallisuusluokitus voitaisiin puolestaan ottaa käyttöön valtioneuvoston asetuksella. Laajan turvallisuusselvityksen erottaisi perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä se, että siinä voitaisiin selvittää myös henkilön taloudellisiin olosuhteisiin liittyviä asioita. Tietyissä tapauksissa laaja turvallisuusselvitys olisi mahdollista ulottaa myös henkilön läheisiin. Erityisenä oikeusturvakeinona laajaan turvallisuusselvitykseen liittyisi henkilön oikeus tarkastaa häntä koskevat tiedot ja esittää niitä koskevat huomautuksensa ennen kuin selvitys annetaan hakijalle. Tätä oikeutta koskisi sama poikkeus kuin perusmuotoisen turvallisuusselvityksen tiedonsaantioikeutta.

Suppean turvallisuusselvityksen tarkoituksena olisi selvittää, voidaanko henkilölle työtehtävissään järjestää oikeus päästä laissa yksilöityyn paikkaan tai tilaan. Suppean turvallisuusselvityksen tekisi pääsääntöisesti kihlakunnan poliisilaitos. Jos laissa mainittu paikka tai tila olisi puolustusvoimien hallinnassa, suppean turvallisuusselvityksen tekisi kui-

tenkin pääesikunta. Suppean turvallisuusselvityksen tekemisessä voitaisiin käyttää huomattavasti vähemmän eri rekistereitä kuin perusmuotoisessa turvallisuusselvityksessä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös poliisin henkilörekistereistä annettua lakia, poliisin tehtävien suorittamisesta puolustus-

voimissa annettua lakia, rikosrekisterilakia, ulosottolakia, liiketoimintakiellosta annettua lakia ja ulkomaalaisrekisteristä annettua lakia.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	3
YLEISPERUSTELUT	5
1. Johdanto	5
2. Nykytila.....	6
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	6
Lausuntomenettelyä koskevat säännökset	6
Rekisteröidyn tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet	7
Muu asiaan liittyvä lainsäädäntö	8
Henkilötietojen suoja perustuslaissa.....	8
Henkilötietolaki.....	8
Rikos- ja poliisirekisteritietoja koskevat säännökset	9
Poliisilain vaitiolovelvollisuutta koskevat säännökset.....	9
Viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevat säännökset.....	10
Kansainvälisiä konferensseja koskevat kulkulupasäännökset	10
Ydinvoimaloiden turvallisuutta koskevat säännökset.....	11
Lentoliikenteen turvallisuutta ja turvatarkastajien kelpoisuutta koskevat säännökset	11
Lausuntomenettelykäytäntö	11
Yleistä	11
Tietolähteet ja lausunnon sisältö	12
2.2. Yksilön suojaa koskevat Suomen kansainväliset velvoitteet.....	13
2.3. Sääntelystä eräissä muissa maissa.....	14
2.3.1. Ruotsi	14
Lainsäädäntö.....	14
Käytäntö	16
Tietojen luovutus	17
2.3.2. Norja	17
2.3.3. Tanska.....	18
2.3.4. Saksa	19
2.3.5. Alankomaat	20
2.4. Nykytilan arviointi ja sääntelyn tarve	20
Yleistä	20
Ongelmia ja epäkohtia	21
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	23
3.1. Esityksen tavoitteet.....	23
3.2. Keskeiset ehdotukset	24
4. Esityksen vaikutukset	26
4.1. Vaikutukset yksilön asemaan	26
4.2. Taloudelliset ja henkilöstövaikutukset.....	26
5. Asian valmistelu	27

6.	Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	27
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT		29
1.	Lakiehdotusten perustelut	29
1.1.	Laki turvallisuusselvityksistä.....	29
1 luku.	Yleiset säännökset.....	29
2 luku.	Perusmuotoinen turvallisuusselvitys.....	33
3 luku.	Turvallisuusluokitus ja laaja turvallisuusselvitys	44
4 luku.	Suppea turvallisuusselvitys.....	50
5 luku.	Erinäiset säännökset.....	54
6 luku.	Voimaantulo.....	57
1.2.	Laki poliisin henkilökistereistä annetun lain muuttamisesta.....	58
1.3.	Laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta	59
1.4.	Laki rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta	60
1.5.	Laki ulosottolain 3 luvun 34 g §:n muuttamisesta	60
1.6.	Laki liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n muuttamisesta	61
1.7.	Laki ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta	61
2.	Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	61
3.	Voimaantulo	62
4.	Säätämisyjärjestys	62
LAKIEHDOTUKSET		65
	turvallisuusselvityksistä	65
	poliisin henkilökistereistä annetun lain muuttamisesta.....	72
	poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta.....	74
	rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta	75
	ulosottolain 3 luvun 34 g §:n muuttamisesta.....	76
	liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n muuttamisesta	77
	ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta.....	78
LIITE		79
RINNAKKAISTEKSTIT		79
	poliisin henkilökistereistä annetun lain muuttamisesta.....	79
	poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta.....	83
	rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta	85
	ulosottolain 3 luvun 34 g §:n muuttamisesta.....	86
	liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n muuttamisesta	87
	ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta.....	88

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Henkilöstöturvallisuutta koskevia tietoja on Suomessa antanut suojelupoliisi viranomaisille ja yhteisöille varsinaisen lainsäädännön perusteella vuodesta 1995 poliisin henkilökäytöstä annetun lain (509/1995, jäljempänä poliisin henkilökäytöstelilaki) 23 §:n nojalla. Samana vuonna on tullut voimaan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettu laki (1251/1995), jossa säädetään luotettavuutta koskevien pääesikunnan lausuntojen antamisesta. Vastaavia henkilöstöturvallisuutta koskevia tietoja on kuitenkin annettu vuodesta 1982 sisäasiainministeriön antaman päätöksen perusteella.

Samantyyppistä tietojen ilmoittamistoimintaa on tätä ennenkin valtiollisen turvallisuuspoliisin toimesta jossain määrin harjoitettu. Alun perin toiminta on painottunut pitkälti perinteiseen valtion turvallisuuden ylläpitämiseen ja suojelemiseen liittyviin seikkoihin. Tietoja on annettu viranomaistahoille, lähinnä poliisin, rajavartioston ja ulkoasiain-, sisäasiain- tai puolustushallinnon palvelukseen pyrkivistä sekä upseerikoulutettavista ja muista asevelvollisista. Tavoitteena on ollut ennalta estää valtion turvallisuutta vaarantava toiminta, esimerkiksi tiedustelutoiminta ja ylipäätään rikollinen toiminta valtion turvallisuuden kannalta merkittävässä viroissa ja tehtävissä. Valtion turvallisuus ja yhteiskunnan edut ovat edelleen keskeisiä suojeltavia intressejä. Painotukset käytännön toiminnassa ovat kuitenkin nykypäivänä kansainvälisen tilanteen muuttumisen ja Suomessa tapahtuneen yhteiskunnallisen, taloudellisen ja teknologisen kehityksen vuoksi osin erityyppisiä kuin aikaisempina vuosikymmeninä.

Turvallisuusselvityksen pyytäminen työnhakijasta rekrytointivaiheessa on nykyisin myös tärkeä osa monen suomalaisen viranomaisen sekä yrityksen henkilöstö- ja turvallisuuspolitiikkaa. Pyrkimyksenä on organisaation hallussa olevien luottamuksellisten tietojen suojaaminen muun muassa tietovuotoja, väärinkäytöksiä ja vakoilua vastaan. Turvallisuusselvitysten merkitys on korostunut erityisesti yksityisellä sektorilla, koska

tiedustelupalveluiden toiminta on kylmän sodan päättymisen jälkeen selkeästi painotunut yritysvalvontaan. Myös julkisella sektorilla tiedustelutoiminta on aktiivista muun muassa kauppapolitiikan ja kansainvälisten suhteiden alalla. Vieraiden valtioiden tiedustelu- ja sotilasorganisaatioiden lisäksi uhkana on kansainvälinen organisoitunut rikollisuus, jonka on todettu pyrkivän pääsemään käsiksi julkisiin ja yksityisiin tietovarastoihin.

Tietojärjestelmien tarkkailu ja kartoittaminen, niihin tunkeutuminen ja niiden hyväksikäyttö, tietojen ja ohjelmien muuttaminen, varastaminen, tuhoaminen tai järjestelmän käytön estäminen ovat usein esiintyviä vahingollisia tekoja. Tietojärjestelmiä manipuloimalla ja tietoja väärinkäyttämällä voidaan aiheuttaa mittavia vahinkoja ja pahimmassa tapauksessa jopa lamauttaa koko yhteiskunnan perustoiminnot. Tietoliikenne, sähkö- ja energiahuolto, rahoitus- ja maksuliikenne sekä kaupan logistiikkaketjut ja kuljetukset ovat esimerkkejä järjestelmistä, joiden vakavilla häiriöillä voi olla merkittävä vaikutus yhteiskunnan toimintoihin niin rauhan aikana kuin erilaisissa kriiseissäkin.

Samaan aikaan on tapahtunut yhteiskunnallinen muutos, jossa tieto, osaaminen, patentit ja tietojärjestelmät ovat nousseet yhä tärkeämmiksi tuotannontekijöiksi. Erityisesti uusilla teknologian aloilla toimiville yrityksille on tyypillistä osaamiseen perustuvan aineellisen pääoman merkitys yrityksen menestystekijänä. Tämän seurausta on, että kokonaisen kansantalouden menestys, kilpailukyky ja tuottavuuden paraneminen sekä työllisyyden suotuisa kehitys ovat voimakkaasti sidoksissa siihen, pystyvätkö yritykset kehittämään ja suojelemaan kansainvälisesti kilpailukykyistä huippuosaamista. Myös julkisella sektorilla sekä esimerkiksi pankki- ja rahoitusalaalla tiedon, tiedonkäsittelyn sekä tietojen suojaamisen merkitys on korostunut. Tämä johtuu siitä, että yhä useammat tietovarastot on tallennettu erilaisiin tietojärjestelmiin, jotka kytkeytyvät toisiinsa tietoverkkojen ja tiedonvaihtomenettelyjen kautta. Tämä lisää vaatimuksia tietojen parissa

työskentelevän henkilöstön luotettavuudesta.

Henkilöstöpolitiikkaan ja tietoturvaan vaikuttavana selkeänä suuntauksena voidaan nähdä organisaatioiden verkottuminen, henkilöstön vuokraus sekä toimintojen ulkoistaminen ja kansainvälistyminen. Tämä kehitys on johtanut siihen, että salaisia ja luottamuksellisia tietoja ei käsitellä enää pelkästään tietyissä korkeateknologiayrityksissä ja julkisorganisaatioissa. Suuri osa tietojen käytöstä tapahtuu alihankkijoiden, palveluyritysten, tytäryhtiöiden, yhteistyökumppaneiden sekä vuokratun henkilöstön muodostamissa, usein myös globaaleissa verkostoissa. Yhä useammin myös julkishallinnon palveluihin tullaan tarjoamaan kansalaisille ja yhteisöille sähköisen asioinnin mahdollisuus. Puutteellinen tietoturvasuus voi vaarantaa sekä valtion että kansalaisten turvallisuutta ja taloudellisia etuja, aiheuttaa vahinkojen ja tiedonmenetysten takia lisätyötä ja kustannuksia sekä heikentää viranomaisen uskottavuutta. Tämä kaikki vaikuttaa siihen, että tietoturvasuuden ja henkilöstöturvallisuuden hyvän tason ja laadun merkitys korostuvat.

Ulkopuolisen yrityksen työntekijät voivat fyysisesti työskennellä viranomaisten, esimerkiksi poliisin, puolustushallinnon tai ministeriöiden toimitiloissa ja omata täydet käyttöoikeudet kyseisen organisaation tietojärjestelmiin. Yksinomaan teknisiä turva- ja kulkupajärjestelyjä ei toimitilaturvallisuuden kannalta aina voida pitää riittävinä. Toiminnan häiriöttömän sujumisen ja yleisen turvallisuuden varmistamiseksi on pidetty tärkeänä, että työnantaja tai toimeksiantaja voi etukäteen tarkistaa, että tiettyihin tehtäviin tai tärkeisiin toimitiloihin, kuten ydinvoimalat ja lentokentät, ei oteta sellaisia henkilöitä, joilla on kytkentöjä ammattimaiseen rikollisuuteen taikka jotka ovat syyllistyneet esimerkiksi vakaviin huumausaine- tai väkivaltarikoksiin.

Viranomaisten ja yhteisöjen lisääntynyt kansainvälinen yhteistyö on niin ikään asettanut omat vaatimuksensa henkilöstöturvallisuuden ja sitä koskevan lainsäädännön kehittämiseksi. Esimerkiksi tietyt Euroopan unionin toimielimet, muun muassa Euroopan yhteisöjen komissio ja sekä Euroopan unionin neuvoston (ministerineuvoston) pääsihteeristö pyytävät käytännössä turvalli-

suusselvityksiä tiettyihin tehtäviin otettavista suomalaisista henkilöistä. Myös eräät muut kansainväliset toimielimet ja järjestöt edellyttävät määrätyn tasoisia turvallisuusselvityksiä palvelukseen otettavista suomalaisista työntekijöistä.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Lausuntomenettelyä koskevat säännökset

Henkilöstöturvallisuudesta huolehtiminen perustuu nykyisin pääasiassa suojelupoliisin ja pääesikunnan laatimiin luotettavuuslausuntoihin.

Poliisin hallinnosta annetun asetuksen (158/1996) 8 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisin tulee antaa sisäasiainministeriön vahvistamien yleisten perusteiden mukaisesti viranomaisille ja yhteisöille sellaisia ohjeita, neuvoja ja tietoja, jotka ovat tarpeen valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi tai siihen kohdistuvien loukkausten estämiseksi. Tässä tarkoituksessa suojelupoliisi antaa valtion turvallisuuden tai huomattavan yleisen tai yksityisen edun kannalta merkittäviin tehtäviin pyrkivistä henkilöistä luotettavuuslausuntoja.

Luotettavuuslausunto-käsite on otettu käyttöön vuonna 1995 poliisin henkilörekisterilain voimaantulon myötä. Vastaavia henkilöstöturvallisuutta koskevia tietoja on annettu vuodesta 1982 alkaen asetuksentasoisen säännöksen ja sisäasiainministeriön antaman päätöksen perusteella.

Keskeisin lausuntomenettelyä koskeva säännös on poliisin henkilörekisterilain 23 §, jossa on määritelty ne tilanteet ja tehtävät, joissa poliisin henkilörekistereiden tietoja tarpeellisessa laajuudessa voidaan lausuntoa annettaessa käyttää. Poliisirekistereiden tietoja voidaan kyseisen säännöksen 1 kohdan mukaisesti käyttää annettaessa lausuntoa ensinnäkin valtion virkamieslain (750/1994) 7 §:ssä tarkoitettua virkaa hakeneen tai sanotunlaiseen virkaan nimitetyn henkilön luotettavuudesta. Mainittuihin virkoihin nimitettäviltä voidaan edellyttää erityistä luotettavuutta, koska viranhaltijoilla on pääsy maanpuolustuksen, valtion turvallisuuden, kansantalouden tai julkishallinnon toimintakyvyn

kannalta tärkeisiin tietoihin.

Rekisteritietoja voidaan säännöksen 2 kohdan mukaan käyttää myös annettaessa luotettavuuslausuntoja muihin tehtäviin kuin valtion virkoihin liittyen, jos tehtäviin liittyy pääsy valtiosalaisuuksiin taikka tietynlaisiin yrityssalaisuuksiin. Yrityssalaisuuden käsite on määritelty rikoslain 30 luvun 11 §:ssä. Jotta rekisteritietoja voidaan käyttää luotettavuuslausuntoa annettaessa, käsiteltävien yrityssalaisuuksien tulee olla sellaisia, joilla on merkitystä valtion turvallisuudelle taikka huomattavalle yleiselle tai yksityiselle taloudelliselle edulle. Lainsäätäjällä on huomattavalla yleisellä tai yksityisellä edulla tarkoittanut etua, jolla voi olla kansantaloudellista ja siten koko valtioon ulottuvaa merkitystä. Kysymykseen voivat tulla esimerkiksi korkean teknologian yrityksen salaisuudet.

Poliisin henkilörekisterilain 23 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan, joka on tullut voimaan 1 päivänä lokakuuta 1998, lausuntoja voidaan antaa myös kohteen suojelemiseksi. Tällöin edellytetään, että kohteella on merkitystä joko valtion turvallisuuden tai edellä mainittujen huomattavien yleisten tai yksityisten etujen kannalta. Valtion turvallisuuden kannalta merkittäviä kohteita voivat olla esimerkiksi lentokentät, ydinvoimalat, teleoperaattoreiden keskuskeskukset sekä keskuskeskukset, joissa hallinnoidaan viranomaisverkkoja. Huomattavien taloudellisten etujen kannalta tärkeitä kohteita puolestaan voivat olla esimerkiksi suuret atk-talot sekä erityisalojen tuotanto- ja tutkimuslaitokset.

Tammikuun 1 päivänä 1999 voimaantulleen poliisin henkilörekistereistä annetun asetuksen (1116/1995, jäljempänä poliisin henkilörekisteriasetus) 9 §:n muutoksen myötä kohteen suojelemiseksi luotettavuuslausuntoja voi antaa myös kohteen sijaintikihlakunnan poliisi. Poliisin ylijohdolla on 23 päivänä helmikuuta 2000 antanut paikallispoliisille ohjeet (318/2000) luotettavuuslausuntojen antamisesta.

Poliisin henkilörekisterilain 20 §:n 6 momentissa säädetään myös tietojen luovuttamisesta ulkomaille. Pykälän mukaisesti poliisilla on oikeus luovuttaa Euroopan poliisivirastolle, Euroopan unionin toimielimille ja Euroopan yhteisöjen virastoille ja laitoksille luotettavuuslausuntoja noudattaen soveltuvin

osin, mitä lain 23 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään lausunnon antamisen edellytyksistä ja 2-4 momentissa lausunnon antamisesta noudatettavasta menettelystä.

Sisäasiainministeriö on suojelupoliisin ennalta estävässä turvallisuustyössä noudatettavista yleisistä perusteista antamassaan päätöksessä (82/2000) antanut tarkemmat säännökset suojelupoliisin henkilöstöturvallisuuteen liittyvien tietojen antamisesta. Päätös sisältää tarkemman luettelon niistä viranomais- ja yhteisötoimialoista, jotka pyydyttäessä erityisesti ovat oikeutettuja saamaan henkilöstöturvallisuuteen liittyviä tietoja.

Päätös sisältää säännöksiä myös siitä, mikä tyyppisistä viroista tai tehtävistä lausuntoja voidaan antaa. Päätöksen 7 §:ssä on todettu, että luotettavuuslausuntoja annettaessa tulee erityisesti ottaa huomioon viran tai tehtävän organisatorinen asema, sen vaatima koulutus ja toimenkuva sekä valtion turvallisuusedut.

Päeesikunnan tutkintaosasto huolehtii luotettavuuslausuntojen antamisesta puolustushallinnon alalla. Tämä menettely perustuu poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettuun lakiin. Mainitun lain 6 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan pääesikunnalla on lakisääteisten tehtäviensä suorittamista varten oikeus saada poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön sopivuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvelemissa varten.

Lain 22 §:n mukaan pääesikunnalla on oikeus käyttää laissa tarkoitettujen henkilörekisterien tietoja tarpeellisessa laajuudessa annettaessa lausuntoa puolustusministeriön hallinnonalan tai rajavartiolaitoksen viranomaiselle valtion virkamieslain 7 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettua virkaa hakenneen tai sanotunlaiseen virkaan nimitetyn henkilön luotettavuudesta tai muuta puolustushallinnon tehtävää hakeneen tai kyseisessä tehtävässä palvelevan luotettavuudesta.

Rekisteröidyn tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet

Henkilöllä, josta lausunto annetaan, on lain mukaan oikeus saada tieto lausunnon antamisesta.

Mikäli henkilö hakee valtion virkamieslain

7 §:ssä tarkoitettua virkaa, lausunnon pyytämistä ei tarvitse ilmoittaa, koska hakijoiden oletetaan tuntevan lakitekstin. Sen sijaan henkilölle on ilmoitettava poliisin henkilörekistereistä annetun lain 23 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen lausuntojen pyytämistä, jollei tästä aiheudu ilmeistä vaaraa valtion turvallisuudelle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hakija joko hakulomakkeessa antaa nimenomaisen kirjallisen suostumuksensa lausunnon pyytämiseen tai että haastattelija ilmoittaa lausunnon pyytämistä hakijalle ja vahvistaa lomakkeeseen allekirjoituksellaan tämän ilmoituksen antamisen ja sen ajankohdan siten, että se on lausunnonantajan tarkistettavissa.

Lausunnon pyytämistä ei tarvitse ilmoittaa hakijalle, mikäli tästä voisi aiheutua ilmeistä vaaraa valtion turvallisuudelle. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi lausuntopyyntö luvatonta tiedustelutoimintaa harjoittavaksi epäilyllä henkilöstä. Henkilö saattaisi tällaisessa tilanteessa yhdistää tehtävään valitsematta jäämisen ja poliisin antaman luotettavuuslausunnon, aavistaa poliisin olevan jäljillään ja sen vuoksi muuttaa toimintamenetelmiään.

Myös poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 22 §:ssä on säädetty henkilön oikeudesta saada tieto luotettavuuslausunnon pyytämistä tai antamisesta.

Säännöksissä tarkoitettu ilmoitus lausunnon antamisesta ei koske tiedon antamista lausunnon sisällöstä. Oikeus saada tieto lausunnon sisällöstä määräytyy rekisteröidyn tarkastusoikeutta sekä asiakirjajulkisuutta koskevien säännösten perusteella.

Henkilötietolaki (523/1999) sisältää säännökset rekisteröidyn tarkastusoikeudesta häntä itseään koskeviin tietoihin. Lain 26 §:n mukaisesti jokaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus tiedon etsimiseksi tarpeelliset seikat ilmoitettuaan saada tietää, mitä häntä koskevia tietoja henkilörekisteriin on talletettu tai ettei rekisterissä ole häntä koskevia tietoja. Lain 27 §:ssä on lueteltu tilanteet, joissa tarkastusoikeutta ei ole. Rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta edes häntä itseään koskeviin tietoihin muun muassa siinä tapauksessa, että tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa valtion turvallisuutta, puolustus-

ta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä.

Sen lisäksi mitä henkilötietolaissa on säädetty, tarkastusoikeutta ei poliisin henkilörekisterilain 15 §:n mukaisesti ole suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietoihin. Suojelupoliisin tietojärjestelmän tiedot ovat säännönmukaisesti sellaisia, joiden antaminen saattaa vahingoittaa valtion turvallisuutta. Myös luotettavuuslausunnot rekisteröidään suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään ja näin ollen niistä tulee osa suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietoja.

Rekisteröidyn pyynnöstä tietosuojavaltuutettu voi kuitenkin tarkistaa rekisteröityä koskevien tietojen ja siten myös suojelupoliisin antaman lausunnon lainmukaisuuden.

Lisäksi suojelupoliisi antaa vuosittain sisäasiainministeriölle kertomuksen vuoden aikana suoritetusta ennalta estävästä turvallisuusyöstä. Sisäasiainministeriö puolestaan voi antaa suojelupoliisille asiaa koskevia ohjeita ja määräyksiä.

Muu asiaan liittyvä lainsäädäntö

Henkilötietojen suoja perustuslaissa

Maaliskuun 1 päivänä 2000 voimaan tulleen Suomen perustuslain 10 §:ssä on säädetty henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suojasta. Tämä henkilötietojen suoja koskevan perusoikeuden ulottuvuus johtaa muun muassa siihen, että yksityisyyden suojaaminen henkilötietojen käsittelyssä edellyttää aina laintasosta sääntelyä, erityisesti jos on kysymys sellaisesta henkilötietojen käsittelystä, joka käyttöyhteytensä, tietojen luonteen sekä rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välisen suhteen vuoksi merkittäväällä tavalla koskettaa yksilön oikeusaseman perusteita.

Henkilötietolaki

Kesäkuun 1 päivänä 1999 voimaan tullut henkilötietolaki on henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki, jota sovelletaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn ja muuhun tietojen käsittelyyn, kun henkilötiedot muodostavat henkilörekisterin tai sen osan. Laki

tulee sovellettavaksi yleislakina siinä tapauksessa, että erityislainsäädännössä ei ole toisin säädetty. Poliisin henkilökisterilaki sisältää omat erityissäännöksensä muun muassa suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietosisällöstä sekä rekisteröidyn tiedon- saanti- ja tarkastusoikeudesta suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän tietoihin.

Henkilötietolain 27 §:ssä on lueteltu rekisteröidyn tarkastusoikeutta koskevasta pääsäännöstä poikkeavat tarkastusoikeuden rajoitukset. Kyseisen pykälän 1 momentin mukaan rekisteröidyllä ei ole oikeutta tarkastaa itseään koskevia tietoja henkilökisteristä, jos tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa valtion turvallisuutta, puolustusta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä. Tarkastusoikeus voidaan evätä myös siinä tapauksessa, että tiedon antamisesta voisi aiheutua vakavaa vaaraa rekisteröidyn terveydelle, oikeuksille tai jonkun muun oikeuksille.

Nimenomaisia lainsäännöksiä luottotietojen käyttämisestä luotettavuuslausuntoa laadittaessa ei ole. Henkilötietolain 20 §:n 4 momentissa on säädetty henkilöluottotietojen luovuttamisesta. Henkilöluottotieto voidaan luovuttaa ainoastaan luottotietotoimintaa harjoittavalle rekisterinpitäjälle sekä sille, joka tarvitsee tietoa luoton myöntämistä tai luoton valvontaa varten taikka muuhun tähän verrattavaan tarkoitukseen.

Lainsäätäjällä on henkilötietolain esitöissä (HE 96/1998 vp) pitänyt tällaisena tarkoituksena esimerkiksi sitä, kun työnantaja haluaa saada luottotiedot henkilöstä, jonka hän aikoo ottaa palvelukseensa sellaiseen tehtävään, jossa työntekijä on välittömässä taloudellisessa vastuussa työnantajan omaisuudesta tai kun työsuhte muuten vaatii erityistä luotettavuutta.

Rikos- ja poliisirekisteritietoja koskevat säännökset

Rikosrekisterilaki (770/1993) sisältää yleiset säännökset oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän rikosrekisterin tietosisällöstä, tietojen merkitsemisestä, käytöstä, luovutuksesta sekä tietojen poistamisesta. Rikosrekisterilain muuttamisesta annetulla lailla (1093/1999) lisätyssä uudessa 4 a §:ssä, joka tuli voimaan

1 päivänä tammikuuta 2000, säädetään tietojen luovuttamisesta rikosrekisteristä Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee muun muassa henkilön valintaa koulutukseen tai tehtävään, joka liittyy valtion turvallisuuteen, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen, ulkoasiainhallintoon, Suomen kansainvälisiin suhteisiin, oikeushallintoon, keskuspankkitoimintaan tai rahanvalmistukseen ja jossa edellytetään henkilön erityistä luotettavuutta. Lisäksi saman pykälän 2 momentissa on säädetty, että oikeusministeriö voi painavista syistä antaa luvan tietojen luovuttamiseen rikosrekisteristä viranomaiselle henkilön luotettavuuden selvittämistä ja arviointia varten muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa asiassa. Viranomaisen on lain mukaan annettava henkilölle tieto siitä, että häntä koskevat tiedot voidaan pyytää rikosrekisteristä 1 momentissa tarkoitettua asian käsittelyä varten. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos henkilön voidaan olettaa muutenkin tietävän tiedon hankkimisesta.

Poliisin henkilökisterilaki puolestaan sisältää erityissäännökset poliisilain (493/1995) 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi perustetuista rekistereistä, joita ovat poliisiasiain tietojärjestelmä, hallintoasiain tietojärjestelmä, epäiltyjen tietojärjestelmä, suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä, Schengenin tietojärjestelmän keskustietokanta ja kansallinen Schengentietojärjestelmä sekä 2 luvun mukaisesti perustetut rekisterit. Epäiltyjen tietojärjestelmän sekä muiden valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen henkilökisterien rekisterinpitäjä on poliisin ylijohdosto. Keskusrikospoliisi ylläpitää rekistereitä poliisin ylijohdon valvonnassa. Suojelupoliisi puolestaan toimii rekisterinpitäjänä oman toiminnallisen tietojärjestelmänsä osalta. Laissa on lisäksi määriteltä, millaisia tietoja edellä mainittuihin rekistereihin voidaan kerätä, miten tietoja voidaan käyttää ja luovuttaa, miten rekisteröity voi tarkastaa tietonsa sekä siitä, miten ja milloin tiedot poistetaan.

Poliisilain vaitiolovelvollisuutta koskevat säännökset

Poliisilain 43 §:ssä on säädetty poliisin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiolo-

velvollisuudesta. Säännöksessä on viitattu valtion virkamieslain 17 §:n virkamiehen vaitiolovelvollisuutta koskevaan säännöksen. Vaitiolovelvollisuus koskee myös sitä, joka on työsopimussuhteessa poliisiin, sekä sitä, joka myönnettyjen poliisivaltuuksien nojalla tai muutoin suorittaa poliisitehtävää. Pääsääntöisesti poliisiin henkilöstöön kuuluva tai muutoin poliisitehtäviä hoitava henkilö ei saa tehtäviensä hoitoon kuulumattomalla tavalla ilmaista muille sellaisia henkilön yksityisyyteen kuuluvia seikkoja, jotka hän on saanut tässä tehtävässään tietoonsa ja joiden ilmitulo voi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa.

Mainitun säännöksen 3 momentti sisältää kuitenkin poikkeussäännöksen, jonka mukaisesti vaitiolovelvollisuus ei kuitenkaan estä asian ilmaisemista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta. Tietoja turvallisuuden kannalta merkittävään tehtävään pyrkivän tai siinä olevan henkilön luotettavuuden varmistamiseksi voidaan tarpeellisessa laajuudessa luovuttaa myös yksityiselle yhteisölle tai henkilölle.

Viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevat säännökset

Yleiset asiakirjajulkisuutta koskevat säännökset on otettava lähtökohdaksi myös arvioitaessa poliisiin ja pääesikunnan laatimien asiakirjojen tietosisällön julkisuutta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) on lähdetty siitä, että viranomaisten asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia, jollei kyseisessä laissa tai erityislaeissa toisin säädetä. Tärkeiden yleisten ja yksityisten etujen ollessa kysymyksessä julkisuusperiaatetta on kuitenkin katsottu tarpeelliseksi lainsäädännöllisesti rajoittaa. Lain 11 §:ssä on säädetty asianosaisen eli hakijan, valittajan sekä muun, jonka etua tai oikeutta asia koskee, oikeudesta saada viranomaiselta tieto häntä itseään koskevan asiakirjan sisällöstä, mikäli se voi tai on voinut vaikuttaa asian käsittelyyn. Tiedonsaantioikeus on tällöinkin pääsääntö. Tätä oikeutta ei kuiten-

kaan ole asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeätä yleistä tai yksityistä etua.

Erittäin tärkeä yleinen etu voi liittyä muun muassa valtion turvallisuuden ylläpitämiseen tai ulkopoliittisten suhteiden hoitoon. Erittäin tärkeä yksityinen etu puolestaan voi koskea esimerkiksi yksityiselämän suojaamista tai yksilön turvallisuuden varmistamista. Sen arvioimisen, onko tiedon antamisen kussakin tapauksessa katsottava olevan vastoin erittäin tärkeätä yleistä tai yksityistä etua, on katsottu edellyttävän aina tapauskohtaista, viranomaisen taholta tapahtuvaa harkintaa.

Lain 24 §:ssä on lisäksi erikseen lueteltu salassa pidettävät viranomaisten asiakirjat. Salassa pidettäviä asiakirjoja ovat muun muassa poliisin ja muun esitutkintaviranomaisen rikosten ehkäisemistä tai niiden selvittämistä varten ylläpitämät rekisterit ja rikosten ehkäisemistä koskevat selvitykset (4 kohta). Salaisia ovat lisäksi suojelupoliisin ja muiden viranomaisten asiakirjat, jotka koskevat valtion turvallisuuden ylläpitämistä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna valtion turvallisuutta (9 kohta). Sotilastiedustelua, puolustusvoimien varustamista, kokoonpanoa, sijoitusta tai käyttöä koskevat asiakirjat ovat niin ikään pääsääntöisesti salaisia (10 kohta).

Kansainvälisiä konferensseja koskevat kulkulupasäännökset

Kansainvälisiä konferensseja ja erityisedustustoja koskevista erioikeuksista ja vapauksista annetun lain (572/1973, SopS 37/1973) 4 §:ssä on säädetty poliisin ja muiden asianomaisten viranomaisten velvollisuudesta huolehtia konferenssitilojen loukkaamattomuudesta ja niissä olevien henkilöiden turvallisuudesta sekä järjestyksen pitämisestä sen mukaisesti kuin konferenssin johdon kanssa on kussakin tapauksessa sovittu tai milloin siihen muutoin on erityistä syytä.

Pykälän toisessa momentissa on säädetty, että asianmukaista lupaa vailla olevien henkilöiden ja kulkuneuvojen pääsyä alueelle, jolla konferenssitilat sijaitsevat, sekä liikkumista sanottujen tilojen välittömässä läheisyydessä voidaan viranomaisten toimesta tarpeen mu-

kaan rajoittaa.

Kansainvälisiä konferensseja ja erityisedustustoja koskevista erioikeuksista ja vapauksista annetun asetuksen (728/1973, SopS 60/1973) 2 §:n mukaisesti konferenssitilojen loukkaamattomuudesta ja niissä olevien henkilöiden turvallisuudesta sekä järjestyksestä poliisin lisäksi huolehtivina muina viranomaisina toimivat kutakin tapausta varten erikseen annetun määräyksen mukaisesti konferenssin järjestelyistä vastaava ministeriö tai keskusvirasto. Pykälän 3 momentissa on myös säädetty konferenssin johdon oikeudesta antaa kulkulupia konferenssialueella liikkumiseen sen neuvoteltua poliisiviranomaisten kanssa. Merkittäviin Suomessa järjestettäviin huippukokouksiin, esimerkiksi Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella, on yleensä edellytetty tällaisen kulkuluvan saamiseksi viranomaisten suorittamia rekisteritarkastuksia muun muassa lehdistön sekä hotelli- ja ravintolahenkilöstön osalta. Rekisteritarkastuksen on tällöin tapauskohtaisesti sovitun menettelyn mukaisesti saatantua hoitaa joko paikallispoliisi ja tietyissä tapauksissa myös suojelupoliisi.

Ydinvoimaloiden turvallisuutta koskevat säännökset

Ydinenergi laki (990/1987) sisältää yleiset säännökset ydinvoimalaitoksen rakentamis- ja käyttöluvan haltijan velvollisuudesta huolehtia muun muassa ydinenergian käyttöön liittyvistä turvajärjestelyistä. Valtioneuvosto on lisäksi antanut päätöksen (396/1991) ydinvoimalaitosten turvajärjestelyjä koskevista yleisistä määräyksistä. Päätöksen 5 §:ssä edellytetään, että ydinvoimalaitoksella työskentelevien henkilöstöturvallisuudesta on varmistauduttava. Lisäksi päätöksen 7 §:ssä on määrätty, että ydinvoimalaitoksen alueella liikkumisen on oltava rajoitettua ja valvottua.

Valtioneuvosto on ydinenergi lain 81 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla antanut päätöksen ydinvoimalaitosten turvajärjestelyjä koskevista yleisistä määräyksistä. Päätös koskee muun muassa kulunvalvontaa ydinvoimalaitoksen alueella.

Edellä mainittujen säännösten perusteella suojelupoliisi on suorittanut rekisteritarkastuksia ydinvoimalaitoksiin rekrytoitavista

henkilöistä sekä tilapäisiä huolto- ja asennustöitä suorittamaan otettavista henkilöistä kulkuluvan myöntämistä varten.

Lentoliikenteen turvallisuutta ja turvatarkastajien kelpoisuutta koskevat säännökset

Ilmailulaissa (281/1995) ja ilmailuasetuksessa (118/1996) on säädetty yleisesti ilmailulaitoksen velvollisuuksista huolehtia ilmailuliikenteen turvallisuuden varmistamisesta. Turvatarkastuksista lentoliikenteessä annetun lain (305/1994) 3 §:ssä puolestaan säädetään yksityiskohtaisemmin turvatarkastustoimpiteistä, joita voidaan lentomatrustajan lisäksi suorittaa myös lentoasemalla työskentelevälle sekä lentoliikenteen turvallisuuteen vaikuttavan erityisen syyn sitä edellyttäessä myös lentoasemalla muutoin oleskelevälle.

Lentokentän turvatarkastajan kelpoisuudesta on säädetty lain 9 §:ssä. Käsitellessään 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua hyväksymistä turvatarkastajaksi poliisilla on lain 13 §:n mukaisesti oikeus käyttää niitä henkilörekistereitään, joiden sisältämällä tiedoilla on merkitystä henkilön luotettavuuden ja soveltuvuuden arvioinnille.

Lausuntomenettelykäytäntö

Yleistä

Suojelupoliisin antamien varsinaisten luotettavuuslausuntojen määrä on viime vuosina vaihdellut 3 000 – 8 000 välillä. Vuonna 1999 suojelupoliisi antoi poliisin henkilörekisterilain 23 §:n mukaisia lausuntoja 8 094, joista hieman yli puolet (52 %) annettiin yhteisöille. Lisäksi kulkulupajärjestelyihin liittyviä suppeampia rekisteritarkastuksia suoritettiin vuonna 1999 erityissäännösten perustella Helsinki-Vantaan lentoasemaa ja lentokenttää varten 8 182 ja ydinvoimalaitoksen turva- ja kulkulupajärjestelyjä varten 686.

Varsinaisten poliisin henkilörekisterilain perusteella annettujen lausuntojen määrä lisääntyi edelliseen vuoteen verrattuna noin 600:lla. Lausuntojen määrän kasvu selittyy pääasiassa valtionhallinnon viranomaisille annettujen lausuntojen määrän kasvulla. Suurimmat syyt tähän lisäykseen olivat

Suomen EU-puheenjohtajuuskausi, joka lisäsi ulkoasiainhallinnon lausuntopyyntöjä, vanginvartijakoulutukseen pyrkivistä pyydetty lausunnot, valtakunnallisesta väestörekisterinpidosta vastaavien viranomaisten lisääntyneet pyynnot sekä poliisihallinnon ja poliisikoulun pyytämien lausuntojen määrän kasvu. Poliisille annetut lausunnot muodostuvat etupäässä poliisin perustutkintoa suorittamaan pyrkivistä henkilöistä poliisikoululle annettavista lausunnoista. Poliisitoimelle annettavien lausuntojen määrä on viime vuosina vuosittain tasaisesti lisääntynyt, mikä johtuu siitä, että myös poliisin palvelukseen palkattuja siviilihenkilöitä on tarkistettu aikaisempaa enemmän. Muiden viranomaisten osalta määrällisesti merkittävimpiä lausunnonpyyntäjiä ovat ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö.

Suojelupoliisin puolustusvoimille antamat lausunnot ovat olleet tarkastuksia siviilihenkilöistä, joista pääesikunnan turvallisuusosasto antaa turvallisuus selvityksen ulkomaille. Myös näiden lausuntojen määrässä on tapahtunut suhteellista kasvua aikaisempiin vuosiin verrattuna, mikä osoittaa kansainvälisen toiminnan syvenemistä tällä sektorilla.

Yksityiselle sektorille annetuista lausunnoista suurin osa muodostui suomalaisille korkean teknologian yrityksille, pääasiassa tietotekniikan, tieto- ja teleliikenteen sekä tietoturvan toimialoilla toimiville yrityksille annetuista lausunnoista. Lausuntoja annettiin myös edellä mainittuihin sektoreihin liittyvää tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa harjoittaville yrityksille. Jossain määrin tietoja on pyydetty ja annettu myös esimerkiksi pankki- ja rahoitusalan asiantuntija- ja tietoturvatietäviin pyrkineistä henkilöistä.

Vuonna 2000 suojelupoliisi antoi 8 446 luotettavuuslausuntoa, joista noin 60 % annettiin yhteisöille.

Pääesikunnan suorittamien henkilötarkistuksien määrä vuonna 1999 oli kokonaisuudessaan 18 584 ja vuonna 2000 puolestaan 16 607. Määrät sisälsivät muun muassa puolustusministeriön hallinnonalan virkoja ja tehtäviä hakeneiden henkilöiden luotettavuudesta annettujen lausuntojen lisäksi rajavartiolaitokseen sekä kadettikouluun valittavista annetut lausunnot samoin kuin tiettyjä

puolustusvoimain kohteita varten tehdyt kululupatyypiset tarkastukset.

Tietolähteet ja lausunnon sisältö

Nykyisessä muodossaan luotettavuustarkastus on pääasiassa rekisteritarkastusta, jossa henkilön tiedot tarkistetaan poliisirekistereistä (lukuun ottamatta epäiltyjen rekisteriä ja poliisin henkilörekisterilain 8 §:ssä tarkoitetuissa rekistereissä olevia yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja), suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä, oikeusministeriön tuomiolauselmajärjestelmästä sekä väestötietojärjestelmästä. Eräissä harvoissa poikkeustapauksissa on mahdollista käyttää myös luottotietorekisterin tietoja.

Rekisteritarkastuksen perusteella suojelupoliisi voi tehtävän luonne huomioon ottaen luovuttaa lausunnonpyytäjälle sellaisia hakijaa koskevia tietoja, joilla voi olla merkitystä henkilön luotettavuuden ja soveltuvuuden arvioinnissa. Esimerkiksi liikenne rikkomuksia koskevia tietoja ei käytännössä juuri luovuteta, koska tällaisilla tiedoilla harvoin on merkitystä henkilön luotettavuuden ja soveltuvuuden arvioinnissa. Siihen, mitä tietoja luovutetaan, vaikuttavat myös tiedon ikä, henkilön ikä rikoksen tekohetkellä sekä teon laatu ja vakavuus. Pääsääntöisesti yli kymmentä vuotta vanhempiä rikostietoja ei ilmoiteta. Teon vakavuudesta riippuen kyseinen aika voi olla lyhyempikin. Esimerkiksi suojelupoliisin käytännössä rattijuopumuksia ei yleensä ilmoiteta, jos tiedot ovat viittä vuotta vanhempiä, kun taas törkeissä rattijuopumuksissa on sovellettu kymmenen vuoden määräaika. Nuorena henkilönä (15-17 vuotiaana) tehdyt rikokset huomioidaan vain poikkeustapauksissa. Näin voidaan menetellä esimerkiksi silloin, kun on kysymys vakavista rikoksista tai taparikollisuuteen viittaavasta toiminnasta, esimerkiksi huumausainerikollisuudesta tai tietomurroista.

Lausuntojen laatiminen suojelupoliisissa perustuu kolmivaiheiseen määrämuotoiseen kirjalliseen menettelyyn: valmisteluun, esittelyyn ja ratkaisuun. Jokainen kirjallinen lausunto rekisteröidään ratkaistussa muodossa suojelupoliisissa sen omaan toiminnalliseen tietojärjestelmään, jossa tietoja voidaan voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti säi-

lyttää kymmenen vuotta.

Luotettavuuslausunto on vain osa työnantajan rekrytointivaiheessa suorittamaa soveltuvuusharkintaa, johon lisäksi kuuluu esimerkiksi työnantajan itsensä suorittama henkilön pätevyyden, kykyjen, taitojen ja persoonallisuuden arviointi. Suojelupoliisi ei sen vuoksi lausunnossaan ota kantaa siihen, tulisiko henkilö rekrytoida vai ei. Harkintavalta ja vastuu siitä, mikä painoarvo suojelupoliisin antamille tiedoille kussakin rekrytointitilanteessa annetaan, on näin ollen aina lausunnonpyytäjällä itsellään.

Vuonna 1999 suojelupoliisin antamista luotettavuuslausunnoista noin 1,8 % oli sellaisia, joissa suojelupoliisi katsoi tarpeelliseksi ilmoittaa henkilöstä työnantajalle jotain tietoa.

2.2. Yksilön suojaa koskevat Suomen kansainväliset velvoitteet

Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus) tuli voimaan vuonna 1953. Suomi ratifioi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vuonna 1990 (SopS 18-19/1990). Ihmisoikeussopimuksen 8 artikla suojaa muun ohella yksityiselämää. Artiklan mukaan

1. Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtonsa kohdistuvaa kunnioitusta.

2. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Artiklan 1 kappaleessa turvatusta yksityiselämän suojasta on mahdollista poiketa 2 kappaleen nojalla edellyttäen, että tällainen poikkeaminen on sallittua kansallisessa laissa kappaleessa mainituilla perusteilla. Tällaiselta lailta edellytetään muun ohella riittävää täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta niin, että säännöksen sallima puuttuminen yksityiselämän suojaan on riittävästi ennakoitavissa

säännöksen perusteella. Puuttumisena artiklan 1 kappaleessa turvattuun yksityiselämän suojaan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä pidetty muun muassa henkilön yksityiselämää kuvaavien tietojen rekisteröintiä, käyttöä ja luovuttamista. Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt tällaista puuttumista artiklan 2 kappaleen perusteella mahdollisena esimerkiksi tapauksessa, jossa kysymys oli Ruotsin suojelupoliisin rekisteristä, jonka sisältöön henkilöllä itsellään ei ollut oikeus tutustua ja josta annettiin tietoja työnantajalle (Leander-tapaus, tuomio 26.3.1987). Tuomioistuin piti tällaista menettelyä hyväksyttävänä valtion turvallisuuden vuoksi. Suhteellisuusperiaatteen tuomioistuin katsoi toteutuvan ottaen huomioon järjestelmään liittyvän parlamentaarisen valvonnan.

Euroopan neuvosto hyväksyi vuonna 1981 yleissopimuksen yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä (tietosuojasopimus). Suomi liittyi tietosuojasopimukseen vuonna 1992 (SopS 35-36/1992). Sopimuksen tarkoituksena on turvata jokaiselle yksilölle sopimuspuolten alueella hänen oikeutensa ja perusvapautensa ja erityisesti hänen oikeutensa yksityisyyteen henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä. Tietosuojasopimuksessa määritellään ne tietosuojan peruseriaatteen, jotka sopimuksen osapuolet sitoutuvat toteuttamaan lainsäädännössään yksityisyyden suojaamiseksi henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä. Tällaisia ovat muun muassa määräykset käsiteltävien tietojen asianmukaisuudesta, tarpeellisuudesta niiden käyttötarkoitukseen nähden sekä tietojen virheettömyydestä (5 artikla). Tietosuojasopimuksen 6 artikla kieltää arkaluonteisten tietojen käsittelyn, jollei kansallinen laki takaa riittävää turvaa. Arkaluonteisia ovat artiklan mukaan henkilötiedot, joista käy ilmi rotu, poliittiset mielipiteet, uskonnollinen tai muu vakaumus samoin kuin terveyttä ja sukupuolielämää kuvaavat tiedot sekä rangaistustiedot. Sopimuksen 8 artikla sisältää määräyksiä rekisteröidyn oikeudesta tarkastaa hänestä rekisteriin talletetut tiedot sekä vaatia virheellisen tai vanhentuneen tiedon oikaisemista tai poistamista.

Poikkeaminen tietosuojasopimuksen 5, 6 ja

8 artiklan määräyksistä on 9 artiklan mukaan sallittua, jos poikkeamisesta on säädetty sopimuspuolen lainsäädännössä ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi taikka rikosten ehkäisemiseksi tai rekisteröityjen tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

2.3. Sääntelystä eräissä muissa maissa

2.3.1. Ruotsi

Lainsäädäntö

Ruotsissa henkilöstöturvallisuutta koskevat erityislaki säkerhetskyddslag (SFS 1996:627) sekä asetus säkerhetskyddsförordning (1996:633). Säkerhetskydd-käsite on määritelty lain 6 §:ssä, josta käy ilmi, että lain tarkoituksena on mahdollistaa suojautuminen paitsi valtion turvallisuuteen kohdistuvia uhkia vastaan niin myös suojautuminen terrorismin uhalta sinänsä. Tämän vuoksi säkerhetskydd-käsite on määritelty kolmijakoiseksi. Ensinnäkin käsite kattaa suojautumisen vakoilulta, tuhotöiltä (sabotaasilta) sekä muilta valtion turvallisuutta uhkaavilta rikoksilta. Toiseksi käsite sisältää myös muun kuin edellä mainittujen syiden vuoksi salassa pidettävien tietojen suojan, jos näiden tietojen salassapidolla on merkitystä valtion turvallisuuden kannalta. Kolmanneksi käsitteen alaan kuuluu myös suojautuminen terrorismilta eli sellaisilta rikoksilta, joissa poliittisten päämäärien saavuttamiseksi käytetään väkivaltaa, uhkausta tai pakottamista, vaikka nämä rikokset eivät uhkaisikaan valtion turvallisuutta.

Lain soveltamisalaan kuuluvat 1 §:n 1 kohdan mukaan valtio, kunnat, aluehallintoyksiköt (landstingen) ja seurakunnat (kyrkliga kommunerna). Viimeksi mainittuihin lakia ei kuitenkaan sovelleta kokonaisuudessaan. Ruotsin valtiopäiviin ja sen toimielimiin lakia sovelletaan niin ikään vain osittain.

Lain soveltamisalaan kuuluvat myös yksityisoikeudelliset yhteisöt ja säätiöt, jotka on lueteltu lain 1 §:n 2 kohdassa. Näitä ovat osakeyhtiöt, kauppayhtiöt, yhdistykset ja sää-

tiöt. Näihin lakia sovelletaan kuitenkin vain, mikäli 1 §:n 1 kohdassa mainitut julkiset tahot käyttävät niissä oikeudellista määräysvaltaa. Tämä ilmaus on määritelty lain 4 §:ssä. Sillä viitataan siihen, että yli puolet äänivalta on osake- tai osuusomistuksen vuoksi taikka jollain muulla perusteella 1 §:n 1 kohdassa mainitun julkisen tahon hallussa. Toiseksi laissa tarkoitettu määräysvalta voi olla myös sillä perusteella, että mainitulla julkisella taholla on oikeus ottaa tai erottaa yli puolet osakeyhtiön, yhdistyksen tai säätiön hallituksen jäsenistä. Kolmanneksi määräysvallalla viitataan siihen, että kauppayhtiössä kaikki vastuunalaiset yhtiömiehet ovat julkisia tahoja. Lain 4 §:n 2 momentissa on erikseen huomioitu välillisen määräysvallan mahdollisuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu määräysvalta on kyseessä myös silloin, kun sitä käyttää oikeushenkilö, jossa julkisella taholla on määräysvalta jollain säännöksen 1 momentissa kuvatulla tavalla.

Muihin kuin edellä mainittuihin yksityisoikeudellisiin toimijoihin lakia sovelletaan vain, jos 1 §:n 3 kohdassa asetetut aineelliset edellytykset täyttyvät. Näiden mukaan edellytetään, että yksityisten toiminnalla on merkitystä valtion turvallisuuden kannalta tai että niiden toimintaa täytyy erityisesti suojata terrorismilta.

Lain soveltamisalalla tavoiteltava turvataso on ilmaistu 5 §:ssä. Lähtökohtana on tarvearviointi, joka suoritetaan suhteessa toiminnan laatuun, laajuuteen ja muihin seikkoihin. Erityisesti laissa on korostettu, että toimintojen turvallisuutta järjestettäessä tulee ottaa huomioon painovapausasetuksessa taattu eli perustuslaintasoinen oikeus saada tieto yleisistä asiakirjoista.

"Säkerhetskydd" on laissa jaettu toiminnallisesti eri alaryhmiin sen mukaan, mitä sillä on tarkoitus estää. Tietoturvallisuus (informationssäkerhet) tarkoittaa sen estämistä, ettei valtion turvallisuutta koskevia salassa pidettäviä tietoja oikeudettomasti paljasteta, muuteta tai tuhota. Tietoturvallisuudesta laki sisältää vain säännöksen, jonka mukaan siinä tulee erityisesti huomoida automaattisen tietojenkäsittelyn suojaamisen tarve. Kulkurajoituksilla (tillträdesbegränsning) taas pyritään estämään asiattomien pääsy sellaisiin

kohteisiin, joissa he voisivat päästä käsiksi edellä mainitun tietoturvallisuuden piiriin kuuluviin tietoihin taikka joissa harjoitetaan valtion turvallisuuden kannalta merkityksellistä toimintaa. Myös kulkurajoituksia koskeva sääntely on niukkaa. Sitä koskee laissa vain yksi pykälä, jonka mukaan yksilöiden oikeutta liikkua vapaasti ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Lisäksi säännöksessä viitataan kulkurajoituksia koskevaan erityissääntelyyn. Kolmantena alaryhmänä on turvallisuustutkinta (säkerhetsprövning), jolla pyritään estämään turvallisuusnäkökohdista arvioituina epäluotettavien henkilöiden osallistuminen valtion turvallisuuden kannalta merkitystä omaavaan toimintaan. Lain mukaan turvallisuustoiminnan tarkoituksena on myös muutoin estää terrorismia.

Lain pääsisältö koskeekin turvallisuustutkintaa. Tämä on edelleen jaettu rekisteritarkastukseen ja erityiseen henkilötutkintaan.

Rekisteritarkastus tehdään pääsääntöisesti aina, kun tehtävä tai toimi on sijoitettu turvallisuusluokkaan. Lisäksi tarkastus tehdään lain 14 §:n mukaan muissakin tapauksissa, jos se on tarpeen terrorismilta suojautumiseksi ja siihen on erityisiä syitä. Viimeksi mainitusta tapauksesta hallitus on kuitenkin laissa valtuutettu antamaan tarkempia säännöksiä. Asetuksen mukaisesti rekisteritarkastus voidaan tällöin tehdä henkilöistä, jotka työskentelevät muun muassa siviilientokentillä tai lentoasemilla, valtion päämiehen linnassa tai asunnoissa tai pääministerin asunnossa, valtioneuvoston kanslian rakennuksissa sekä tietyissä puolustusvoimien tiloissa tai kohteissa. Rekisteritarkastus voidaan tehdä myös toisen valtion pyynnöstä. Tarkastukseen suostuminen edellyttää kuitenkin, että tarkastettavalla henkilöllä on tai on ollut kotipaikka Ruotsissa, hän hoitaa turvallisuusluokitettua tehtävää ja pyynnön esittäneessä valtiossa on kyseisen tehtävän hoitamisesta voimassa vastaavat turvallisuutta koskevat säännökset kuin Ruotsin säkerhetskyddslag sisältää. Jos kansainvälinen järjestö esittää tarkastusta koskevan pyynnön, siihen suostumisesta päättää hallitus.

Pääosin rekisteritarkastuksen toimittaminen on näin ollen sidoksissa lain 17 §:ssä säänneltyyn turvallisuusluokitukseen. Luokkia on

kolme ja niiden väliset erot riippuvat siitä, millaisiin tietoihin henkilö voi tehtävässään päästä käsiksi. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvilla henkilöillä on tehtävässään laajasti pääsy tietoihin, jotka ovat salassa pidettäviä ja joilla on erityistä merkitystä valtakunnan turvallisuuden kannalta. Toiseen luokkaan taas kuuluvat ne henkilöt, joiden oikeus saada edellä mainittuja tietoja ei ole vähäinen (obetydlig). Kolmanteen luokkaan kuuluvilla henkilöillä on puolestaan oikeus saada tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä ja joilla on merkitystä valtakunnan turvallisuuden kannalta. Tähän on kuitenkin liitetty vahinkoedellytys, jonka mukaan tulee voida otaksua, että tietojen paljastumisesta aiheutuisi valtakunnan turvallisuudelle vähäistä suurempaa vahinkoa (men).

Rekisteritarkastuksen laajuus sekä henkilöissä että asiallisessa ulottuvuudessa määräytyy sen mukaan, mihin turvallisuusluokkaan henkilö kuuluu. Ensimmäisessä ja toisessa turvallisuusluokassa rekisteritarkastuksessa selvitetään ja luovutetaan kaikki poliisirekistereistä saatavissa olevat tiedot tutkittavasta sekä, jos se on ehdottoman välttämätöntä, myös tutkittavan puolisoista tai avopuolisosta. Kolmannessa turvallisuusluokassa selvitetään tutkittavasta ne tiedot, jotka sisältyvät poliisihallituksen (Rikspolisstyrelsen) pitämään rekisteriin (person- och belastningsregistret, PBR) sekä turvallisuuspoliisin (Säkerhetspolisens) rekistereihin. PBR sisältää tietoja tuomituista vapausrangaistuksista sekä sakkorangaistuksista siltä osin kuin ne on tuomittu rikoslaki-, huumausaine- tai aserikoksesta taikka eräistä liikenne rikoksista.

Rekisteri sisältää tietoja myös rikoksesta epäillyistä niissä tapauksissa, joissa tiettyä henkilöä on perusteltua syytä epäillä (skäligen kan misstänkas) rikoksesta. Viime kädessä annettavien tietojen ala on laissa jätetty kuitenkin avoimeksi, koska lain 23 §:n mukaan on mahdollista, että tietojen luovutus voi käsittää myös muita kuin 21 §:ssä tarkoitettuja tietoja, jos tähän on erityisiä syitä (synnerliga skäl). Tällöin edellytetään kuitenkin aina hallituksen yksittäistapaussellisesti tekemää päätöstä.

Jos rekisteritarkastus tehdään lain 14 §:ssä säännellyssä tarkoituksessa eli terrorismilta suojautumiseksi, tarkastusoikeus on laajempi

kattaen muun muassa tiedot siitä, onko tarkastettava ollut epäiltynä 22 §:ssä yksilöidystä rikoksista.

Lain 22 §:ssä on erityissäännöksiä edellä mainitussa 14 §:ssä tarkoitettuja erityistapauksia varten. Sääntelytekniikkana on käytetty yksilöityjä viittauksia rikoslain (brottsbalken), huumausainerikoslain (narkotikastrafflagen) sekä aselain säännöksiin.

Käytäntö

Hallitus päättää tehtävän sijoittamisesta turvallisuusluokkaan 1. Viranomainen, joka toivoo tehtävän tai toimen sijoittamista luokkaan 1., voi tehdä hallitukselle asiaa koskevan pyynnön. Asetuksen 18 §:ssä säädetään, että puolustusvoimat päättää turvallisuusluokkiin sijoittamisesta, kun kysymys on lain 8 §:n mukaisesta yhteisöstä, jonka kanssa viranomainen on tehnyt tietoturvasopimuksen (säkerhetsskyddsavtal). Asetuksen 19 §:n mukaisesti kunta, aluehallintoyksikkö ja asetuksen liitteessä lueteltu viranomainen voivat päättää sijoittamisesta turvallisuusluokkiin 2. ja 3. Lisäksi Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB ja Teracom AB ovat oikeutettuja päättämään oman henkilöstönsä sijoittamisesta turvallisuusluokkiin 2. ja 3.

Erityinen henkilöselvitys (särskild personutredning) tehdään lain 18 §:n mukaisesti 1. ja 2. turvallisuusluokissa. Säännös koskee myös niitä tapauksia, joissa rekisteritarkastusta koskeva pyyntö on tehty lain 15 §:n mukaisesti toisen valtion tai kansainvälisen järjestön pyynnöstä. Erityisen henkilöselvityksen tulee sisältää henkilön taloudellisen tilanteen tutkinnan. Muilta osin tutkinta on säädetty suoritettavaksi siinä laajuudessa kuin on tarpeen (den omfattning som behövs). Hankittavien tietojen ala on siis hyvin avoin.

Käytännössä tässä yhteydessä voidaan selvittää esimerkiksi puolison tai muiden lähiomaisten tietoja, ulkomailla oleskelua koskevia tietoja, työhistoriaa, päihteiden käyttöä yms. koskevia tietoja. Turvallisuusluokassa 1. turvallisuusselvitys sisältää normaalisti myös henkilökohtaisen haastattelun. Tarvittaessa myös turvallisuusluokkaan 2. kuuluva henkilö voidaan kutsua haastateltavaksi.

Turvallisuustutkinnan (säkerhetsprövning) suorittaminen edellyttää aina lain 19 §:n mukaisesti henkilön antamaa suostumusta. Suostumusta ei ole välttämätöntä lain mukaan antaa kirjallisesti, vaikka tällainen menettely onkin käytännössä suositeltava. Riittävää on, että se, joka päättää tarkastuksen suorittamisesta, vahvistaa suostumuksen antamisen lomakkeelle omalla merkinnällään. Suostumuksen katsotaan koskevan myös uusintatarkastuksia ja selvityksiä niin kauan kuin henkilö hoitaa kysymyksessä olevaa tehtävää. Mikäli lähiomaisten tietoja turvallisuustutkinnan yhteydessä tarkastetaan, heiltä ei edellytetä erillistä suostumusta.

Uusintatarkastus tehdään vähintään joka viides vuosi 1. ja 2. turvallisuusluokkaan kuuluvista. Uusintatarkastus on lisäksi tehtävä niissä tapauksissa, joissa turvaluokiteltu tehtävä siirretään ylempään turvaluokkaan ja 1. ja 2. turvallisuusluokissa niissä tapauksissa, joissa menettelyn piiriin kuuluva henkilö solmii avioliiton tai ryhtyy elämään avioliitossa aikaisemman rekisteritarkastuksen jälkeen.

Lain 8 §:ssä ja asetuksen 15 §:ssä säädetään erityisesti niin kutsutusta SUA-menettelystä (säkerhetsskyddad upphandling med säkerhetskyddsavtal). Niissä tapauksissa, joissa viranomainen (valtio, kunta, aluehallintoyksikkö tai seurakunta) katsoo aiheelliseksi pyytää tarjouksen tai solmia sopimuksen alihankkijan kanssa menettelystä, jonka valtion turvallisuusintressit huomioon ottaen tulee olla salaista, viranomaisen on solmittava kirjallinen sopimus (säkerhetsskyddsavtal) asiaan liittyvistä tietoturvaselvityksistä siinä laajuudessa kuin se kussakin tapauksessa on tarpeen. Tietyissä tapauksissa eli lähinnä silloin, jos yksityinen yritys voi saada haltuunsa viranomaisen hallussa olevia salaisia tietoja, sopimuksessa tulee sopia myös yrityksen henkilöstön taustojen tarkastuksesta, joka voidaan suorittaa turvallisuusluokitusta koskevien lain säännösten mukaisesti. Tällainen menettely on tyypillinen erityisesti puolustushallinnon alalla. Näkökulma menettelyssä painottuu valtion turvallisuusintresseihin. Yksityiset yritykset eivät siten käytännössä voi kuulua menettelyn piiriin, ellei kysymys ole nimenomaan sellaisesta toiminnasta, jolla on merkitystä valtion tur-

vallisuuden kannalta (esim. yhteistyö- tai ali-hankintasopimus viranomaisen kanssa).

Tietojen luovutus

Rekisteritarkastuksen pyytämisestä päättävän tahon tulee tehdä Säpolle pyyntö tietojen luovuttamisesta. Kun käytännön turvallisuustarkastus (rekisteritarkastus ja 1. ja 2. luokissa myös erityinen henkilöselvitys) on suoritettu, asia siirretään erityisen rekisterilautakunnan (registernämnden) käsiteltäväksi. Rekisterilautakunta on viisijäseninen, joka toinen viikko kokoontuva toimielin, johon lakimiehen koulutuksen omaavan puheenjohtajan lisäksi kuuluu kaksi muuta juristijäsentä sekä kaksi kansanedustajajäsentä.

Lautakunta päättää selvityksessä ilmitulleiden seikkojen perusteella jokaisessa yksittäistapauksessa, mitä tietoja luovutetaan työnantajalle. Tietoja luovutettaessa tulee tietynlaisen vaikuttavuusedellytyksen täytyä. Lain 24 §:n mukaisesti tietoja voidaan luovuttaa vain, jos niillä voidaan olettaa olevan merkitystä henkilön luotettavuuden arvioinnissa turvallisuusnäkökulmasta. Rekisterilautakunnan yhdeksi tärkeimmistä tehtävistä onkin katsottu nimenomaan 24 §:n mukaisten edellytysten täyttymisen valvominen. Tiedot luovutetaan kirjallisesti.

Ennen kuin tiedot luovutetaan, henkilöllä, jota ne koskevat, on oikeus tarkistaa luovutettaviksi aiotut tiedot (lukuun ottamatta lain mukaan salassapidettäviä tietoja) ja vielä tässä vaiheessa kieltää tietojen luovuttaminen. Mikäli henkilö kieltää tietojen luovutuksen, hänellä ei ole mahdollisuutta tulla nimitetyksi tehtävään.

Siinä tapauksessa, että tiettyyn turvallisuusluokkaan sijoitetusta henkilöstä, josta tarkastus on jo tehty, ilmenee jälkikäteen uutta rekistereihin tullutta tietoa, esimerkiksi jos henkilö tämän jälkeen syyllistyy rikokseen, Säpon tulee tehdä rekisterilautakunnalle esitys tietojen luovuttamisesta työnantajalle.

Kaiken kaikkiaan turvallisuustarkastus tehtiin Ruotsissa vuonna 1998 79 733 henkilöstä. Tietoja luovutettiin poliisirekistereistä 813 (1,02 %) tapauksessa ja Säpon rekistereistä 46 (0,06%) tapauksessa.

2.3.2. *Norja*

Norjassa Stortinget on hyväksynyt turvallisuusselvitysten tekemistä koskevan lakiehdotuksen (Lov om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) 1998-03-20 nr 0010). Laki ei kuitenkaan ole vielä voimassa. Lain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaisesti luoda mahdollisuus tehokkaasti ennalta ehkäistä uhat (trusler), jotka kohdistuvat valtion itsenäisyyttä, turvallisuutta ja muita tärkeitä kansallisia turvallisuusetuja kohtaan. Lisäksi lain tarkoituksiksi on määritelty yksilön oikeussuojan turvaaminen sekä ennalta estävän turvallisuustyön luottamuksen turvaaminen (trygge tilliten) samoin kuin sen kontrolloimisen edellytysten parantaminen (forenkle grunnlaget till kontroll).

Lain soveltamisalaan kuuluvat hallintoelimet (forvaltningsorganer), joilla laissa on tarkoitettu valtion ja kunnan toimielimiä. Lain soveltamisalan piiriin kuuluvat myös yksityiset oikeushenkilöt, jotka eivät ole hallintoelimiä ja jotka toimivat sopimussuhteessa edellä mainittuun hallintoviranomaiseen. Lisäksi kuninkaan päätöksellä laki voidaan kokonaan tai osittain ulottaa koskemaan myös muuta oikeussubjektia, muun muassa yksityishenkilöä, yhdistystä, säätiötä, seuraa sekä yksityistä tai julkista elinkeinonharjoittajaa, joka huolehtii turvallisuussuojatusta kohteesta tai valvoo sitä tai jolle edellä mainittu hallintoelin on myöntänyt oikeuden päästä käsittelemään turvallisuusluokiteltua tietoa. Laki ei koske Stortingetiä, valtiontilintarkastajia, Stortingetin oikeusasiamiestä eikä muita Stortingetin viranomaisia tai toimielimiä.

Turvallisuusselvitys (sikkerhetsklarering) tehdään henkilöstä, jolla on pääsy suojattuun tietoon (skjermingsverdig informasjon). Suojeltavalla tiedolla laissa tarkoitetaan sen 11 §:n mukaan luokiteltua tietoa. Näitä luokkia on lain mukaan neljä: erittäin salainen (strengt hemmelig), salainen (hemmelig), luottamuksellinen (konfidensielt) ja rajallisesti julkinen (begrenset). Luokittelu perustuu siihen, millaista vahinkoa sen paljastuminen ulkopuolisille aiheuttaisi Norjan tai sen liittolaisten turvallisuudelle, Norjan suhteille vieraisiin valtioihin tai muille sen elintärkeille turvallisuuseduille.

Turvallisuusselvityksen muotona on henkilötutkinta (personkontroll), joka on laissa määritelty turvallisuusselvitystä varten merkityksellisten tietojen hankkimiseksi. Turvallisuusselvitys tehdään henkilöstä, jolla on pääsy edellä mainitun kolmen ylimmän luottamuksellisuusluokan tietoon. Jos henkilöllä on pääsy salaiseen tai erittäin salaiseen tietoon, henkilötutkinta voi kattaa myös tutkittavalle läheiset henkilöt, joihin tällä on perheside.

Tietojen osalta henkilötutkinta kattaa lain 20 §:n 4 momentin mukaan tiedot, jotka selvitystä tekevällä viranomaisella on käytävissään sekä asian kannalta merkityksellisistä julkisista rekistereistä saatavat tiedot. Näitä rekistereitä ei ole yksilöity laissa, vaan ne on jätetty hallituksen määriteltäviksi. Tämän lisäksi tutkinnassa voidaan käyttää myös muita tietolähteitä. Näistä on erikseen mainittu muun muassa aiemmista työ- ja palveluspaikoista sekä viranomaisilta hankittavat lausunnot.

Norjan lain mukaan turvallisuusselvityksessä huomioon otettavien tietojen asiallinen sisältö on ilmeisen laaja. Tämä käy ilmi lain 21 §:stä, jonka mukaan henkilötutkinnan perusteella voidaan turvallisuusselvityksessä päätyä myönteiseen ratkaisuun vain, jos ei ole varteenotettavaa epäilyä (rimelig tvil) henkilön luotettavuudesta (sikkerhetsmessige skikkethet). Säännöksessä luetellaan kymmenen erilaista seikkaa, joille arvioinnissa voidaan antaa painoa. Näiden joukossa ovat muun muassa:

- rangaistavat teot sekä niiden valmistelu taikka yllyttäminen tällaisiin tekoihin;
- alkoholin tai muiden huumaavien aineiden väärinkäyttö;
- sairaus, jonka voidaan lääketieteellisin perustein arvioida pysyvästi tai tilapäisesti heikentävän luotettavuutta, lojaliteettia tai arviointikykyä;
- taloudelliset olot, jotka voivat lisätä alttiutta epälojaliteuteen (kan friste til utroskap);
- yhteydet sellaisiin koti- tai ulkomaisiin järjestöihin, joilla on laitton tarkoitus, jotka voivat uhata kansanvaltaista yhteiskuntajärjestystä tai jotka pitävät väkivaltaa tai terroritoimintaa hyväksyttävinä toimintamuotoina; sekä
- olosuhteet, jotka voivat johtaa siihen, että

tutkittava tai häneen perhesuhteessa oleva joutuu alttiiksi sellaiselle henkeen, terveyteen, vapauteen tai kunniaan kohdistuvalle uhalle, joka sisältää uhan kiristyksen kohteeksi joutumisesta.

Lisäksi luettelon viimeisenä kohtana on avoin viittaus siihen, että huomioon voidaan ottaa muutkin sellaiset seikat, jotka voivat antaa aihetta epäillä henkilön tulevan toimimaan turvallisuusetujen vastaisesti.

Lakiin sisältyy myös erityinen säännös siitä, mitä turvallisuusselvityksessä ei saa ottaa huomioon. Tällaisia kiellettyjä seikkoja on 21 §:n 2 momentin mukaan poliittinen kanta, johon luetaan kuuluvaksi jäsenyys ja toiminta paitsi laillisissa poliittisissa puolueissa myös muissa laillisissa järjestöissä. Huomioon ei myöskään saa ottaa tällaiselle toiminnalle osoitettua tukea (sympati).

Turvallisuusselvitystä koskevan ratkaisun tulee perustua esiin tulleiden tietojen konkreettiseen ja tapauskohtaiseen kokonaisarviointiin. Kielteisiä tietoja selvityksen kohteena olevan henkilön läheisistä voidaan ottaa huomioon vain sikäli, kuin niillä voidaan olettaa olevan merkitystä luotettavuusarvioinnissa.

2.3.3. Tanska

Tanskassa turvallisuusselvitysten antamista ei ole säännelty laintasoisesti, vaan menettely perustuu pääministerin kanslian antamaan kiertokirjeeseen (Statsministeriets cirkulære af 1. september 1997). Ohjeen soveltamisala kattaa sellaisten tietojen suojaamisen, joilla on merkitystä NATO-maiden, luokiteltujen tietojen taikka muutoin turvallisuusintressien kannalta. Kiertokirjeen mukaan luokiteltua tietoa saavat käsitellä vain sellaiset henkilöt, joista on tehty turvallisuusselvitys. Turvallisuushyväksynnän ja tutkinnan suorittaa kansallinen turvallisuusviranomainen Politiets Efterretningstjeneste (PET). Ohjeet koskevat koskevat julkisen sektorin ohella myös yrityksiä, jotka ovat sopimussuhteessa valtion viranomaisiin. Puolustusvoimia koskevat lisäksi NATO:n turvallisuusluokituksesta annetut yksityiskohtaiset määräykset.

Turvallisuusluokkia on neljä: 1) erittäin salainen (yderst hemmeligt) 2) salainen (hemmeligt), 3) luottamuksellinen (fortroligt) ja 4)

virkakäyttöön tarkoitettu (til tjenestebrug). Tehtävän sijoittaminen turvallisuusluokkiin on sidottu siihen, minkä tason salaiseksi luokiteltavaan tietoon henkilö tehtävässään pääsee käsiksi ja kuinka vakavaa vahinkoa tiedon ilmaisemisesta ulkopuoliselle voisi aiheutua. Turvallisuusselvityksessä tarkistettavien tietojen laajuus on sidottu puolestaan siihen, mihin turvallisuusluokkaan tehtävä kuuluu. Esimerkiksi luokassa erittäin salainen turvallisuusselvitys voi sisältää henkilön rikosrekisteritietojen lisäksi muun muassa henkilön alkoholin ja huumaavien aineiden käyttöä koskevien tietojen, taloudellisten olosuhteiden, verotietojen sekä lähiomaisia koskevien tietojen selvittämisen. Lisäksi voidaan hankkia tietoja esimerkiksi aikaisemmilta työnantajilta ja opiskelupaikoista.

Turvallisuusselvityksen laatiminen edellyttää aina henkilön itsensä antamaa nimenomaista suostumusta. Mikäli lähiomaisten tietoja turvallisuusselvityksen laatimisen yhteydessä tarkistetaan, myös heidän on annettava suostumuksensa.

Turvallisuusselvityksen laatija arvioi selvityksessä esiin tulleiden tietojen merkityksen henkilön luotettavuuden kannalta ennen tietojen luovuttamista eteenpäin. Asianomaiselle henkilölle, josta turvallisuusselvitys on laadittu, voidaan antaa tapauskohtaisen harkinnan mukaisesti tietoja turvallisuusselvityksen lopputuloksesta.

2.3.4. Saksa

Saksassa turvallisuusselvityksen tekemistä on säädetty lailla nimeltä Gesetz über die Voraussetzungen und das Vorgehen von Sicherheitsüberprüfungen des Bundes (Sicherheitsüberprüfungsgesetz, SÜG). Saksan lainsäädännössäkin pääasiallisena perusteena turvallisuusselvityksen tekemiseen pidetään sitä, millaista tietoa henkilö tehtävässään joutuisi käsittelemään. Suojeltava tieto (Verschlusssachen) on SÜG:n 4 §:ssä ryhmitelty neljään eri luokkaan: erittäin salainen (streng geheim), salainen (geheim), luottamuksellinen (Vs-vertraulich) ja "vain virkakäyttöön tarkoitettu" (Vs-nur für den dienstgebrauch). Tiedon luokittelu riippuu siitä, millaista vaaraa tai vahinkoa sen paljastumisen arvioidaan aiheuttavan liittovaltion tai

osavaltioiden intresseille.

SÜG:n 1 §:n mukaan turvallisuusselvitys (Sicherheitsüberprüfung) tehdään henkilöistä, joiden tehtävä on turvallisuuden kannalta arkaluonteinen (sicherheitsempfindliche Tätigkeit). Tehtävä voi olla tällainen kolmella eri perusteella. Ensimmäinen ja ilmeisesti tärkein peruste on tehtävässä käsiteltävän tiedon laatu. Tällöin turvallisuusselvitys tehdään, jos henkilö käsittelee tietoa, joka on luokiteltu erittäin salaiseksi, salaiseksi tai luottamukselliseksi. Toiseksi kyseessä saattaa olla tehtävä sellaisessa kansainvälisessä organisaatiossa, jossa toimivista Saksa on sitoutunut tekemään turvallisuusselvityksen. Kolmanneksi saattaa tietyillä edellytyksillä tulla kyseeseen liittovaltion viranomaisen tai muun julkisen toimijan erikseen määriteltävä tehtävä.

Turvallisuusselvityksen lajeja on lain mukaan kolme: yksinkertainen turvallisuusselvitys, laajennettu turvallisuusselvitys ja laajennettu turvallisuusselvitys yhdistettynä turvallisuustutkimukseen (erweiterte Sicherheitsüberprüfung mit Sicherheitsermittlungen).

Yksinkertainen turvallisuusselvitys tehdään henkilöistä, joilla on pääsy luottamukselliseksi luokiteltuihin tietoihin. Laajennettu turvallisuusselvitys puolestaan tehdään henkilöistä, joilla on joko pääsy salaiseksi luokiteltuun tietoon tai joilla on laajasti pääsy luottamuksellisiin tietoihin. Kaikkein kattavin turvallisuusselvitys eli laajennettu turvallisuusselvitys yhdistettynä turvallisuustutkimukseen tehdään henkilöistä, joilla on pääsy erittäin salaiseen tietoon tai joilla on laajasti pääsy salaiseen tietoon. Sama koskee myös henkilöitä, jotka aiotaan ottaa liittovaltion tiedusteluviranomaisen palvelukseen tai muuhun tehtävään, jonka liittohallitus on määritellyt turvallisuuden kannalta edellisiin tehtäviin rinnastettavaksi. Turvallisuusselvitysten tekemistä ei kuitenkaan ole kategorisesti määritelty käsiteltävän tiedon mukaan, vaan laissa olevien nimenomaisten säännösten mukaan yksittäistapauksessa saatetaan riittäväksi katsoa alemmantasoinen selvitys. Tässä harkinnassa otetaan huomioon sen tehtävän laatu ja kesto, johon henkilö aiotaan ottaa.

Kahden kattavimman turvallisuusselvityksen piiriin kuuluvat SÜG:n 2 §:n 2 momentin

mukaan myös tutkittavan avio- tai avopuoliso, tosin näiden suostumuksella.

Hankittavien tietojen laatu ja laajuus riippuu turvallisuusselvityksen lajista. Yleisesti laissa säädetään, että lain tarkoituksen toteuttamiseksi henkilöstä on oikeus saada tarvittavat tiedot. Selvityksen pohjana on kaikissa tapauksissa henkilön itsestään antama ilmoitus (Sicherheitserklärung), jonka sisällöstä säädetään varsin yksityiskohtaisesti SÜG:n 13 §:ssä. Kyseinen säännös käsittää 20 kohtaa kattavan luettelon, jota ei kuitenkaan täydellisenä sovelleta kaikissa turvallisuusselvityksen lajeissa. Erikseen laissa on säädetty, missä tapauksissa selvitetään tutkittavan yhteydet entisen DDR:n turvallisuuspalveluun.

Alimmassa turvallisuusselvityksen luokassa (yksinkertainen turvallisuusselvitys) henkilön itsestään antamat tiedot arvioidaan turvallisuuskäytännön ottaen huomioon liittovaltion ja osavaltioiden perustuslainsuojaviranomaisten hallussa olevat tiedot. Liittovaltion keskusrekisterin (Bundeszentralregister) sisältämiä tietoja voidaan käyttää rajoituksetta, minkä lisäksi tietoja kysytään liittovaltion rikosvirastosta (Bundeskriminalamt), rajavartioviranomaisilta sekä liittovaltion tiedusteluviranomaisilta.

Tehtäessä laajennettu turvallisuusselvitys hankitaan selvitystä lisäksi tutkittavan asuinpaikkojen poliisiviranomaisilta. Tavallisesti selvitystä ei uloteta viimeistä viiden vuoden jaksoa aiempiin asuinpaikkoihin. Myös tutkittavan henkilöllisyys tulee varmistaa.

Kattavimmassa turvallisuusselvityksessä varmistetaan lisäksi henkilöä koskevien tietojen paikkansapitävyys tutkittavan ilmoittamilta viitehenkilöiltä (Referenzpersonen). Tietoja hankitaan myös muilta sopivilta henkilöiltä, jotka tutkittava on ilmoituksessaan nimennyt.

2.3.5. Alankomaat

Alankomaissa turvallisuusselvitys tehdään henkilöstä, jos hänet aiotaan nimittää virkaan, jossa on mahdollisuus vahingoittaa valtakunnan turvallisuutta tai muita valtion tärkeitä etuja. Pääsääntöisesti kukin ministeriö yksilöi omalla hallinnonalallaan tällaiset virat.

Turvallisuusselvityksen tekee valtion turvallisuuspalvelu. Siinä kerättävien tietojen aihepiirit on tyhjentävästi, joskin melko avoimesti määriteltyinä lueteltu Alankomaiden lain (Act on Security Investigations 10.10.1996) 7 artiklassa. Tutkittavasta koottavat tiedot koskevat:

- asiassa merkityksellistä, oikeudellisista rekistereistä saatavaa selvitystä; erityisesti on mainittu rikosrekisterilainsäädäntö;

- osallistumista valtion turvallisuutta tai muita valtion tärkeitä etuja vaarantavaan hankkeeseen taikka tällaiselle hankkeelle annettua tukea;

- jäsenyyttä organisaatioissa, joiden päämäärien tai niiden saavuttamiseksi käytettävien keinojen vakavasti epäilläään vaarantavan kansanvaltaisen yhteiskunnan laillista järjestystä, taikka tukea tällaisille organisaatioille; sekä

- muuta henkilökohtaista käyttäytymistä tai henkilökohtaisia olosuhteita, joiden perusteella saatettaisiin epäillä, kykeneekö henkilö kaikissa olosuhteissa täyttämään velvollisuutensa luottamusta vaativissa tehtävissä.

Alankomaiden lain mukaan turvallisuusselvitys voidaan tehdä myös vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön pyynnöstä. Tällöin henkilöstä kerätään vastaavat tiedot kuin tehtäessä turvallisuusselvitystä kansallista hallintoa varten.

2.4. Nykytilan arviointi ja sääntelyn tarve

Yleistä

Henkilöstön luotettavuuden selvittämistä koskevat voimassa olevat säännökset ovat melko uusia. Luotettavuuslausuntoja on annettu nykyisessä muodossaan vasta noin viiden vuoden ajan. Viranomaisten ja yhteisöjen laajentunut kansainvälinen yhteistyö, tietojärjestelmien kehittyminen ja verkottuminen sekä toisaalta sen myötä lisääntyneet tietoturva- ja tietosuojariskit ovat tuoneet esiin uusia vaatimuksia luottamuksellisten tietojen suojaamiselle ja samalla myös henkilöstöturvallisuuden kehittämiseksi.

Erityisesti ulkoasiain- ja puolustushallinnon aloilla kansainvälinen kehitys on tuonut esiin tarpeen parantaa nykyisiä henkilöstöturvallisuusjärjestelyjä. Suomen solmimiin

turvallisuussopimuksiin perustuva yhteistyö NATOn ja WEU:n kanssa asettaa uusia vaatimuksia henkilöturvallisuuden tasolle, esimerkiksi tarkastusten laajuudelle ja sisällölle (Turvallisuussopimus Suomen ja Länsi-Euroopan unionin välillä, SopS 41-42/1998). Ulkomaiset yhteistyökumppanit saattavat edellyttää ulkomaille lähetettävistä suomalaisista neuvottelijoista erityistä etukäteistä turvallisuusselvitystä (security clearances).

Poliisitoiminnassa on tarvetta yksityiskoh- taisempiin ja kattavampiin luotettavuustar- kastuksiin esimerkiksi päällystehtävien ja tietojärjestelmien käyttöoikeuksien osalta. Kansainvälisen yhteistyön lisääntyminen poliisitoiminnassa, muun muassa Europol- ja Schengen-yhteistyöhön liittyen, asettavat vaatimuksia myös tietoturvallisuudesta huolehtimiselle. Esimerkiksi Euroopan poliisivi- raston perustamisesta tehty yleissopimus (Europol-sopimus, EYVL N:o C 316, 27.11.1995) sisältää velvoitteita tiettyjen henkilöiden luotettavuutta koskevan selvi- tyksen tekemiseen.

Elinkeinotoiminnassa sekä tieteellisessä tutkimustoiminnassa, erityisesti korkean tek- nologian toimialoilla, on myös esiintynyt tar- vetta henkilöturvallisuuden kehittämiseen. Tämä korostuu erityisesti Suomen kaltaisessa maassa, josta on tullut eräs maailman johta- vista tietoyhteiskunnista. Monilla korkean teknologian toimialoilla – esimerkiksi tieto- tekniikka, tietoliikenne, tietoverkot ja tele- tekniikka – suomalaisten yritysten osaaminen edustaa maailmanlaajuisesti huipputasoa. Tämä kehitys on johtanut siihen, että yritysten hallussa olevan aineettoman pääoman, tiedon, patenttien ja osaamisen suojaamisen merkitys yritysten menestystekijänä sekä kansallisen taloudellisen menestyksen ja kil- pailukyvyn edellytyksenä on korostunut.

Tietojärjestelmien kehittyminen yhä ene- nevässä määrin atk-pohjaisiksi sekä globaali- en tietoverkkojen käytön huomattava lisään- tyminen tiedonsiirrossa, tietojen käsittelyssä ja tietojen hankinnassa on myös merkittävä- sä määrin lisännyt tietoturvallisuusriskejä, joihin on varauduttava. Suurvaltojen ideolo- gisen vastakkainasettelun päättymisen myötä myös kansainvälisen tiedustelutoiminnan painopiste on siirtynyt perinteisestä sotilaalli- sesta ja poliittisesta tiedustelusta yhä enene-

vässä määrin tieteellis-tekniseen ja taloudel- liseen tiedusteluun. Valtioiden lisäksi myös suurilla kansainvälisillä yrityksillä on val- miuksia hankkia luvattominkin keinoin tie- teellis-teknistä ja taloudellista tietoa. Kan- sainvälinen organisoitunut rikollisuus, erityi- sesti lisääntynyt huumausainerikollisuus, voidaan nähdä selvänä uhkana. Kaikki tämä tuo mukanaan henkilötörisekejä myös työn- antajille ja asettaa siten vaatimuksia henki- löstöturvallisuudelle ja tietoja käsittelevien henkilöiden luotettavuudelle.

Mikäli tarjolla ei ole viranomaisen virka- vastuulla suorittamaa kontrolloitua ja sään- neltyä turvallisuusselvitysten laatimispalve- lua, on todennäköistä, että tällaisten palve- luiden yksityinen tarjonta lisääntyy. Ulko- mailla, esimerkiksi Yhdysvalloissa, tällaisen liiketoiminnan harjoittaminen on yleistä ja Suomessakin on ilmennyt selviä merkkejä tämän tyyppisen liiketoiminnan käynnis- tämispyrkimyksistä. Yksityinen sääntelemä- tön työntekijän luotettavuuden ja taustojen selvittämiseen pyrkivä toiminta puolestaan tuo selviä riskejä henkilön yksityisyyden suojan, henkilötietojen lainmukaisen rekiste- röinnin ja käsittelyn sekä toiminnan lainmu- kaisuuden valvomisen näkökulmista samoin kuin ylipäätään yksilön oikeusturvan kannal- ta.

Ongelmia ja epäkohtia

Eräät Euroopan unionin toimielimet edel- lyttävät niiden palvelukseen otettavista vir- kamiehistä etukäteen suoritettuja turvalli- suusselvityksiä. Tähän mennessä turvalli- suusselvitysten antaminen EU:n toimielimil- le, lähinnä Euroopan yhteisöjen komissiolle ja Euroopan unionin neuvoston pääsihteeris- tölle, on hoidettu kunkin jäsenmaan kansalli- sen lainsäädännön ja menettelytapojen poh- jalta. EU-normisto ei varsinaisesti aseta mi- tään yksityiskohtaisia sisällöllisiä vaatimuk- sia tarkastuksen suorittamiselle.

Turvallisuusselvityksessä tulisi kuitenkin voida vastata siihen, voiko henkilö käsitellä EU-luokituksen mukaisia salaisia asiakirjoja. Muun muassa tästä syystä on keskusteltu myös vastaavanlaisen turvaluokituksen tar- peellisuudesta Suomen kansallisessa lainsäädännössä.

Turvaluokituksen tarpeellisuudesta on herännyt keskustelua myös sen vuoksi, että Suomi on sopimuksissaan NATO:n ja WEU:n kanssa sitoutunut noudattamaan järjestöjen turvaluokituksia niiden suomalaisten henkilöiden osalta, jotka ovat yhteistyössä näiden tahojen kanssa. Mikäli yhteistyö kyseisten organisaatioiden kanssa etenee ja syvenee, tarkastusten suorittaminen nykyisessä laajuudessaan ja muodossaan ei välttämättä riitä.

Myös siviilipuolella eräät kansainväliset järjestöt, esimerkiksi Euratom, edellyttävät järjestön turvallisuusluokituksen mukaisen, määrätyn tasoisien turvallisuus selvityksen laatimista esimerkiksi suomalaisia henkilöitä rekrytoitaessa. Käytännössä nykyinen lainsäädäntö ei ole mahdollistanut vaaditunlaisen luokituksen mukaista selvityksen laatimista.

Tarvetta on lisäksi lainsäädännölle, joka mahdollistaisi sen, että työnhakija voisi itse hankkia itsestään turvallisuus selvityksen tiettyjä kansainvälisiä tehtäviä varten, mikäli Suomea sitovat kansainväliset sopimukset tai velvoitteet niin edellyttävät.

Suojelupoliisi on lausuntokäytännössään joutunut jossain määrin sisällyttämään menettelyn piiriin myös sellaisia työtehtäviä suorittavia henkilöitä, jotka eivät tehtävänsä luonteen perustella varsinaisesti käsittele valtion turvallisuutta tai merkittävän tason yrityssalaisuuksiin liittyvää tietoa, mutta joiden osalta lausunnonpyytäjätaho kuitenkin on paikan tai tilan suojelemiseksi pitänyt perusteltuna edellyttää rekisteritietojen tarkastusta. Tällaisia tehtäviä ovat käytännössä olleet esimerkiksi kiinteistöhuoltoon liittyvät tehtävät eräissä ministeriöissä, poliisin toimitiloissa sekä tuomioistuimissa.

Ongelma tulee todennäköisesti lievenemään sisäasianministeriön poliisiosaston annettua 23 päivänä helmikuuta 2000 kihlakuntien poliisilaitoksille ohjeen (318/2000) tietojen luovuttamisesta poliisin henkilörekisterilain 23 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella. Mainittu säännös koskee tietojen luovuttamista kohteen suojelemiseksi.

Yksityiskohtaisemman laintasaisen sääntelyn tarvetta on kuitenkin ilmennyt siltä osin, minkälaisista tehtävistä tietoja voidaan antaa ja mille tahoille. Paikan tai tilan suojelemiseksi annettavissa lausunnoissa riittäisi usein

suppeampi tarkastus, joka sisältäisi yksinomaan tiettyjen poliisirekistereiden ja tuomioistuintietojen tarkastuksen.

Suojelupoliisin lakisääteinen toimiala huomioon ottaen ei ole perusteltua, että suojelupoliisi antaa turvallisuus selvitystietoja työnantajalle sellaista tehtävää varten, jolla ei ole merkitystä valtion turvallisuuden tai huomattavien yleisten tai yksityisten etujen kannalta. Käytännössä vaikuttaa kuitenkin siltä, että erityisesti yksityisellä sektorilla mutta myös julkisella sektorilla on yhä enemmän tarvetta panostaa henkilöstöturvallisuuteen ja kiinnostus selvittää työntekijöiden luotettavuutta, erityisesti rikostietoja, ennen työsuhteen solmimista. Muiden kuin valtion turvallisuuden tai huomattavien taloudellisten etujen kannalta merkityksellisten tai erityistä luotettavuutta edellyttävien tehtävien hoitamisen kannalta tärkeisiin tehtäviin pyrkivien taustojen tarkastamiseksi ei lainsäädäntö varsinaisesti suo mahdollisuuksia.

Etenkään yksityisellä sektorilla kaikkia henkilöstöturvallisuuskysymyksiä ei kuitenkaan vastaisuudessaakaan ole tarpeellista eikä perusteltua sälyttää viranomaisten käsiteltäviksi. Yrityksen oma velvollisuus on huolehtia siitä, että esimerkiksi tieto-, toimitila- ja henkilöstöturvallisuusasiat sekä kulunvalvontajärjestelmät on hoidettu asianmukaiselle vähimmäistasolle siten, että rekisteritietojen tarkastamistarve voidaan rajata vain kriittisimpiä tehtäviä koskevaksi.

Toisaalta on ilmennyt tarvetta myös tiettyjen avainhenkilöiden henkilötietojen laajempaan tarkasteluun, esimerkiksi luottotietojen ja taloudellisten sidonnaisuuksien osalta. Tällaisia tehtäviä voivat olla sellaiset valtionhallinnon tehtävät, joissa on pääsy merkittävän tason salaisiin tietoihin ja joissa hallinnoidaan ja käsitellään laajoja tietokoneasuuksia (esimerkiksi tietyt johtotehtävät tai atk-asiantuntijatehtävät). Sillä, miten henkilö hoitaa omia taloudellisia asioitaan, voi tietyissä tapauksissa olla merkitystä henkilön luotettavuuden arvioinnin kannalta erityisesti, jos henkilö tekee tehtävässään päätöksiä merkittävistä taloudellisista asioista. Tietyissä tapauksissa merkittävästi ylivelkaantunut henkilö voi olla myös riski organisaatiolle, esimerkiksi väärinkäytös-, lahjonta- tai kiris-

tysmahdollisuuksia ajatellen.

Merkitystä voi joskus olla myös lähiomaisen, esimerkiksi avio- tai avopuolison tiedoilla. Arvioinnissa huomioitavia seikkoja voisivat tietyissä tapauksissa olla esimerkiksi puolison merkittävää ylivelkaantumista koskevat tiedot tai negatiiviset luottotiedot. Merkitystä voi olla myös tiedoilla, joissa on kysymys esimerkiksi puolison ammatti- tai taparikollisuudesta.

On kuitenkin huomattava, että laajennettua turvallisuusselvitystä, joka käsittäisi myös henkilön taloudellisten tietojen tai lähiomaisen tietojen selvittämisen, ei liene tarpeen ulottaa koskemaan kuin suppeahkoa julkisen sektorin avainhenkilöitä koskevaa ryhmää, joiden osalta turvallisuusselvityksen hakija itse pitää selvityksen tekemistä välttämättömänä. Selvitys voitaisiin lisäksi laatia yhdessä henkilön itsensä kanssa, jolloin viranhakija itse antaisi viranomaisen selvitystä varten tarvitsemat välttämättömät tiedot ja hän saisi myös viranomaisen kussakin tapauksessa hankkimat luovutettaviksi aiotut tiedot tarkistettavakseen. Tällöin myös asianosaisen kuulemisen periaate toteutuisi, ja oikeusturvanäkökohdat tulisivat paremmin huomioituiksi.

Henkilötietolain säännösten pohjalta henkilön oikeus saada tietoonsa itseään koskevat tiedot on pääsääntö. Koska luotettavuuslausunnot voivat sisältää valtion turvallisuuden kannalta merkityksellisiä tietoja, tarkastusoikeutta näihin tietoihin ei nykyisin erikseen ole. Toisaalta rekisteröidyllä on oikeus tarkastaa itseään koskevat tiedot muista poliisirekistereistä ja oikeusministeriön ylläpitämästä rikosrekisteristä.

Luotettavuuslausunto voi monissa tapauksissa sisältää nimenomaan näitä rikos- ja tuomioistuintietoja, minkä vuoksi on hieman ristiriitaista, että henkilöllä ei ole lausunnon sisältämiä itseään koskevia rikos- tai tuomioistuintietoja. Tiedonsaantioikeutta ei kuitenkaan ole perusteltua laajentaa siten, että henkilö saisi tietoonsa myös sellaisia seikkoja, jotka liittyvät rikosten selvittämiseen, ennaltaehkäisemiseen tai valtion turvallisuuteen. Rekisteröidyn turvallisuusselvityksen sisältämiä tietoja koskevan tiedonsaantioikeuden osalta lainsäädäntö kaipaa jossain määrin selkeyttämistä.

Menettelyn valvonta on nykyisin järjestetty siten, että tietosuojavaltuutettu yleisenä henkilötietojen käsittelyä ja luovuttamista valvovana viranomaisena valvoo myös turvallisuusviranomaisten rekisterinpitoa ja tarvittaessa voi tarkastaa tietojen ja siten myös lausunnon sisällön laillisuuden, oikeellisuuden ja asianmukaisuuden sekä tietojen luovutuksen laillisuuden. Rekisteritarkastuskäyntejä turvallisuusviranomaisten luona tietosuojavaltuutettu on suorittanut muutamia kertoja vuodessa riippuen tietojen tarkastusta koskevien pyyntöjen määrästä. Käytännössä tarkastuspyynnöt ovat melko harvoin koskeneet varsinaisesti annettujen luotettavuuslausuntojen sisältöä, vaan useimmiten ne ovat liittyneet suojelupoliisiin rekisterinpitoon yleisesti.

Henkilön oikeusturvanäkökohtien kannalta on perusteltua säätää nykyistä yksityiskohtaisemmin henkilön luotettavuutta koskevien tietojen luovuttamista, hankkimista, käyttöä ja salassa pitämistä koskevista kysymyksistä myös siltä osin kuin ne asettavat velvoitteita turvallisuusselvityksen hakijalle.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Esityksen tavoitteet

Suomen perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän ja henkilötietojen suojasta. Turvallisuusselvitysten laatiminen koskettaa merkittäväällä tavalla näitä yksilön perusoikeuksia. Turvallisuusselvityksiä koskevissa säännöksissä on sovittava yhteen valtion ja yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeiden organisaatioiden turvallisuusedut sekä yksilön tietosuojan vaatimukset. Lakiehdotuksessa on pyritty huomioimaan perusoikeuksien, yksilön oikeusturvan, avoimuuden ja tietosuojalainsäädännön henkilötietojen käsittelylle asettamat edellytykset. Lain tavoitteena on säätää nykyistä yksityiskohtaisemmin muun muassa selvityksen kohteelta edellytettävästä suostumuksesta, turvallisuusselvityksiin liittyvien henkilötietojen luovuttamisesta, käsittelystä, käyttötarkoitussidonnaisuudesta, salassapitovelvollisuudesta, tiedonsaantioikeudesta ja oikeussuojakeinoista.

Pyrkimyksenä on siten edistää turvallisuus selvitysten laatimiseen liittyvän viranomaismenettelyn avoimuutta, kontrolloitavuutta ja menettelyn yhdenmukaisuutta.

Lain keskeisenä tavoitteena on myös selkeyttää viranomaisten roolia ja tehtäviä turvallisuus selvitysten laadinnassa. Kysymys on virkavastuulla suoritettavasta, säännellystä ja kontrolloidusta hallintomenettelystä. Uusi laki ei sinänsä estä henkilöiden luotettavuuden selvittämiseen pyrkivän toiminnan harjoittamista yksityisenä liiketoimintana. Pyrkimyksenä on kuitenkin, että työnantajilla olisi mahdollisuus saada luotettavaa ja säänneltyä viranomaispalvelua henkilöstöturvallisuusasioissa, jotta tällaisten palveluiden yksityinen ja sääntelemätön, yksilön oikeusturvaa mahdollisesti vaarantava tarjonta ei merkittävästi lisääntyisi. Uuden lainsäädännön tavoitteena on myös nykyistä lainsäädäntöä kattavammin määritellä ne oikeushyvät ja intressit, joiden suojaamiseksi henkilöstöä koskevia turvallisuus selvityksiä voidaan hankkia. Myös turvallisuus selvityksen laatimisen edellytyksistä on tarpeellista laintasaisesti säätää nykyistä tarkemmin.

Laki pyrkii lisäksi selkeyttämään suojelupoliisin ja kihlakunnan poliisilaitoksen välistä työnjakoa. Nykyisen käytännön mukaan suojelupoliisi antaa luotettavuuslausunnot silloin, kun on kyse työntekijöistä, jotka asemansa perusteella pääsevät käsiksi luotattamuksellisiin tietoihin. Kihlakunnan poliisilaitos puolestaan laatii selvityksen silloin, kun on kyse tiettyihin merkittäviin paikkoihin tai tiloihin töihin tulevista henkilöistä. Tämä työnjako on syytä tarkentaa lain tasolla, jotta menettely olisi johdonmukainen ja käytäntö samankaltainen maan eri osissa. Pääesikunnan rooli turvallisuus selvitysten laatijana puolustushallinnon alalla on syytä säilyttää ennallaan. Menettelyä koskevat säännökset on kuitenkin tarpeen säätää yhtäläisiksi sekä poliisi- että puolustushallinnon alalla laadittavien selvitysten osalta.

Yksi lain merkittävä tavoite on tarjota yhteiskunnallisesti ja kansantaloudellisesti keskeisille organisaatioille paremmat mahdollisuudet suojautua luvaton tiedustelua, väärinkäytöksiä, tietovuotoja sekä muuta rikollista toimintaa vastaan. Tämä tavoite on erittäin ajankohtainen, koska tiedoista, osaami-

sesta ja tietokannoista on tullut yksi tärkeimmistä tietoyhteiskunnan organisaatioiden toiminnan edellytyksistä. Lisäksi kansainvälisesti havaittava organisaatioiden verkottuminen ja globalisoituminen sekä rikollisuuden kansainvälistyminen lisäävät tärkeiden tietojen suojaamistarvetta.

Kansainvälisten suhteiden lisääntyminen edellyttää, että Suomen lainsäädäntöä uudistetaan Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten ja niiden mukaisten yhteistyömuotojen vaatimalle tasolle. Ulkomaiset yhteistyökumppanit ja kansainväliset järjestöt vaativat usein suomalaisista neuvottelijoista ja työntekijöistä etukäteistä, määrättyssä laajuudessa laadittua turvallisuus selvitystä.

Erityisesti poliisi-, puolustus- ja ulkoasiainhallinnon aloilla voidaan edellyttää, että tiettyjen avainhenkilöiden luotettavuus selvitetään tavallista tarkemmin esimerkiksi luottotietojen ja taloudellisten sidonnaisuuksien osalta. Tavoitteena on myös, että työntekijä voi etukäteen uuden lain puitteissa hankkia itseään koskevan turvallisuus selvityksen, mikäli työnantaja tai yhteistyökumppani sellaista kansainvälisen sopimuksen tai velvoitteen perusteella edellyttää.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki turvallisuus selvityksistä, johon sisältyisi turvallisuus selvitysten tekemistä koskeva keskeinen sääntely. Ehdotus merkitsisi nykyisen luotettavuuslausuntojen antamisen korvaamista turvallisuus selvitys-nimisellä menettelyllä. Turvallisuus selvityksiä olisi kolme eri muotoa. Perusmuotoinen turvallisuus selvitys vastaisi lähinnä nykyistä luotettavuuslausunnon antamista ja suppea turvallisuus selvitys puolestaan sitä lausuntoa, joka annetaan henkilön oikeudesta päästä paikkaan tai tilaan. Näiden lisäksi ehdotetaan laissa säädettäväksi myös mahdollisuudesta tehdä laaja turvallisuus selvitys. Tämän tekeminen olisi kuitenkin mahdollista vain erityisissä tapauksissa.

Ehdotetun lain soveltamisala kattaisi virkaan tai tehtävään hakeutuvasta, tehtävään tai koulutukseen otettavasta taikka virkaa tai tehtävää jo hoitavasta tehtävät turvallisuus-

selvitykset. Tällaisen selvityksen tekemisellä pyrittäisiin parantamaan mahdollisuuksia ennakolta estää sellaiset rikokset, jotka vakavasti vahingoittaisivat keskeisiä julkisia etuja. Nämä edut ehdotetaan luettelaviksi laissa. Turvallisuusselvityksen avulla voitaisiin suojata myös yksityisiä taloudellisia etuja. Näiltä edellytettäisiin kuitenkin, että ne olisivat luonteeltaan huomattavan arvokkaita liiket- tai ammattisalaisuuksia tai muuten sellaisia etuja, joita voitaisiin pitää erittäin merkittävänä. Turvallisuusselvityksen tekeminen sidottaisiin lain tarkoituksen toteuttamiseen siten, että selvitys voitaisiin tehdä vain jos se on tarpeen lain tarkoituksen toteuttamiseksi selvitystä hakevan toiminnassa. Erikseen turvallisuusselvityksen tekemistä koskevassa sääntelyssä huomioitaisiin ne velvoitteet, jotka johtuvat Suomen kansainvälisistä sitoumuksista.

Toimivaltaiset viranomaiset ja niiden välinen tehtävänjako säilyisi nykyiseen verrattuna lähes ennallaan. Suojelupoliisi päättäisi perusmuotoisen turvallisuusselvityksen tekemisestä. Jos turvallisuusselvityksen hakija kuuluisi kuitenkin puolustushallinnon alaan, toimivalta kuuluisi suojelupoliisin sijasta pääesikunnalle.

Ehdotetussa laissa yksilöitäisiin tyhjentävästi ne rekisterit, joihin sisältyviä tietoja turvallisuusselvityksen tekemisessä saisi käyttää. Yksittäistapauksissa olisi kuitenkin mahdollista käyttää myös muita tietoja, jos laissa asetetut edellytykset täyttyisivät.

Ehdotetussa laissa ei säädettäisi viranomaisten oikeudesta saada tietoja eri rekistereistä, vaan tämä jäisi edelleen näitä rekistereitä koskevan erityislainsäädännön varaan. Niin ikään rekisteröidyn tarkastusoikeutta koskevat säännökset sisältyisivät edelleen rekistereitä koskeviin erityislakeihin.

Nykyisestä sääntelystä poiketen laissa yksilöitäisiin tyhjentävästi ne tahot, jotka voisivat tulla kyseeseen turvallisuusselvityksen hakijoina. Lähinnä hakijoina tulisivat kyseeseen julkisen vallan edustajat. Yksityinen yhteisö ja säätiö voisi eräin ehdoin hakea turvallisuusselvityksen tekemistä, jos sen sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka olisi Suomessa tai jos kyseessä olisi Suomessa sivuliikkeen rekisteröinyt ulkomainen yhteisö ja säätiö. Jos viranomaisen

kieltäytyisi turvallisuusselvityksen tekemisestä, hakijalla ei olisi oikeutta hakea tähän päätökseen valittamalla muutosta.

Turvallisuusselvityksen hakijalle ehdotetaan laissa asetettavaksi useita sekä selvitysmenettelyyn että itse selvityksen käyttämiseen liittyviä velvollisuuksia. Hakija olisi velvollinen yksilöimään hakemuksensa ja esittämään siinä selvityksen tekemiseksi tarpeelliset tiedot. Hakijan olisi myös kerrottava turvallisuusselvityksen merkityksestä ja selvityksen käyttämisestä sille henkilölle, josta selvitys pyydetään tehtäväksi. Niin ikään hakijan tulisi kertoa oikeudesta saada tieto selvityksen sisällöstä sille henkilölle, josta selvitystä pyydetään.

Turvallisuusselvitys ei sisällöllisesti sitoisi sen hakijaa, vaan hän voisi tehdä työhön ottamista tai virantäyttöä koskevan päätöksen selvityksen sisältämistä tiedoista huolimatta. Hakijan velvollisuutena olisi huolehtia siitä, etteivät saadun selvityksen sisältämiä tietoja pääse käsittelemään muut kuin ne, jotka niitä tehtävissään välttämättä tarvitsevat. Hakijan olisi myös hävitettävä turvallisuusselvitys heti, kun se ei enää ole tarpeen.

Ehdotetulla lailla parannettaisiin sen henkilön oikeusturvaa, joka kulloinkin on selvitysmenettelyn kohteena. Turvallisuusselvityksen tekemiseen vaadittaisiin kyseisen henkilön suostumus ja lisäksi turvallisuusselvitystä koskevaan hakemukseen tulisi sisältyä tämän todistus siitä, että hakija on täyttänyt häntä kohtaan edellä mainitut tiedonantovelvollisuudet.

Henkilöllä olisi oikeus saada toimivaltaiselta viranomaiselta tieto siitä, onko hänestä tehty turvallisuusselvitys tiettyä tehtävää varten. Tämä oikeus olisi ehdoton. Nykyiseen sääntelyyn verrattuna uutta olisi se, että henkilö, josta selvitys on tehty, saisi viranomaiselta myös tietää selvityksen hänestä sisältämät tiedot. Tätä koskisi kuitenkin poikkeus, jonka mukaan tietoa ei olisi oikeus saada, jos se on peräisin sellaisesta rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta. Tällä tavoin estettäisiin se, että turvallisuusselvitysmenettelyyn liittyvän tiedonsaantioikeuden avulla voitaisiin kiertää rekisterilainsäädäntöön sisältyviä tarkastusoikeuden rajoituksia. Jos viranomaisen kieltäytyisi antamasta tietoa, henkilöllä olisi oikeus valittaa

tästä päätöksestä hallinto-oikeuteen.

Perusmuotoisen turvallisuus selvityksen lisäksi laki sisältäisi säännökset laajasta turvallisuus selvityksestä. Laaja turvallisuus selvitys liittyisi vain niihin valtion viranomaisissa oleviin tehtäviin, jotka kuuluisivat käyttöön otetun turvallisuusluokituksen mukaiseen ensimmäiseen turvallisuusluokkaan. Turvallisuusluokitus voitaisiin ottaa käyttöön valtioneuvoston asetuksella. Laaja turvallisuus selvitys voitaisiin tehdä myös silloin, kun Suomea sitovan kansainvälisen veloitteen täyttäminen sitä edellyttäisi. Laajan turvallisuus selvityksen erottaisi perusmuotoisesta turvallisuus selvityksestä se, että siinä voitaisiin selvittää myös henkilön elinkeino toimintaan, taloudellisiin olosuhteisiin sekä taloudellisiin sidonnaisuuksiin liittyviä asioita. Tietyin edellytyksin laaja turvallisuus selvitys voitaisiin ulottaa myös henkilön läheisiin. Tällöin edellytettäisiin kuitenkin näiden suostumusta. Laajan turvallisuus selvityksen voisi tehdä joko suojelupoliisi tai pääesikunta. Viimeksi mainittu viranomaisena olisi toimivaltainen niissä tapauksissa, joissa ensimmäiseen turvallisuusluokkaan kuuluva virka olisi puolustushallinnon alalla.

Erityisenä oikeusturvakeinona laajaan turvallisuus selvitykseen liittyisi henkilön oikeus tarkastaa häntä koskevat tiedot ja esittää niitä koskevat huomautuksensa ennen kuin selvitys annetaan hakijalle. Tätä niin sanottua huomautusoikeutta koskisi kuitenkin sama poikkeus kuin perusmuotoisen turvallisuus selvityksen tiedonsaantioikeutta. Näin ollen henkilöllä ei olisi oikeutta saada tietoa, jos se on peräisin sellaisesta rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta. Jos viranomaisella kieltäytyisi tekemästä huomautusoikeuden käyttämisen tarkoittamaa merkintää, henkilö voisi saattaa asian valittamalla hallinto-oikeuden tutkittavaksi.

Suppean turvallisuus selvityksen tarkoituksena olisi selvittää, voidaanko henkilölle työtehtävissään järjestää oikeus päästä laissa yksilöityyn paikkaan tai tilaan. Suppean turvallisuus selvityksen tekisi pääsääntöisesti kihlakunnan poliisilaitos. Jos laissa mainittu paikka tai tila olisi puolustusvoimien hallinnassa, suppean turvallisuus selvityksen tekisi kuitenkin pääesikunta. Suppean turvallisuus selvityksen tekemisessä voitaisiin käyttää huo-

mattavasti vähemmän erilaisia rekistereitä kuin perusmuotoisessa turvallisuus selvityksessä.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Vaikutukset yksilön asemaan

Uudistuksen yhtenä tavoitteena on parantaa yksilön oikeusturvaa. Perussäännös yksityiselämän ja henkilötietojen suojasta on Suomen perustuslain 10 §:ssä. Yksityisyyden suojaamisen henkilötietojen käsittelyssä on katsottu edellyttävän aina laintasoista sääntelyä. Ehdotettu laki turvallisuus selvityksistä sisältäisi nykyistä selkeämmät ja yksityiskohtaisemmat säännökset muun muassa selvityksen kohteelta edellytettävästä suostumuksesta turvallisuus selvityksen hankkimiseen, henkilön tiedonsaantioikeudesta, tietojen käyttötarkoitussidonnaisuudesta, lausunnon pyytäjän salassapitovelvollisuudesta sekä oikeussuojakeinoista. Lisäksi laajaa turvallisuus selvitystä laadittaessa asianosaisen kuulemisperiaate toteutuu. Laki edistäisi näin ollen myös turvallisuus selvityksen menettelyn avoimuutta, kontrolloitavuutta ja menettelyn yhdenmukaisuutta.

4.2. Taloudelliset ja henkilöstövaikutukset

Ehdotuksella ei ole merkittäviä organisatorisia vaikutuksia suojelupoliisin ja pääesikunnan nykyisiin tehtäviin, koska luotettavuuslausuntojen laatiminen kuuluu jo nykyisin näiden viranomaisten lakisääteisiin tehtäviin. Kihlakuntien poliisilaitoksille turvallisuus selvitysten tekeminen sen sijaan on suhteellisen uusi tehtäväkenttä ottaen huomioon, että nykyistä paikallispoliisin luotettavuuslausuntomenettelyä koskeva sisäasiainministeriön ohje on tullut voimaan vasta 1 päivänä maaliskuuta 2000. Suoranaisia organisatorisia muutoksia ei kuitenkaan poliisi- tai puolustushallinnon alalla aiheudu.

Ehdotuksen mukaisen uuden poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettujen paikallispoliisin turvallisuus selvitysrekisterin perustaminen tulisi aiheuttamaan taloudellisesti suurimmat kustannukset. Arvioidut rekisterin

perustamiskustannukset olisivat noin 1 000 000 markkaa. Lisäksi rekisterin ja atk-laitteiden toimialakohtaiset vuosittaiset käyttökulut tulisivat olemaan vuositasolla 200 000 markan luokkaa.

Turvallisuusselvitysten laatijatahon, erityisesti suojelupoliisin osalta, laki tulisi uusien menettelytapojen vuoksi aiheuttamaan henkilöstöresurssien sekä atk-laitteiden lisätarvetta. Lisävirkoja turvallisuusselvitysten valmisteluun tarvittaisiin vähintään kolme, joista kaksi olisi poliisivirkaa ja yksi osastosihteerin virka. Pääesikunnalle laki aiheuttaisi vastaavan henkilöstötarpeen. Suojelupoliisin vuotuiset toimistokulut kasvaisivat kirjallisen menettelyn, postituksen ja selvityksen kohteen kuulemismenettelyn myötä noin 60 000 markalla. Myös kihlakuntien poliisilaitoksille uusi lainsäädäntö tulee aiheuttamaan työmäärän lisääntymisen myötä lisähenkilöstön tarpeen. Arvioitu lisähenkilöstön tarve olisi suurimpien kihlakuntien osalta yksi henkilötyövuosi/kihlakunta. On kuitenkin huomioitava, että uusi lainsäädäntö mahdollistaisi maksujen perimisen turvallisuusselvityksistä. Mikäli poliisihallinnossa siirrytään nettobudjetointijärjestelmään, turvallisuusselvitysten laatimisesta aiheutuneet kulut olisi vastaisuudessa mahdollista ainakin osittain kattaa turvallisuusselvityksistä perityistä maksuista saaduilla varoilla.

5. Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 9 päivänä joulukuuta 1998 toimikunnan (henkilöstöturvallisuustoimikunta), jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus henkilöstöturvallisuutta koskeviksi lainsäädännöksi. Ehdotuksen tuli sisältää säännökset tehtävien turvallisuusluokituksesta ja siihen liittyvästä, suostumukseen perustuvasta henkilöstön tarkastusmenettelystä sekä turvallisuusluokituksen rekisteröinnistä. Toimikunnan tuli myös selvittää, missä laajuudessa tehtävien turvallisuusluokitus ja henkilöstön tarkastusmenettely on eri hallinnonaloilla tarpeen ottaa käyttöön. Ehdotusta laadittaessa oli otettava huomioon Suomen Hallitusmuodon II luvun säännökset perusoikeuksista ja Suomen kansainväliset sopimusvelvoitteet sekä joustavan kansainvälisen yhteistyön, tietoturvallisuuden, oikeusturvan ja

menettelyn avoimuuden asettamat vaatimukset. Toimikunta luovutti mietintönsä (KM 2000:2) oikeusministeriölle 14 päivänä huhtikuuta 2000.

Henkilöstöturvallisuustoimikunnan mietinnöstä saatiin 40 lausuntoa. Lausuntonsa antoivat ulkoasiainministeriö, sisäasiainministeriön poliisiosasto, rajavartiolaitoksen esikunta, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö, ympäristöministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, valtioneuvoston tarkastusvirasto, Rahoitustarkastus, verohallitus, Pääesikunta, suojelupoliisi, tietosuoja- ja valtuutetun toimisto, tietosuojalautakunta, Kuluttajavirasto, Eläketurvakeskus, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Kansanterveyslaitos, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK r.y., Toimihenkilökeskusjärjestö STTK r.y., AKAVA r.y., Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto, Keskuskauppakamari, Suomen Pankkiyhdistys, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, Suomen Yrittäjät, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Kuntaliitto, Kaupan Keskusliitto, Suomen Journalistiliitto, Tietotekniikan liitto r.y., Suomen Asiakastieto Oy ja Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Lausunnoissa suhtauduttiin mietinnön sisältämään ehdotukseen pääosin myönteisesti. Lausunnoissa esitetyt näkökohdat on jatkovalmistelussa otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Poliisin henkilörekisterilain kokonaistarkistus on vireillä sisäasiainministeriön työryhmässä. Työryhmän tehtävänä on valmistella ehdotus uudeksi poliisin henkilörekisterilaiksi. Valmistelussa on otettava huomioon perusoikeussäännökset, EY:n tietosuojadirektiivi (95/46/EY), henkilötietolaki sekä laki viranomaisien toiminnan julkisuudesta.

Eduskunnan käsiteltävänä on ehdotus laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä (HE 75/2000 vp). Kyseinen lakiehdotus sisältää muun muassa säännöksiä työntekijän henki-

lö- ja soveltuvuusarviointitesteistä, tämän terveydentilan tarkastamisesta ja muusta testaamisesta, työntekijän terveydentilatietojen käsittelystä sekä menettelytavoista teknisen valvonnan ja tietoverkon käytön järjestämisessä.

Syyskuussa 2000 luovutti mietintönsä oikeusministeriön asettama työryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää, miten lainsäädäntöä tulisi täydentää säännöksillä, joilla voidaan selvittää lasten ja nuorten kanssa työskentelemään hakeutuvien tausta niin, ettei tällaisiin tehtäviin oteta henkilöitä, jotka on tuomittu lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista. Työryhmän tuli erityisesti selvittää 1) mitä henkilöryhmiä ja mitä rikoksia menettely koskisi, 2) kenelle taustatietoja voitaisiin luovuttaa ja missä vaiheessa, 3) olisiko henkilön taustatietojen selvittäminen hänet työhön ottavan viranomaisen, laitoksen tai muun tahon oikeus vai velvollisuus, 4) luovuttaisiko tiedot työnhakija vai hankkiko tiedot työnantaja ja jos, olisiko työnhakijan suostumus tarpeen, 5) mitä muutoksia menettelyn käyttöönotto aiheuttaisi rikosre-

kisterin ylläpitoon, ovatko rikosrekisterin tietojen poistamista koskevat säännökset menettelyn kannalta asianmukaiset ja olisiko taustatietojen hankinnassa perusteltua käyttää poliisin henkilörekistereitä, sekä 6) mitä vaatimuksia henkilötietojen suoja asettaisi menettelylle.

Työryhmä esitti mietinnössään, että luotaisiin menettely, jolla lasten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa koskevia tietoja voitaisiin tarkistaa laajemminkin kuin seksuaalirikosten osalta. Menettelyn avulla voitaisiin myös selvittää, onko henkilö tuomittu sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta teosta, seksuaalirikoksesta, törkeästä henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta tai huumausainerikoksesta. Menettely koskisi sellaisia työ- ja virkasuhteisia henkilöitä, joiden työtehtäviin olennaisesti kuuluu alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuten työskentelyä muussa kuin satunnaisessa henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa ilman huoltajan läsnäoloa. Ehdotus on jatkovalmisteltavana työministeriössä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki turvallisuusselvityksistä

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälässä määriteltäisiin lain soveltamisala. Ehdotetun *1 momentin* mukaan lakia sovellettaisiin turvallisuusselvitykseen, joka tehdään tiettyyn virkaan tai tehtävään hakeutuvasta taikka tehtävään tai koulutukseen otettavasta henkilöstä taikka henkilöstä, joka jo on nimitetty tai määrätty hoitamaan jotain virkaa tai tehtävää.

Oikeus tehdä turvallisuusselvitys olisi riippumaton siitä, missä menettelyssä virka täytetään. Turvallisuusselvitys voitaisiin näin ollen tehdä sekä täytettäessä virkaa sen oltua haettavaksi julistettuna että silloin, kun virka täytetään ilmoittautumismenettelyä käyttäen. Oikeus turvallisuusselvityksen tekemiseen olisi myös riippumaton siitä, nimitetäänkö virkaan rajoittamattomaksi ajaksi vai määräajaksi, tai siitä, onko kyse määräajaksi tai muuten rajoitetuksi ajaksi tapahtuvasta nimitämisestä virkamieheksi virkasuhteeseen.

Ehdotetun säännöksen mukaan turvallisuusselvitys voitaisiin tehdä myös silloin, kun henkilö otetaan tiettyyn tehtävään. Ilmaisu kattaisi ensinnäkin työsuhteeseen otettavat henkilöt. Lisäksi ilmaisulla on tarkoitus kattaa ne tilanteet, joissa henkilölle annetaan määräys tietyn tehtävän hoitamiseen tai joissa hänen suoritettavakseen annetaan tietty tehtävä muun kuin työsopimuksen perusteella.

Säännöksellä otettaisiin huomioon myös puolustus- ja ulkoasiainhallintoon liittyvät erityispiirteet. Tehtävään määräämisestä puolustusvoimissa säädetään puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 8 c §:ssä ja puolustusvoimista annetun asetuksen (667/1992) 54 §:ssä. Puolustusvoimien toiminnassa ehdotetun säännöksen tehtävään ottaminen ja tehtävän hoitaminen on tarkoitettu kattamaan myös reservissä esimiestehtävissä olevista tehtävistä selvitykset. Tällaiset selvitykset ovat käytännössä tarpeen erityisesti lähetettäessä henkilö ulkomaankomennukselle.

Ulkoasiainhallinnon virkamiehiä koskevat säännökset sisältyvät ulkoasiainhallintolain (204/2000) 3 lukuun. Ulkoasiainhallinnossa on käytössä niin sanottu yhtenäisvirka järjestelmä, jossa virkapaikka ja virkatehtävät on eriytetty itse virasta siten, että niitä molempia voidaan muuttaa virkamiehen pysyessä edelleen nimitettynä samaan virkaan. Virkamiehen tehtäviä muutettaessa tehdään virkanimityspäätökseen sisältyvästä virkatehtävien määrittelystä uusi päätös. Tämä tapahtuu niin sanotulla tehtäväänmääräämispäätöksellä.

Henkilö voi suorittaa jotain tehtävää myös muun sopimuksen kuin työsopimuksen perusteella. Esimerkiksi valtionhallinnossa on yhä tavallisempaa, että tiettyjä tehtäviä annetaan hallinnon ulkopuolisten hoidettavaksi tekemällä asiaa koskeva sopimus. Tällaisia sopimuksia yksityisten tahojen kanssa saatetaan tehdä esimerkiksi tietoliikenteen hoitamisesta. Tämän tyyppisissä tapauksissa saatetaan olla tarpeen, että tehdään turvallisuusselvitys niistä avainhenkilöistä, joita sopimuskomppani käyttää sopimuksen täyttämiseen.

Turvallisuusselvitys voi olla tarpeen myös valittaessa henkilöä koulutukseen. Koulutukseen valitseminen voi kuitenkin olla turvallisuusselvityksen tarpeellisuuden perustana vain niissä tapauksissa, joissa muut turvallisuusselvityksen tekemiselle asetetut edellytykset täyttyvät. Erityistä huomiota tulee tällöin kiinnittää siihen, että koulutus liittyy ehdotetussa laissa edellytetyllä tavalla 2 §:ssä ilmaistuihin etuihin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että turvallisuusselvitys tehdään lähinnä poliisikoulutukseen tai puolustusvoimien järjestämään koulutukseen taikka vanginvartijakoulutukseen hakeutuvista. Näissäkin tapauksissa ei kuitenkaan ole tarpeen tehdä turvallisuusselvitystä kaikista koulutukseen pyrkivistä. Tämän estäisi jo ehdotettu 3 §:n rajoitussäännös. Turvallisuusselvitys tulisi tarvittaessa tehtäväksi esimerkiksi vain pääsykokeisiin kutsuttavista tai muulla tavoin rajatusta joukosta, josta lopullinen valinta aiotaan suorittaa.

Ehdotetun pykälän koulutukseen ottamista koskeva kohta ei kattaisi palvelukseen astu-

via varusmiehiä. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että tavanomaisten turvallisuusselvitysten tekeminen olisi varusmiesten määrän takia käytännössä mahdotonta. Valtion turvallisuusedut voidaan varusmiesten osalta riittäväällä tavalla taata nykyisessä menettelyssä, jossa puolustusvoimat saa rikosrekisteritietoja koulutukseen tulevista varusmiehistä. Näitä tietoja puolustusvoimat tarvitsee kutsuntatilanteesta varusmiespalveluksen ensimmäisiin kuukausiin saakka. Koska tällaisen tiedon tarve on määrällisesti suuri ja se on luonteeltaan toistuvaa, tiedot luovutetaan teknisen käyttöyhteyden avulla.

Turvallisuusselvitys voitaisiin tehdä myös virkaa tai tehtävää jo hoitavasta henkilöstä. Tämä mahdollistaisi sen, että turvallisuusselvitys voitaisiin tehdä uudelleen, jos viranomaisen katsoisi sen tarpeelliseksi. Tällaiset tarpeet liittyvät lähinnä viran hoitamisen aikana tapahtuneisiin muutoksiin esimerkiksi työtehtävien sisällössä. Turvallisuusselvityksen tekeminen edellyttäisi tällöinkin, että henkilö antaa siihen uudelleen suostumuksensa ja että myös muut selvityksen tekemiselle laissa asetetut edellytykset täyttyvät. Säännöksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että työnantaja omaksuisi käytännön, jossa turvallisuusselvitys rutiininomaisesti tehdään uudelleen tietyn ajanjakson kuluttua, vaan selvityksen uudelleen tekemiselle tulisi aina olla asiallisesti perusteltava tarve. Tätä korostaa myös ehdotettu 3 §:ään sisältyvä rajoitussäännös.

Ehdotetussa 2 *momentissa* mainittaisiin turvallisuusselvityksen kolme muotoa, joita koskevat tarkemmat säännökset ovat 2-4 luvussa.

2 §. *Lain tarkoitus.* Pykälässä ilmaistaisiin lain tarkoitus luettelemalla ne edut, joita ehdotetun lain mukaisilla turvallisuusselvitysmenettelyillä pyritään suojaamaan. Samalla säännöksessä korostettaisiin selvityksen kohteena olevan henkilön yksityiselämän suojan ja tietosuojan huomioon ottamista.

Ehdotuksessa ei ole käytetty henkilöstöturvallisuus-termiä, koska se ei ole käsitteenä täysin vakiintunut. Sitä voidaan kuitenkin luonnehtia henkilön luotettavuuden arviointiin vaikuttavien seikkojen selvittämiseksi tapauksissa, joissa tätä ollaan nimittämässä virkaan tai määräämässä tehtävään, jossa

toimivalta edellytetään erityistä luotettavuutta, tai joissa henkilö jo hoitaa tällaista virkaa tai tehtävää. Erityisen luotettavuuden vaatimus puolestaan liittyy tarpeeseen estää merkittävien yleisten tai yksityisten etujen vahingoittaminen.

Turvallisuusselvitysmenettelyjen avulla pyritään palvelus-, toimeksianto- tai sopimussuhteessa parantamaan mahdollisuuksia ennakolta estää sellaiset rikokset, jotka vakavasti vahingoittaisivat pykälässä lueteltuja etuja. Säännös kattaisi sekä työsuhteet että virkasuhteet ja niihin rinnastettavat muut julkisoikeudelliset palvelussuhteet. Niin ikään säännöksen soveltamisalan on tarkoitettu ehdotetussa 1 §:ssä ilmaistua lain soveltamisalaa vastaavasti kattavan myös ne tapaukset, joissa henkilö suorittaa tiettyä tehtävää siihen lain nojalla määrättyinä.

Säännökseen ei sisälly edes esimerkinomaista luetteloa tietyistä rikoksista, koska on lukuisia erilaisia kriminalisointeja, joiden voidaan katsoa ainakin välillisesti suojaavan säännöksessä mainittuja etuja.

Pykälän 1 *kohdassa* mainittaisiin ensinnäkin Suomen sisäinen tai ulkoinen turvallisuus. Tällä on yhtymäkohta suojelupoliisin tehtäviin, joihin poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:n mukaan kuuluu muun muassa sellaisten hankkeiden ja rikosten torjuminen, jotka voivat vaarantaa valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Suomen turvallisuus mainitaan suojattavana oikeushyvinä muutamissa rikoslain (RL) 12 luvun maanpetosrikoksissa. Tällaisia ovat RL 12 luvun 5 ja 6 § (vakoilu ja törkeä vakoilu). Rikoslain 12 luvun 7 ja 8 §:ssä tarkoitettut teot (turvallisuussalaisuuden paljastaminen ja tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen) kohdistuvat puolestaan tunnusmerkistön mukaan sellaiseen seikkaan, joka on säädetty tai määrätty salassa pidettäväksi Suomen ulkoisen turvallisuuden vuoksi, joten välillisesti myös nämä rikokset vahingoittavat Suomen ulkoista turvallisuutta. Turvallisuussalaisuuden paljastamisen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää kuitenkin seikan olevan sen laatuinen, että sen paljastuminen on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa muun muassa Suomen turvallisuudelle. Myös useimpia muita RL 12 ja 13 lukuun sisältyviä maanpetos- ja valtiopetosri-

koksia voidaan pitää rikostyyppinä, joiden toteuttamisesta saattaa aiheutua vakavaa vahinkoa Suomen sisäiselle tai ulkoiselle turvallisuudelle.

Valtion sisäiselle turvallisuudelle voidaan aiheuttaa vakavaa vahinkoa ensinnäkin joillakin yleistä järjestystä vastaan suuntautuvilla rikoksilla. Tällaisia rikoksia ovat ainakin RL 17 luvun 2 ja 3 §:ssä tarkoitettu mellakka ja väkivaltainen mellakka sekä RL 17 luvun 5 §:ssä rangaistavaksi säädetty yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu. Myös muiden kuin joukkomittaisten tekojen voidaan katsoa olevan sellaisia rikoksia, jotka kuuluvat tämän kohdan soveltamisalaan. Tällaisina voidaan pitää tekoja, joissa laillisesti ampuma-aseen ja voimakeinojen käyttöön tehtävissään oikeutettu käyttäisi asettaa rikoksen tekemiseen. Oikeus vaarallisten voimankäyttövälineiden hallussapitoon ja käyttämiseen edellyttää erityistä luottamusta siihen oikeutettuun henkilöön. Tämän vuoksi on perusteltua, että tällaisesta henkilöstä voidaan tehdä turvallisuus selvitys ennen kuin hän ryhtyy tehtäviinsä.

Pykälän 1 kohdassa suojattavana etuna mainittaisiin myös maanpuolustus. Säännöksessä ei tehtäisi eroa sotilaallisen ja taloudellisen maanpuolustuksen välillä. Tällainen erottelu on tehty joissakin säädöksissä. Esimerkiksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain (1251/1995) 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa puolustusvoimien poliisitehtävät rajataan nimenomaan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseen. Ehdotetulla säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa mainittua toimivaltarajausta. Sotilaallinen ja taloudellinen maanpuolustus mainitaan erillisinä toimintalohkoina myös esimerkiksi puolustustilalain (1083/1991) 3 luvussa. Toisaalta maanpuolustus mainitaan yhtenäisenä kokonaisuutena esimerkiksi RL 12 luvun 5 §:n sisältämässä vakoilun tunnusmerkistössä, jossa se on liitetty osaksi "muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista". Useat rikoslain maanpetosrikoslukuun sisältyvät tunnusmerkistöt ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden mukaiset teot saattavat vakavasti vahingoittaa myös maanpuolustus-

ta.

Ehdotetussa 1 kohdassa suojeltavana etuna mainittaisiin erikseen poikkeusoloihin varautuminen. Poikkeusoloilla tarkoitettaisiin valmiuslain (1080/1991) 2 §:ssä lueteltuja tilanteita samoin kuin niitä tilanteita, joissa voidaan ottaa käyttöön puolustustilalain mukaiset toimivaltuudet. Valmiuslain 40 § sisältää yleisen, poikkeusoloihin varautumista koskevan säännöksen. Poikkeusoloihin varautumisesta on myös erityissääntelyä, kuten taloudellisten toimintojen turvaamista poikkeusoloissa tarkoittava, huoltovarmuuden turvaamisesta annettu laki (1390/1992). Rikosoikeudellisesti suojeltavana oikeushyvinä poikkeuksellisiin oloihin varautuminen mainitaan nimenomaisesti RL 12 luvun 5 §:n vakoilusäännöksen tunnusmerkistössä. Vakoilun törkeä tekomuoto on puolestaan säädetty rangaistavaksi RL 12 luvun 6 §:ssä.

Säännöksen 2 kohdassa mainittaisiin suojattavana etuna Suomen suhteet toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön. Rikoslain 12 luvun 5 ja 6 §:ssä (vakoilu ja törkeä vakoilu), 7 §:ssä (turvallisuussalaisuuden paljastaminen) sekä 9 §:ssä (luvatun tiedustelutoiminta) mainitaan teon kohteena taikka teon seurauksena vaarantuvana tai vahingoittuvana etuna "Suomen ulkomaansuhteet". Ehdotetussa säännöksessä mainittaisiin kuitenkin erikseen suhteet yhtäältä toisiin valtioihin ja toisaalta kansainvälisiin järjestöihin. Vastaavaa erottelua käytetään esimerkiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa. Säännöksessä ei edellytettäisi, että Suomi on siinä tarkoitettuna kansainvälisen järjestön jäsen. Suomella tulisi kuitenkin olla järjestön kanssa sen laatuista yhteydenpitoa, että Suomella voidaan sanoa olevan suhteet kyseiseen järjestöön. Esimerkiksi Suomen harjoittama yhteistyö Länsi-Euroopan unionin (WEU) ja Pohjois-Atlantin puolustusliiton (NATO) kanssa kuuluisi säännöksen soveltamisalaan, vaikka Suomi ei olekaan näiden järjestöjen jäsen.

Säännöksen 3 kohdassa mainittaisiin suojattavana etuna julkinen talous. Ilmaisulla viitataan paitsi valtion myös muiden julkisoikeudellisten toimijoiden talouteen. Julkista taloutta vastaan suunnattujen tekojen rangaistavuudesta säädetään etenkin RL 29 luvussa.

Lisäksi eräiden RL 46 luvun tunnusmerkistöjen voidaan nähdä suojaavan myös julkistaloudellisia etuja. Julkisen talouden käsitteen piiriin sisältyisivät myös Euroopan yhteisöjen lukuun kannettavat maksut, jotka tilitetään Euroopan yhteisöille sekä Euroopan yhteisöjen yleisestä talousarviosta, yhteisöjen hoidossa olevista tai niiden puolesta hoitua talousarvioista myönnetty tuki. Tämä vastaa RL 29 luvussa omaksuttua sääntelyä. Suomella on Euroopan yhteisön perustamis-sopimuksen 280 artiklan perusteella velvollisuus toteuttaa samat toimenpiteet yhteisön taloudellisten etujen suojaamiseksi petolliselta menettelyltä kuin Suomi toteuttaa omien taloudellisten etujensa suojaamiseksi. Tämän voidaan katsoa edellyttävän muun muassa sitä, että ehdotetun lain mukaiset turvallisuus-selvitysmenettelyt ovat käytettävissä silloinkin, kun kyseessä on yhteisön taloudellisiin etuihin kohdistuvan rikoksen uhka.

Pykälän 4 kohdassa osoitettaisiin ne yksityiset taloudelliset edut, joiden suojaamiseksi turvallisuus-selvitysmenettelyjä olisi oikeus käyttää. Erikseen kohdassa mainittaisiin huomattavan arvokas liike- tai ammattisalaisuus, jotka on erikseen mainittu muun muassa RL 30 luvun 11 §:ään sisältyvässä yritys-salaisuuden määritelmässä. Liike- tai ammattisalaisuutena voisi tulla kyseeseen esimerkiksi patentti tai muu immateriaalioikeus taikka muu taloudellista arvoa omaava tieto, jota käytetään tai aiotaan käyttää tuotannollisessa toiminnassa. Jotta yksityisen taloudellisen edun suojaamiseksi olisi oikeus käyttää ehdotetun lain sisältämiä menettelyjä, tulisi tällaisen taloudellisen edun olla erittäin merkittävä. Koska turvallisuus-selvitysmenettelyssä puututaan voimakkaasti henkilön yksityisyyteen, tulee menettelyjen avulla suojattavilta yksityisiltä eduilta edellyttää varsin suurta taloudellista arvoa. Muita kuin erittäin merkittäviä yksityisiä taloudellisia etuja suojataan oikeusjärjestyksessä muilla keinoilla, kuten esimerkiksi rikoslakiin sisältyvillä rangaistusuhilla ja poliisin rikoksia ennalta ehkäisevällä toiminnalla.

Pykälän 5 kohdassa mainittaisiin tietoturvallisuuden suojaaminen. Tietoturvallisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä asiattoman tietoihin pääsyn estämistä sekä tietojen suojaamista oikeudettomasti tapahtuvalta hä-

vittämiseltä, muuttamiselta, luovuttamiselta, siirtämiseltä tai muulta laittomalta käsittelyltä. Vastaavan tyyppinen luonnehdinta sisältyy henkilötietolain 32 §:ään. Ehdotetun 5 kohdan mukaan tietoturvallisuutta ei kuitenkaan suojattaisi sen itsensä vuoksi vaan säännöksessä edellytettäisiin, että sillä on erittäin tärkeä merkitys pykälän 1–4 kohdassa mainittujen etujen kannalta. Kytkemällä tietoturvallisuus muihin etuihin turvallisuus-selvitysmenettelyjen käyttöala rajattaisiin niihin tapauksiin, joissa tämänkaltaista yksityisyyteen puuttumista voidaan pitää perusteltuna. Joissakin tapauksissa kyse voi olla niin laajasta ja perustavanlaatuisesta tietojärjestelmästä, että sen luotettavuuden ja eheyden suojaamisen voidaan katsoa kytkeytyvän useisiin säännöksessä tarkoitettuihin etuihin. Tällainen on ainakin väestötietolaissa (507/1993) tarkoitettu väestötietojärjestelmä.

3 §. *Rajoitussäännös.* Pykälä sisältäisi yleissäännöksen, jolla rajoitettaisiin ehdotetun lain soveltamista. Turvallisuus-selvitysmenettelyt merkitsevät puuttumista henkilöiden yksityiselämän suojaan, joka taataan perustuslain 10 §:ssä. Tämän lisäksi laissa tarkoitetut tiedot ovat henkilötietoja. Niiden suojaa koskee perustuslain 10 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä oleva sääntelyvaraus, jonka mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Ehdotettu säännös ohjaisi viranomaisten toimintaa sekä harkittaessa, onko lausunnon antamiselle lain mukaisia edellytyksiä, että harkittaessa toimivaltuuksien käyttämisen laajuutta. Säännöksen mukaan toimivaltuuksia saataisiin käyttää vain silloin, kun se on välttämätöntä lain tarkoituksen saavuttamiseksi. Tällä rajoituksella viitataan ehdotetun lain 2 §:ään. Toisaalta toimivaltuuksia käytettäessä kenenkään yksityiselämän suojaan ei saisi puuttua enempää kuin on ehdottoman välttämätöntä. Säännös viittaisi samalla niin sanotun perusoikeusmyönteisen tulkinnan periaatteeseen. Käsitellessään hallituksen esitystä laiksi rajavartiolaitoksesta (HE 42/1998 vp) perustuslakivaliokunta katsoi, että kyseiseen lakiehdotukseen sisältynyt, suhteellisuusperiaatteen noudattamista koskenut säännös oli lakia sovellettaessa hyvä ja sopiva perusoikeuksien kannalta herkässä säännöstössä (PeVL 17/1998 vp). Samanlaiset näkö-

kohdat puoltavat ehdotetun säännöksen sisällyttämistä tähän lakiin.

2 luku. Perusmuotoinen turvallisuusselvitys

Ehdotettu 2 luku sisältäisi säännökset turvallisuusselvityksestä, jonka mukainen menettely on tarkoitettu olemaan turvallisuusselvitysmenettelyjen perusmuoto. Lakitekniisesti ehdotus on rakennettu siten, että 3 luvun mukaista laajaa turvallisuusselvitystä ja 4 luvussa tarkoitettua suppeaa turvallisuusselvitystä tehtäessä sovelletaan samoja menettelyjä kuin turvallisuusselvityksen perusmuodon osalta, jollei laajan ja suppean turvallisuusselvityksen tarkoituksesta tai luonteesta muuta johdu.

4 §. *Hakija.* Ehdotetussa säännöksessä lueteltaisiin ne tahot, joiden hakemuksesta turvallisuusselvitys voidaan tehdä. Säännöksen *1 momentin 1 kohdan* mukaan lausunto voitaisiin antaa valtion viranomaiselle ja itsenäiselle valtion laitokselle. Säännöksessä ei ehdoteta rajoituksia sen suhteen, mitkä valtion viranomaiset voisivat esiintyä turvallisuusselvityksen hakijoina. Käytännössä kuitenkin ehdotetussa 2 §:ssä olevasta, lain tarkoitusta koskevasta sääntelystä johtuu, että lähinnä kyseeseen tulevat keskushallintotason viranomaiset. Säännöksessä mainittaisiin erikseen itsenäinen valtion laitos. Tällaisia ovat esimerkiksi Suomen Pankki ja kansaneläkelaitos.

Säännöksen *1 momentin 2 kohdan* mukaan turvallisuusselvityksen tekemistä voisivat hakea eduskunnan kansliatoimikunta, eduskunnan oikeusasiamies, valtiontilintarkastajat ja valtiontalouden tarkastusvirasto.

Uuden, 1 päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tulleen eduskunnan työjärjestyksen (40/2000) 73 §:n 3 kohdan mukaan eduskunnan kansliatoimikunta päättää, siltä osin kuin siitä erikseen säädetään, eduskunnan kanslian virkaan ja määräaikaiseen virkasuhteeseen nimittämisestä. Työjärjestysehdotuksen perustelujen mukaan (PNE 1/1999 vp, s. 43) tarkoitus on, että vähäiset nimitysasiat voisivat kuulua virkamiesten päätettäväksi. Turvallisuusselvitysten tarve liittyy jo luonteensa puolesta tärkeisiin nimitysasioihin. Tämän vuoksi kansliatoimikunnalle ehdotetaan an-

nettavaksi mahdollisuus hakea turvallisuusselvitystä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännön (251/2000) 22 §:n mukaan eduskunnan oikeusasiamies nimittää kansliansa virkamiehet. Vastaavasti valtiontilintarkastajien johtosäännön (745/2000) 8 §:n 6 kohdan mukaan valtiontilintarkastajien kokous päättää valtiontilintarkastajien kanslian virkamiesten nimittämisestä. Valtiontalouden tarkastusvirasto on puolestaan vuoden 2001 alusta järjestetty toimimaan eduskunnan yhteydessä. Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 12 §:n mukaan tarkastusvirasto nimittää pääjohtajaa lukuun ottamatta tarkastusviraston virkamiehet. Koska myös näiden nimitysasioiden osalta saattaa syntyä tarvetta turvallisuusselvityksen tekemiseen, ehdotetaan eduskunnan oikeusasiamies, valtiontilintarkastajat ja tarkastusvirasto mainittaviksi 1 momentin 2 kohdassa. Ehdotettu 2 kohta koskisi vain niitä tapauksia, joissa on kyse nimitystoimivallan käyttämisestä. Näin ollen esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies ei voisi hakea turvallisuusselvityksen tekemistä laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa eivätkä valtiontilintarkastajat tai valtiontalouden tarkastusvirasto suorittaessaan valtion taloudenhoidon valvontaa.

Ehdotetun pykälän *1 momentin 3 kohdan* mukaan luotettavuuslausunto voitaisiin antaa valtion liikelaitokselle. Valtion liikelaitokset ovat valtion liiketoiminnan harjoittamista varten luotu organisaatiomuoto, joka sijoittuu virastomuotoisen liikelaitoksen ja valtio-enemmistöisen osakeyhtiön väliin. Niiden toimintaa sääntelee valtion liikelaitoksista annettu laki (627/1987), jos se on niin sanotussa laitoskohtaisessa laissa osoitettu kyseiseen laitokseen sovellettavaksi. Tällä hetkellä liikelaitoksia ovat muun muassa Ilmailulaitos (laki Ilmailulaitoksesta 1123/1990), Senaatti-kiinteistöt (Valtion kiinteistölaitoksesta annettu laki 1052/1998) ja metsähallitus (laki metsähallituksesta 1169/1993).

Myös kunta ja kuntayhtymä voisivat ehdotetun pykälän *1 momentin 4 kohdan* mukaan hakea turvallisuusselvitystä. Käytännössä tähän voidaan arvioida olevan tarvetta ainakin suurimmissa kunnissa, joissa talousasioita valmistelevat ja niissä päätöksiä tekevät virkamiehet ovat vastuussa huomattavista ta-

loudellisista eduista. Vastaavasti kuntayhtymien osalta kyseeseen saattaisi tulla turvallisuuselvityksen hakeminen silloin, kun maakunnan liitto toimii alueiden kehittämisestä annetun lain (1135/1993) mukaisena aluekehitysviranomaisena.

Ehdotetun lain tarkoituksena on suojata myös yksityisiä taloudellisia etuja, jos kyse on huomattavan arvokkaasta liike- tai ammattisalaisuudesta taikka muusta siihen rinnastettavasta erittäin merkittävästä yksityisestä taloudellisesta edusta. Tämän vuoksi *1 momentin 5 kohdassa* ehdotetaan, että turvallisuuselvitystä voisi ensinnäkin hakea myös sellainen yhteisö ja säätiö, jonka sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka on Suomessa. Käytännössä kyseeseen tullevat lähes poikkeuksetta yhtiöt, mutta ehdotetussa säännöksessä ei ole haluttu sulkea pois mahdollisuutta, että selvitys voitaisiin poikkeuksellisesti antaa myös yhdistyksen tai säätiön muodossa toimintaa harjoittavalle oikeushenkilölle. Lisäksi turvallisuuselvityksen tekemistä voisi hakea ulkomainen yhteisö ja säätiö, jolla on Suomessa rekisteröity sivuliike. Käytännössä tällaiset sivuliikkeet voinevat tulla kyseeseen lähinnä suppean turvallisuuselvityksen hakijoina. Ehdotetussa säännöksessä ei ole kuitenkaan haluttu lähtökohtaisesti rajata mahdollisia hakijoita sen mukaan, missä oikeudellisessa muodossa ne täällä toimintaa harjoittavat.

Säännös ei koskisi evankelis-luterilaista kirkkoa, ortodoksista kirkkokuntaa, näiden seurakuntia tai seurakuntien yhteistoimintaelimiä, koska näillä ei ole arvioitu olevan tarvetta saada ehdotetun lain mukaisia lausuntoja.

Säännöksen *2 momentissa* otettaisiin huomioon Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet. Ehdotuksen mukaan turvallisuuselvitys voitaisiin tehdä myös muun kuin *1 momentissa* mainitun tahon pyynnöstä, jos Suomea sitova valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite tätä edellyttää.

Suomi on sitoutunut joihinkin kansainvälisiin sopimuksiin, joissa edellytetään, että tietynlaiseen tehtävään määrättävän henkilön luotettavuus selvitetään. Esimerkiksi Suomen ja Länsi-Euroopan unionin välisen turvallisuussopimuksen (SopS 41-42/1998) 3 artikla sisältää määräyksen, jonka mukaan sopimus-

puolten tulee varmistaa, että ne henkilöt, jotka käsittelevät tai voivat virantoimituksessa käsitellä kyseisen sopimuksen perusteella vaihdettua salassa pidettävää materiaalia, on tutkittu ja että heille on tehty asianmukainen turvatarkastus. Myös Euroopan unionin puitteissa saatetaan tehdä sopimuksia, jotka sisältävät velvoitteen tehdä henkilöiden luotettavuutta koskeva selvitys. Tällainen sisältyy muun muassa Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen (Euro-pol-sopimus, EYVL N:o C 316, 27.11.1995, s. 1) 31 artiklan 2 kappaleeseen.

Vastaavan tyyppisiä määräyksiä saattaa sisältäytyä myös muihin Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Näistä voidaan mainita erityisesti Euroopan unionin toimielinten antamat päätökset, jotka koskevat niiden palveluksessa olevan henkilöstön oikeutta päästä käsiksi niin sanottuun luokiteltuun tietoon. Tällaisia päätöksiä ovat neuvoston hallussa olevien luokiteltujen tietojen saamiseen oikeutettuja neuvoston pääsihteeristön virkamiehiä ja muuta henkilöstöä koskevasta lupamenettelystä tehty neuvoston päätös (98/319/EY) sekä lupamenettelystä, jolla Euroopan komission virkamiehet ja muuhun henkilöstöön kuuluvat voidaan oikeuttaa komission hallussa olevien luokiteltujen tietojen saamiseen tehty komission päätös (1999/218/EY). Ensin mainittu päätös on äskettäin korvattu neuvoston turvallisuusääntöjen antamisesta tehdyllä neuvoston päätöksellä, jota sovelletaan 1 päivästä joulukuuta 2001 alkaen.

Ehdotetun 4 §:n mukaan henkilö voisi hakea itseään koskevaa turvallisuuselvitystä vain siinä tapauksessa, että ehdotetussa 2 momentissa tarkoitettu kansainvälinen sitoumus tätä edellyttäisi. Koska lain tarkoituksena on suojata 2 §:ssä lueteltuja tärkeitä yleisiä etuja, ei tällaiseen mahdollisuuteen ole tätä laajempaa tarvetta. Jos henkilö voisi yleisesti hakea itsestään turvallisuuselvityksen tekemistä, seurauksena saattaisi olla yhtäältä eräänlaisen mainetodistusmenettelyn kehittyminen ja toisaalta pyrkimys jonkinlaisen keskitetyn rekisteritarkastuksen toteuttamiseen.

5 §. *Toimivaltainen viranomainen.* Pykälässä säädettäisiin turvallisuuselvityksen tekemiseen toimivaltaisesta viranomaisesta.

Säännöksellä ei muutettaisi voimassa olevaa oikeustilaa, vaan lausunnot antaisi pääsäännön mukaan suojelupoliisi kuten nykyisinkin. Ehdotus merkitsee tältä osin kuitenkin sääntelytason nostamista, koska nykyisin luotettavuuslausuntojen antaminen osoitetaan suojelupoliisiin tehtäviin kuuluvaksi poliisin henkilörekisteriasetuksen 9 §:ssä.

Suojelupoliisi ei kuitenkaan olisi toimivaltainen tekemään turvallisuusselvitystä silloin, kun selvityksen hakija kuuluu puolustushallinnon alaan, vaan tällöin turvallisuusselvityksen tekemisestä päättäisi pääesikunta. Puolustushallinnon alaan kuuluvia turvallisuusselvityksen hakijoita olisivat käytännössä lähinnä puolustusministeriö ja puolustusvoimat. Pääesikunta voisi päättää turvallisuusselvityksen tekemisestä myös silloin, kun hakija hoitaa puolustushallinnon antamaa tehtävää. Säännös kattaisi muun muassa tapaukset, joissa puolustusvoimat tekee materiaalihankintoihin liittyviä konsultti- tai koulutus sopimuksia puolustushallinnon ulkopuolisten tahojen kanssa. Nykyisin pääesikunta antaa luotettavuuslausuntoja lähinnä pienehköissä puolustusvoimien sopimushankkeissa, kun taas suuremmissa hankkeissa lausunnonantajana on suojelupoliisi. Ehdotettu säännös ei estäisi tämän käytännön jatkamista.

Nykyisestä poiketen säännöksessä ei mainittaisi erikseen rajavartioviranomaisten tekemiä hakemuksia. Nykyisin suojelupoliisi antaa käytännössä rajavartiolaitoksen tarvitsemat luotettavuuslausunnot. Pääesikunta on antanut tällaisia luotettavuuslausuntoja vain siltä osin kuin kyse on rajavartiolaitoksessa palvelevista henkilöistä, jotka saavat puolustusvoimissa järjestettävää koulutusta. Koska turvallisuusselvityksen hakijoina ovat tällöin sotilasopetuslaitokset, ehdotettu säännös ei asiallisesti merkitsisi tältä osin muutosta nykytilaan.

Suojelupoliisin ja pääesikunnan oikeudesta luovuttaa toisilleen yksittäisen turvallisuusselvityksen antamisen kannalta tarpeellisia tietoja säädettäisiin ehdotetussa 25 §:ssä.

Ehdotetun säännöksen mukaan suojelupoliisi ja vastaavasti pääesikunta päättävät turvallisuusselvityksen tekemisestä. Päättämällä ilmaisulla korostettaisiin sitä, että selvityksen hakijalla ei olisi varsinaista oikeutta saada

turvallisuusselvitystä vaan kulloinkin toimivaltainen viranomainen harkitsisi aina tapauskohtaisesti, täytyvätkö turvallisuusselvityksen tekemiselle asetetut muodolliset ja aineelliset edellytykset. Viranomaisen tulisi näin ollen ensinnäkin selvittää, onko hakijana sellainen taho, jolle pyydetyn kaltainen selvitys voidaan tehdä. Vaikka turvallisuusselvityksen tekemiselle asetetut muodolliset edellytykset täyttyisivät, jäisi viranomaisen harkittavaksi vielä se, onko selvityksen tekeminen tarpeellinen ehdotetun lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Viranomaisen suorittamaa harkintaa ohjaisi keskeisesti myös 3 §:n rajoitussäännös.

Jos suojelupoliisi tai pääesikunta kieltäytyisi tekemästä haettua selvitystä, hakijalla ei olisi ehdotetun 24 §:n mukaan oikeutta hakea valittamalla muutosta.

6 §. *Turvallisuusselvityksen tekemisen edellytykset.* Ehdotettuun pykälään otettaisiin ne aineelliset edellytykset, joiden täytyessä turvallisuusselvitys voidaan tehdä. Vaikka säännöksessä mainitut edellytykset sinänsä täyttyisivätkin, ei toimivaltaisella viranomaisella olisi kuitenkaan velvollisuutta tehdä selvitystä, vaan sen tulisi ehdotettu 3 § huomioon ottaen vielä harkita, onko selvityksen tekeminen tarpeen lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Selvityksen tekeminen edellyttäisi jo lähtökohtaisesti sitä, että hakemuksessa tarkoitettussa tapauksessa on kyse jonkin 2 §:ssä mainitun edun suojaamisesta ja että selvityksen tekeminen on tarpeen tämän edun suojaamiseksi. Lisäksi turvallisuusselvityksen tekeminen edellyttäisi, että selvityksellä suojattaisiin 2 §:ssä tarkoitettua etua juuri hakijan toiminnassa. Tarkoituksena on yhtäältä estää turvallisuusselvitysmenettelyn käyttö sille vieraassa tarkoituksessa ja toisaalta rajoittaa turvallisuusselvityksessä esille tulevien henkilötietojen leviämistä. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun viranomainen ryhtyy sopimussuhteeseen yksityisen kanssa ja syntyy tarve tehdä turvallisuusselvitys niistä sopimuskumppanin työntekijöistä, joita tämä aikoo käyttää sopimuksen täyttämiseen. Tällöin toisen sopimuspuolen henkilöstöstä saatava tieto on tarpeen nimenomaan viranomaisen toiminnan kannalta, esimerkiksi harkittaessa, keille voidaan uskoa jonkin hankkeen

toteuttamisen kannalta välttämätöntä tietoa. Tällaisessa tapauksessa viranomaisen voisi hakea turvallisuusselvitystä saatuaan sopimuspuolelta tiedon hankkeeseen käytettävistä henkilöstöstä. Turvallisuusselvitysten valmistuttua viranomaisen sopimuspuolella ei olisi oikeutta saada tietää selvityksiin sisältyviä tietoja, vaan tämä olisi viranomaisen toiminnan kannalta ehdotetussa 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu sivullinen.

Pykälän *1 momentin* mukaan edellytettäisiin, että selvityksen kohteena oleva henkilö on antanut suostumuksensa selvityksen tekemiseen. Suostumuksen tulisi olla annettu etukäteen, mikä voidaan varmistaa suostumukselle asetettavalla muotovaatimuksella eli edellyttämällä suostumuksen olevan kirjallisesti annettu. Ehdotetun 7 §:n 2 momentin mukaan turvallisuusselvitystä koskevaan hakemukseen liitettävän suostumuksen tulee lisäksi olla selvityksen kohteena olevan henkilön omakätisesti allekirjoittama. Edellyttämällä kirjallista suostumusta vältetään mahdollisuus, että myöhemmin syntyisi epäselvyyttä siitä, onko henkilö antanut suostumuksensa turvallisuusselvityksen tekemiseen.

Suostumukselta edellytettävän kirjallisen muodon voidaan myös arvioida olevan omiaan karsimaan varmuuden vuoksi tai rutiininomaisesti haettavia turvallisuusselvityksiä. Jos esimerkiksi pelkän viran hakemisen katsottaisiin jo sisältävän suostumuksen turvallisuusselvityksen tekemiseen, saat-taisi syntyä käytäntö, jossa turvallisuusselvityksen kohteeksi pyrittäisiin saamaan kaikki tai ainakin suuri joukko viranhakijoita. Nimenomaisen kirjallisen suostumuksen edellyttäminen on kuitenkin omiaan myötävaikuttamaan siihen, että suostumusta pyydetään vasta siinä vaiheessa, kun esimerkiksi haastattelujen perusteella on käynyt selväksi, keiden hakijoiden joukosta palvelukseen tai koulutukseen otettava tullaan valitsemaan.

Ehdotetun säännöksen *2 momentti* sisältäisi yksityisiä hakijoita koskevan erityissäännöksen. Sen mukaan turvallisuusselvityksen tekeminen yksityisen hakemuksesta edellyttäisi sitä, että hakija hyväksyy toimivaltaisen viranomaisen asettamat ehdot. Näiden ehtojen tulisi olla tarpeellisia selvityksen kohteena olevan henkilön tietosuojan ja turvallisuusselvityksen tarkoituksen kannalta. Ehtoja

asettamalla turvallisuusselvityksen tekijä voisi ottaa huomioon kunkin hakijan erityispiirteet. Säännöksessä tarkoitettavat ehdot voisivat koskea esimerkiksi annettavan turvallisuusselvityksen säilyttämistapaa sekä hakijan velvollisuutta nimetä tietty henkilö organisaatiostaan toimimaan yhdyshenkilönä turvallisuusselvitystä koskevissa asioissa. Ehtoja asettamalla voitaisiin järjestää myös mahdollisesti tarvittava turvallisuusselvityksen jälkiseuranta esimerkiksi velvoittamalla hakija ilmoittamaan annetun selvityksen käyttämisestä ja sen myöhemmästä hävittämisestä. Ehdotetun 29 §:n mukaan tässä tarkoitetuista ehdoista voitaisiin säätää tarkemmin sisäasiainministeriön ja puolustusministeriön asetuksilla. Jos hakija rikkoisi hänen noudatettavakseen asetettuja ehtoja, tämä voitaisiin ottaa huomioon ratkaistaessa mahdollista uutta turvallisuusselvityksen tekemistä koskevaa hakemusta.

7 §. *Turvallisuusselvityksen hakeminen.* Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin turvallisuusselvitystä koskevan hakemuksen muotomääräyksistä ja sisältövaatimuksista. Turvallisuusselvitystä olisi *1 momentin* mukaan haettava kirjallisesti. Kirjallinen muoto on hallinnossa tavanomainen vireillepanotapa, minkä lisäksi tällä vaatimuksella varmistettaisiin hakemuksen riittävä yksilöinti. Tarvittaessa sisäasiainministeriö ja puolustusministeriö voisivat vahvistaa vakiolomakkeet käytettäväksi hakemusta tehtäessä.

Hakemuksessa tulisi ilmoittaa se henkilö, josta turvallisuusselvitys pyydetään tehtäväksi sekä se virka tai tehtävä, johon häntä harkitaan otettavaksi tai jota hän jo hoitaa. Jos kyse on koulutukseen otettavasta henkilöstä, tulisi hakemuksessa kuvata se koulutusohjelma, josta kulloinkin on kysymys. Jos kyse taas olisi tehtävään sopimuksen tai toimeksiannon perusteella otettavasta henkilöstä, tulisi hakemuksessa vastaavasti yksilöidä ne tehtävät, joita henkilö tehtävään otettuna hoitaisi. Hakemuksessa tulisi olla henkilöstä riittävän yksilöidyt tiedot, jotta ei olisi vaaraa erehtyä selvityksen kohteen henkilöllisyydestä. Lisäksi turvallisuusselvityksen hakijan olisi ilmoitettava muutkin tiedot, joita toimivaltaisen viranomaisen pitäisi tarpeellisina selvityksen tekemisen kannalta. Tällaisia olisivat etenkin ne tiedot, jotka ovat oleellisia

harkittaessa lausunnon antamisen edellytyksiä, kuten yksityisen hakijan osalta tieto kotipaikasta taikka keskushallinnon tai päätoimipaikan sijainnista. Samoin tarpeellisia saataisivat olla muut sellaiset selvityksen hakijaa koskevat tiedot, joilla pyrittäisiin varmistamaan, ettei selvitysmenettelyä käytetä väärin esimerkiksi vain tarkoituksessa saada selville, onko nimetystä henkilöstä rekisteritietoja. Turvallisuusselvityksen tekevä viranomaislain voisi säännöksen nojalla pyytää hakijalta myös muita tietoja kuin hakemuslomakkeessa on nimenomaisesti vaadittu ilmoittamaan. Annettuja tietoja voitaisiin myöhemmin pyytää myös täydentämään.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan turvallisuusselvitystä koskevaan hakemukseen tulee sisältyä selvityksen kohteena olevan henkilön omakätisesti allekirjoittama suostumus. Lisäksi hakemuksen tulisi sisältää selvityksen kohteena olevan henkilön vakuutus siitä, että tämä on saanut tiedon turvallisuusselvityksen tarkoituksesta ja sen käyttämisestä sekä oikeudestaan saada tieto selvityksen sisällöstä. Viimeksi mainittu oikeus viittaa ehdotetussa 13 §:n 1 momentissa säädettävään tiedonsaantioikeuteen sekä laajan turvallisuusselvityksen osalta lisäksi ehdotetun 16 §:n mukaiseen huomautusoikeuteen.

Ehdotettu säännös merkitsisi hakijalle asetettavaa velvollisuutta informoida selvityksen kohdetta turvallisuusselvitysmenettelyn keskeisistä seikoista sekä selvityksen kohteena olevan henkilön oikeuksista. Tällä velvollisuudella pyritään varmistamaan, että kyseinen henkilö on etukäteen tietoinen siitä, mihin hän suostumuksensa antaa, ja että hän on tietoinen itseään koskevien tietojen käsittelyyn liittyvistä asioista. Annettavan informaation avulla selvityksen kohteena oleva henkilö pystyisi myös paremmin valvomaan oikeuksiaan. Informointivelvollisuuden toteutuminen voitaisiin käytännössä varmistaa esimerkiksi suunnittelemalla turvallisuusselvityksen hakulomake, joka sisältäisi erillisen, selvityksen kohteelle annettavan tiedoteosan. Lomakkeeseen voitaisiin puolestaan sisällyttää kohta, johon selvityksen kohde merkitsisi saaneensa kyseisen informaation.

8 §. *Turvallisuusselvityksen tekeminen.* Ehdotetussa 1 momentissa lueteltaisiin tyhjen-

tävästi ne rekisterit, joissa oleviin tietoihin turvallisuusselvitys voi perustua. Säännöksen tarkoituksena ei ole, että kaikkia luettelossa mainittuja rekistereitä hyödynnettäisiin säännönmukaisesti turvallisuusselvitysten tekemisessä. Tämän estää jo ehdotetun lain 3 §:kin. Luettelossa mainituissa rekistereissä olevien tietojen tarpeellisuus turvallisuusselvitystä tehtäessä tulee arvioida aina erikseen suhteessa selvityksen tarkoitukseen. Ehdotettu säännös ei myöskään itsessään laajenna suojelupoliisin tai pääesikunnan oikeutta saada tietoja rekistereistä, vaan tämä oikeus määräytyisi edelleen rekistereitä koskevan erityissääntelyn perusteella. Useissa laeissa on nykyaikaiselta tietosuojasääntelyltä edellytettävällä tavalla tarkat säännökset siitä, mitä tietoja saa eri tarkoituksiin luovuttaa. Ehdotuksen lähtökohtana on ollut, että tarvittavat tietojen luovuttamista koskevat muutokset tehdään asianomaisiin erityislakeihin.

Luettelon 1 kohdassa mainittaisiin poliisi-asiain tietojärjestelmä, hallintoasiain tietojärjestelmä ja suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä. Luetteloon ei sisältyisi epäiltyjen tietojärjestelmää, joten sen sisältämiä tietoja ei turvallisuusselvitystä tehtäessä voitaisi käyttää. Ehdotettu säännös ei merkitsisi muutosta nykytilaan, koska poliisin henkilörekisterilain 23 §:n 2 momentissa kielletään nimenomaisesti epäiltyjen tietojärjestelmän käyttö. Myöskään Schengenin tietojärjestelmän keskustietokantaa tai kansallista Schengen-tietojärjestelmää ei saisi käyttää turvallisuusselvityksiä tehtäessä. Tältäkin osin ehdotus ei merkitsisi muutosta jo säädettyyn tilaan.

Mainittujen rekistereiden sisältöä säännelään poliisin henkilörekisterilaissa. Lain 1 a §:n mukaan poliisi-asiain tietojärjestelmään sisältyvät osarekistereinä rikosilmoitushakemisto, tutkinta- ja virka-apujärjestelmä, tutkinta- ja virka-apujärjestelmän arkistohakemisto, etsintäkuulutusrekisteri, tunnistettavien rekisteri, omaisuusrekisteri, pidätettyjen rekisteri, tuntomerkkirekisteri, tekotaparekisteri, etsittävien moottoriajoneuvojen rekisteri sekä sanomanvälitysrekisteri.

Poliisin henkilörekisterilain 1 b §:n mukaan hallintoasiain tietojärjestelmän osarekistereitä ovat aseluparekisteri, henkilökortti-

rekisteri, passirekisteri, tarkastuskorttirekisteri, ulkomaalaisten tunnistamisrekisteri, vartijarekisteri sekä järjestyksenvalvojarekisteri. Suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään puolestaan talletetaan poliisin henkilörekisterilain 3 §:n mukaan tietoja, jotka ovat tarpeen oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta vaarantavien hankkeiden tai rikosten estämiseksi tai selvittämiseksi.

Poliisin henkilörekisterilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että paikallispoliisin turvallisuus selvitysrekisteri liitettäisiin osaksi poliisin hallintoasiain tietojärjestelmää.

Kaikki mainittujen tietojärjestelmien osarekisterit eivät sisällä sellaista tietoa, joka olisi merkityksellistä turvallisuus selvityksen tekemisen kannalta. Ehdotuksessa ei ole kuitenkaan pidetty tarpeellisena luetella käytettäviä tietolähteitä osarekisterien tarkkuudella, koska rekistereiden käyttöä rajoittaisi jo ehdotettu 3 §.

Poliisin henkilörekisterilain 23 §:ään sisältyy säännös, jonka mukaan poliisin henkilörekisterin tietoja saadaan käyttää tarpeellisessa laajuudessa annettaessa säännöksessä tarkoitettuja luotettavuuslausuntoja. Jotta tietoja voitaisiin käyttää nyt ehdotetulla tavalla myös turvallisuus selvitysten tekemiseen, ehdotetaan poliisin henkilörekisterilain 23 §:ää muutettavaksi.

Luettelon 2 kohdassa mainittaisiin rikosrekisteri ja liiketoimintakieltorekisteri. Rikosrekisteristä säädetään rikosrekisterilaisissa (770/1993). Rekisteriin merkitään tuomioistuinten ilmoitusten perusteella tiedot ratkaisuista, joilla henkilö on tuomittu ehdotomaan vankeusrangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen rangaistukseen, oheisakkoon, nuorisorangaistukseen tai sen sijasta sakkoon taikka viraltapanoon. Rekisteriin merkitään myös tieto siitä, että henkilö on jätetty ymmärrystä vailla rangaistukseen tuomitsematta. Rikosrekisterilain 4 a §:n mukaan rikosrekisteristä luovutetaan Suomen viranomaiselle tietoja muun muassa asiassa, joka koskee henkilön valintaa tehtävään, joka liittyy valtion turvallisuuteen, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen, ulkoasiainhallintoon, Suomen kansainvälisiin suhteisiin, oikeushallintoon, keskuspankki-toimintaan tai rahanvalmistukseen ja jossa

edellytetään henkilön erityistä luotettavuutta. Saman säännöksen mukaan oikeusministeriö voi kuitenkin muussakin asiassa painavista syistä antaa luvan tietojen luovuttamiseen rikosrekisteristä viranomaiselle henkilön luotettavuuden selvittämistä ja arviointia varten.

Liiketoimintakieltorekisteristä säädetään liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 21 §:ssä ja liiketoimintakieltorekisteristä annetussa asetuksessa (121/1998). Liiketoimintakieltorekisteriä pitää oikeusrekisterikeskus. Rekisteristä voi jokainen saada tietoja voimassa olevista liiketoimintakielloista. Sen sijaan päätyneitä liiketoimintakielloja koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Näitä tietoja voidaan kuitenkin luovuttaa poliisille liiketoimintakiellon rikkomista koskevan rikoksen esitutkintaa ja liiketoimintakiellon määräämisen edellytysten selvittämistä varten. Tietoja voidaan luovuttaa myös yleiselle syyttäjälle syytteen ajamista varten.

Tietojensaantioikeuksien järjestämiseksi esitykseen sisältyvät ehdotus laiksi rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta sekä ehdotus laiksi liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n muuttamisesta.

Luettelon 3 kohdassa mainittaisiin ensinnäkin oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyvät tiedot syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista. Edellä 1 kohdassa mainittuun poliisiasiain tietojärjestelmään sisältyy myös rikosilmoitustietoja. Rikosilmoituksen tekemisen jälkeen asia saattaa olla pitkäänkin vireillä, jolloin on perusteltua saada selville asian käsittelyn vaihe silloin, kun turvallisuus selvitystä tehdään. Toisaalta syyttäjä saattaa tehdä asiassa syyttämättä jättämispäätöksen esimerkiksi sillä perusteella, että rikoksesta ei ole näyttöä. Tällöin on selvityksen kohteena olevan henkilön oikeus turvan kannalta tärkeää, että tällainen tieto on turvallisuus selvitystä tehtäessä käytettävissä. Näistä syistä ehdotetaan, että myös kohdassa tarkoitettuja syyteasioita koskevia tietoja voitaisiin käyttää turvallisuus selvitystä tehtäessä. Lisäksi kohdassa mainittaisiin tuomiolauselmajärjestelmä.

Turvallisuus selvityksen tekemiseen toimivaltaisen viranomaisen oikeudesta saada tässä tarkoitettuja syyteasioita koskevia tietoja sekä tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä

tietoja ehdotetaan erikseen säädettäväksi poliisin henkilörekisterilaissa ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa.

Luettelon 4 kohdassa mainittaisiin pääesikunnan pitämät henkilörekisterit. Niistä säädetään poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 10 ja 11 §:ssä. Rikostietorekisteriin kerätään ja talletetaan tietoja lain 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuista rikoksista. Näitä ovat sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävät rikokset, puolustusvoimien palveluksessa olevien henkilöiden tekemät virkarikokset sekä puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvat rikokset, jotka on tehnyt muu puolustusvoimien palveluksessa oleva henkilö kuin sotilas. Turvallisuustietorekisteriin talletettavat tiedot taas on määritelty siten, että niiden tulee olla tarpeen sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan tai sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseksi. Poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 22 §:n mukaan pääesikunnalla on oikeus käyttää näiden rekisterien sisältämiä tietoja mainitun lain mukaisia luotettavuuslausuntoja annettaessa. Jotta näitä rekisteritietoja voitaisiin käyttää myös tehtäessä tämän lain mukaisia turvallisuusselvityksiä, ehdotetaan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annettua lakia vastaavasti muutettavaksi.

Luettelon 5 kohdan mukaan turvallisuusselvitystä tehtäessä voitaisiin käyttää myös rajavartiolaitoksen esikunnan pitämään rajavontarekisteriin sisältyviä tietoja. Rajavontarekisteristä säädetään rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) 32 §:ssä. Sen mukaan rekisteriin saadaan kerätä ja tallettaa tietoja, jotka ovat tarpeen ulkomaalaisten maahantulon ja maastalähdön valvomiseksi. Rekisteriin kerätään niin ikään tiedot rajavartiolaitoksen viranomaisten ulkomaalaisiin kohdistamista rajatarkastus- ja käännystämistöimenpiteistä sekä käännytys- tai karkotuspäätöksen toimeenpanosta. Mainittu pykälä sisältää tämän lisäksi erityissäännöksiä viisumivollisesta ulkomaalaisesta rajavontarekisteriin talletettavista tiedoista. Näiden tietojen lisäksi rajavontarekisteriin saa

kerätä ja tallettaa tietoja Suomessa ulkomaalaisen vastaanottajana olevasta henkilöstä, joka ulkomaalaiselta puuttuvien rahavarojen vuoksi vastaa hänen maassa oleskelu- ja kotimatkakustannuksistaan. Rekisteriin saa kerätä tietoja myös niistä viisumivapaussojimuksissa tarkoitetuista ulkomaalaisista, joiden oleskelu maassa ylittää sopimuksessa mainitun ajan.

Tietojen luovuttamista rajavontarekisteristä koskee rajavartiolaitoksesta annetun lain 41 §. Sen 1 momentin 1 kohdan mukaan rekisteristä voidaan antaa tietoja poliisille muun muassa rikosten estämistä varten sekä valtion turvallisuuden suojaamiseksi. Tämä säännös mahdollistaa sen, että suojelupoliisi saa turvallisuusselvitysten tekemiseksi tietoja rajavontarekisteristä silloin, kun se on selvityksen laatuun nähden tarpeen.

Vastaavasti 41 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan tietoja voidaan luovuttaa puolustusvoimien viranomaisille muun muassa poliisin tehtävien suorittamista puolustusvoimissa annetun lain 1 §:ssä säädettyä tehtävää varten. Mainitun pykälän 1 momentin 4 kohdassa mainitaan, että puolustusvoimat huolehtii sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan laittoman toiminnan estämiseksi poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n 1 momentissa mainituista tehtävistä rikostutkintaa lukuun ottamatta. Kyseinen pykälä sisältää luettelon suojelupoliisin tehtävistä. Rajavartiolaitoksesta annetun lain 41 §:n 1 momentin 9 kohdan voidaan näin ollen katsoa mahdollistavan sen, että pääesikunta saa rajavontarekisteristä tietoja turvallisuusselvitystä varten silloin, kun rajavontarekisterin sisältämien tietojen käyttö selvitystä tehtäessä on tarpeen.

Luettelon 6 kohta käsittäisi tullihallituksen ylläpitämän tutkinta- ja virka-apujärjestelmän. Tullilain (1466/1994) 23 a §:n mukaan tähän pysyvään henkilörekisteriin talletetaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi tarpeellisia tietoja. Järjestelmään talletettavista tiedoista on voimassa, mitä poliisin henkilörekisterilaissa säädetään.

Luettelon 7 kohdassa mainittaisiin väestötietojärjestelmä. Väestötietojärjestelmää kos-

kevat säännökset sisältyvät väestötietolakiin. Lain 2 §:n mukaan väestötietojärjestelmä on automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävä yhtenäinen tietojärjestelmä, joka muodostuu alueellisista rekistereistä. Väestötietojärjestelmään talletetaan:

- henkilön tunnistetietoinen henkilötunnus, valtionhallinnon varmennetussa sähköisessä asiointissa tarvittava sähköinen asiointitunnus, nimi, osoite ja kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka sekä sellaiset tiedot kiinteistöstä, rakennuksesta ja huoneistosta, jotka yksilöivät hänen kotikuntansa ja siellä olevan asuinpaikkansa;

- perheoikeudellista asemaa kuvaavat vanhempia, avioliittoa, puolisoa ja lapsia koskevat tiedot;

- kansalaisuutta, toimivaltaisuutta ja kuolinaikaa koskevat tiedot; sekä

- henkilön ilmoittamat tiedot äidinkielestä ja asiointikielestä sekä henkilön ilmoittamat tiedot ammatista, tietojen luovuttamista koskevista rajoituksista ja postiosoitteesta sekä vastaavasta muusta osoitteesta.

Edellä mainittujen tietojen lisäksi viranomaisten käyttöä varten järjestelmään talletetaan myös tiedot lasten huostaanottoa koskevista sosiaalihuollon asioita käsittelevän monijäsenen toimielimen ratkaisuksista sekä vaalien ja kansanäänestysten toimittamista varten tarvittavat tiedot ääni- ja äänestys oikeutetuista. Väestötietojärjestelmään talletetaan myös tiedot uskontokuntaan kuulumisesta. Myös ulkomaalaisista talletetaan tarpeen vaatiessa vastaavat tiedot, jos niistä on saatu luotettava selvitys.

Tietojen luovuttamista viranomaisille säännellään väestötietolain 26 §:ssä. Sen mukaan valtion viranomaisille luovutetaan niille säädettyjen tehtävien hoitamisessa tarpeelliset tiedot. Tämän säännöksen voidaan katsoa mahdollistavan tietojen saamisen myös turvallisuus selvityksen tekemistä varten siltä osin kuin se kulloinkin on tarpeen.

Luettelon 8 kohta sisältää maininnan sellaisista ulkomaalaisrekisterin erikseen pidettävistä osarekistereistä, joihin sisältyviä tietoja saataisiin käyttää turvallisuus selvitystä tehtäessä. Tällaisia olisivat ulkoasiainministeriön pitämät viisumiasioiden osarekisteri ja maahantuloedellytysten osarekisteri. Ulkomaalaisrekisteriin saa henkilön tunnistetietoina

tallettaa asia- tai asiakasnumeron, nimet, valokuvan, sukupuolen, syntymäajan, -paikan ja -maan, henkilötunnuksen, kansalaisuus- ja kansallisuustiedot, ammatti-, koulutus- ja kielitaitotiedot, siviilisäädyn ja perhesuhteet, osoite- ja muut yhteystiedot sekä matkustusasiakirjaa ja henkilölle aiemmin myönnettyjä ulkomaalaislaissa tarkoitettuja lupia koskevat tiedot. Lisäksi rekisteriin saa tallettaa eräitä ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 7 §:n 2 momentissa yksilöityjä henkilön maahantuloon ja täällä oleskeluun liittyviä käsittely- ja päätöstietoja.

Tietojen luovuttamisesta ulkomaalaisrekisteristä säädetään lain 10 §:ssä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan puolustusvoimille voidaan luovuttaa tietoja oleskelu- ja työlupaa sekä turvapaikkaa koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä muun muassa turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain säätämiseen johtaneesta hallituksen esityksestä (HE 206/1997 vp) ilmenee, että turvallisuus- ja valvontatehtävillä on tässä yhteydessä tarkoitettu viitata poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 1 §:n 4 kohtaan. Hallituksen esityksessä mainitaan nimenomaisesti ne lausunnot, joita pääesikunta antaa puolustusvoimien turvallisuus päälliköille ja -upseereille puolustusvoimien kohteissa käyvästä ulkomaalaisista.

Poliisin tiedonsaantioikeutta koskee ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n 1 momentin 2 kohta. Sen mukaan rekisteristä voidaan antaa esitutkintaviranomaisille tietoja ja muun muassa rikosten ehkäisemistä ja paljastamista varten. Tehdessään turvallisuus selvityksiä suojelupoliisi ei kuitenkaan toimi esitutkintaviranomaisena eikä sillä näin ollen ole oikeutta saada tietoja ulkomaalaisrekisteristä tähän tarkoitukseen.

Tiedonsaantioikeuksia koskevan sääntelyn selkeyttämiseksi esitykseen sisältyy ehdotus laiksi ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta.

Ehdotettu 2 momentti sisältäisi säännöksen, jonka mukaan turvallisuus selvityksen tekijän oikeudesta saada tietoja 1 momentissa tarkoitetuista rekistereistä olisi voimassa, mitä siitä muualla laissa erikseen säädetään. Ehdotetulla pykälällä ei siis perustettaisi lausunnon an-

tavalle viranomaiselle oikeutta saada tietoja rekistereistä, vaan tiedonsaannille rekisteristä tulisi olla erillinen oikeusperuste. Ehdotetulla sanamuodolla korostettaisiin, että oikeuden rekisteritietojen saamiseen tulee perustua laintasoiseen sääntelyyn.

Ehdotettuun 3 momenttiin otettaisiin säännökset niistä muista tiedoista, joita turvallisuus selvityksen tekemisessä saataisiin 1 momentissa tarkoitettujen rekisteritietojen lisäksi käyttää. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitetaan tietoja, jotka ovat jonkun viranomaisen hallussa mutta jotka eivät sellaisenaan sisälly mihinkään 1 momentissa mainittuun rekisteriin. Rekisterissä saattaa olla tietystä asiasta, esimerkiksi henkilöä koskevasta rikosilmoituksesta, vain suppea kirjaus. Tällaisissa tapauksissa on jo selvityksen kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta välttämätöntä, että tämän tyyppisen rekisteritiedon tarkempi sisältö voidaan selvittää viranomaisten hallussa olevista asiakirjoista. Säännöksessä tarkoitettuja tietoja sisältyy tyyppillisesti muun muassa esitutkinta-asiakirjoihin. Käytettävissä olevia muita tietoja rajaisi vaatimus siitä, että niitä voidaan käyttää vain 1 momentissa tarkoitettujen rekisteritietojen tarkistamiseksi, joten näillä muilla tiedoilla tulee aina olla läheinen asiallinen yhteys rekisteritietoihin.

Muiden kuin rekisteritietojen käyttö ei olisi sallittua säännönmukaisesti, vaan sen olisi oltava yksittäistapauksessa perusteltavissa nimenomaan rekisteritiedon tarkistamistarpeella. Säännöksessä tarkoitettujen muiden tietojen käyttö olisi yksittäistapauksellisestikin sallittua vain, jos tällaisten tietojen käyttäminen olisi katsottava selvityksen tarkoituksen saavuttamisen kannalta välttämättömäksi. Lisäksi tietojen käyttäminen edellyttäisi, ettei niiden oikeellisuudesta ole epäilystä. Näin ollen epävarmojen tai varmistamattomien tietojen käyttö turvallisuus selvitystä tehtäessä ei olisi ehdotetun säännöksen mukaan sallittua.

Momentissa tarkoitettuja tietoja koskisi myös sisällöllinen rajoitus, jonka mukaan käytettävä tieto ei saisi koskea epäilyä, että henkilö tulisi syyllistymään rikokseen. Ehdotetun 1 momentin mukaisessa rekisteritarkastuksessa ei saa käyttää epäiltyjen tietojärjestelmässä olevia tietoja. Tätä kieltoa on edellä

perusteltu tällaisten tietojen epävarmuudella. Sääntelyn johdonmukaisuuden vuoksi on vastaavista syistä tarpeen säätää, että jos viranomaisilla on muutoin hallussaan sellaisia epäilyjä koskevia tietoja, jotka eivät sisälly 1 momentissa tarkoitettuihin rekistereihin, myöskään näitä tietoja ei saa käyttää turvallisuus selvitystä tehtäessä.

Pykälän 4 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan pääsääntöisesti olisi kiellettyä käyttää kymmentä vuotta vanhempia tietoja. Vanhojen tietojen käyttäminen ei yleensä ole tarpeen, koska niiden kuvaamat asiatilat eivät välttämättä ole enää merkityksellisiä. Kymmentä vuotta voidaan pitää sellaisena sopivan pituisena ajanjaksona, jonka kuluttua tiedot yleensä käytännössä menettävät merkityksensä.

Ehdotettu tietojen käyttökielto olisi pääsääntö, josta voitaisiin poiketa niissä tapauksissa, joissa mainitunlaisen tiedon käyttäminen olisi välttämätöntä selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi. Jos kyse olisi esimerkiksi hyvin vakavaa rikosta kuvaavasta tiedosta, saattaisi sen käyttäminen yksittäistapauksessa olla perusteltua myös silloin, kun tieto on yli kymmenen vuotta vanha.

Ehdotetun säännöksen mukaan alle 15-vuotiaana tehtyä tekoa koskevat tiedot jätettäisiin turvallisuus selvityksen ulkopuolelle. Ikärajaa perustelee se, että rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15 vuoden iässä. Niin ikään voidaan arvioida, että alle 15 vuotiaana tehdyt teot ovat usein lähinnä ikään liittyvästä harkitsemattomuudesta johtuvia eikä niillä sen vuoksi ole merkitystä turvallisuus selvityksen kannalta.

9 §. *Kansainväliseen velvoitteeseen perustuva turvallisuus selvitys.* Edellä 4 §:n perusteluissa on jo mainittu, että Suomi on sitoutunut joihinkin kansainvälisiin velvoitteisiin, joissa edellytetään, että henkilön luotettavuus selvitetään. Ehdotetulla säännöksellä mahdollistettaisiin se, että Suomi pystyy täyttämään nämä velvoitteensa. Jos valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite edellyttäisi, voitaisiin turvallisuus selvitystä tehtäessä käyttää myös muita kuin edellä 8 §:ssä tarkoitettuja tietoja. Tällainen muiden tietojen käyttäminen ei kuitenkaan ole tarkoitettu säännönmukaiseksi menettelyksi, vaan kyseisen tiedon tarpeen tulisi

käydä yksilöidysti ilmi valtiosopimuksesta tai muusta kansainvälisestä velvoitteesta.

10 §. *Turvallisuusselvityksen tuloksesta ilmoittaminen.* Ehdotettu 1 momentti sisältäisi yhtäältä turvallisuusselvityksen lopputuloksen ilmoittamista koskevan muotovaatimuksen ja toisaalta turvallisuusselvitykseen otettavia tietoja koskevan tarpeellisuusvaatimuksen.

Turvallisuusselvityksellä tarkoitetaan paitsi itse selvitysmenettelyä myös sitä asiakirjaa, joka menettelyn lopputuloksena annetaan hakijalle. Turvallisuusselvitys olisi ehdotuksen mukaan annettava kirjallisesti. Kirjallisella muodolla voidaan saavuttaa esitettävien tietojen harkittu muotoilu. Samalla kirjallinen selvitys on tarvittaessa myöhemmin tarkistettavissa, jos sen sisällöstä syntyy sittemmin kiistaa.

Turvallisuusselvitykseen saataisiin ottaa vain ne tiedot, jotka lausunnon antava viranomaisena katsoo yksittäistapauksessa tarpeelliseksi selvityksen tarkoituksen kannalta. Näin ollen esimerkiksi kaikkia rikosrekisteristä ilmeneviä tietoja ei olisi aina tarpeen ilmoittaa. Turvallisuusselvityksen antavan viranomaisen harkintaan jäisi myös se, missä muodossa ja miten yksilöidysti tiedot ilmoitetaan. Esimerkiksi suojelupoliisin ei tarvitsisi yksityiskohtaisesti ilmoittaa, mitä tietoja sen toiminnalliseen tietojärjestelmään sisältyy lausunnon kohteena olevasta henkilöstä, vaan riittävää olisi jo sen ilmoittaminen, että henkilöstä on merkintöjä suojelupoliisin rekistereissä. Toisaalta turvallisuusselvityksen sisällöstä tulisi selvitystä hakeneen kannalta käydä riittävän selkeästi ilmi, minkälaisia tietoja selvityksen kohteena olevasta henkilöstä on tietolähteenä käytetyissä rekistereissä, jotta selvitystä hakenut voisi sen perusteella tehdä tarvittavat päätelmät henkilön luotettavuudesta. Tietojen riittävä yksilöinti on tärkeää myös lausunnon kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jossa kielletäisiin toimivaltaista viranomaisesta esittämästä arviota selvityksen kohteena olevan henkilön luotettavuudesta tai hänen sopivuudestaan virkaan tai tehtävään. Tällaisen arvion tekemiseen pelkkien rekisteritietojen nojalla viranomaisella ei ole edes edellytyksiä. Arvion tekemi-

nen jäisi näin ollen aina selvitystä hakeneen tehtäväksi. Arvion saisi kuitenkin esittää siinä tapauksessa, että tähän olisi valtiosopimuksesta tai muusta kansainvälisestä velvoitteesta johtuva velvollisuus. Kansainvälisissä velvoitteissa saatetaan edellyttää, että henkilön todetaan yksiselitteisesti olevan luotettava eikä tyydytä vain häntä koskevien tietojen esittämiseen.

Ehdotettuun 2 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan turvallisuusselvityksen lopputuloksesta saataisiin ilmoittaa hakijalle myös suullisesti, jos selvityksessä ei ole tullut esiin mitään sen tarkoituksen kannalta merkityksellistä tietoa. Tällaisessa tapauksessa kirjallisen muodon käyttäminen ei ole välttämätöntä myöskään selvityksen kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta. Vaikka tällainen ilmoitus voitaisiin antaa suullisesti, tulisi viranomaisen kuitenkin kirjata se. Tällöin ilmoituksen tekoaika olisi myöhemmin aina tarkistettavissa. Samoin voitaisiin tarvittaessa myös selvittää, kenelle tieto on hakijan organisaatiossa ilmoitettu.

11 §. *Turvallisuusselvityksen käyttäminen.* Turvallisuusselvitys ei olisi hakijaa sitova. Toisin sanoen selvityksen hakija voisi harkintansa mukaan esimerkiksi ottaa palvelusuhteeseen sellaisenkin henkilön, josta turvallisuusselvityksessä olisi tullut esiin joitain tietoja.

Turvallisuusselvitystä ei saisi käyttää muuhun tarkoitukseen kuin sitä haettaessa on ilmoitettu. Hakemuksessa tulee ehdotetun 7 §:n 1 momentin mukaan yksilöidä se virka tai tehtävä, johon selvityksen kohteena oleva henkilö aiotaan nimittää tai ottaa. Saatua turvallisuusselvitystä ei saisi myöhemmin käyttää muuhun tehtävään otettaessa. Tällä tavoin voidaan varmistaa, että selvityksen mahdollisesti sisältämät tiedot ovat aina ajantasaisia.

Säännöksellä ei ole kuitenkaan tarkoitettu täysin kieltää saman selvityksen käyttämistä toisessakin yhteydessä. Poikkeustapauksissa samaa selvitystä voidaan käyttää täytettäessä useita tehtäviä. Tällainen tilanne saattaa olla käsillä esimerkiksi silloin, kun tietyn tehtävän täyttämiseen osana suurempaa kokonaisuutta välittömästi liittyy muita henkilöstöä koskevia järjestelyjä. Tällöin on perusteltua, että samaa selvitystä voidaan käyttää harkittaessa, mihin tehtävään henkilö tällaisessa

kokonaisjärjestelyssä sijoitetaan.

12 §. *Turvallisuusselvityksen säilyttäminen ja salassapitovelvollisuus.* Ehdotetun pykälän 1 momentti sisältäisi turvallisuusselvityksen säilyttämistä koskevan säännöksen. Sen mukaan hakijan tulisi säilyttää turvallisuusselvitys siten, että sen sisältämiä tietoja voivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka työssään niitä välttämättä tarvitsevat. Koska turvallisuusselvitys saattaa sisältää hyvinkin arkaluonteisia tietoja, on asianmukaista, että niitä käsittelee mahdollisimman harvalukuinen henkilökunta. Käytännössä kyseeseen tulisivat lähinnä henkilöstön rekrytoinnista vastaavat ja muut henkilöstöasioista päättävät tahot.

Koska turvallisuusselvitys on tiettyyn käyttötarkoitukseen sidottu, sitä ei ole asianmukaista säilyttää kauemmin kuin kyseinen tarkoitus välttämättä vaatii. Sen vuoksi 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi selvityksen hävittämistä koskeva säännös. Sen mukaan hakijan olisi hävitettävä turvallisuusselvitys heti, kun se ei enää ole tarpeen ilmoitetun käyttötarkoituksen kannalta. Selvityksen säilyttämisen ehdoton enimmäisaika olisi kaksi vuotta. Kahden vuoden aikarajan on arvioitu riittävän takaamaan esimerkiksi sen, että selvitystä voidaan säilyttää mahdollisten palvelus- tai toimeksiantosuhtetta koskevien oikeudenkäyntien tai muiden oikeusturvamenettelyjen vireilletulon vaatiman ajan.

Ehdotettu 2 momentti sisältäisi salassapitosäännöksen. Viranomaisten asiakirjojen julkisuuteen ja viranomaisissa toimivien henkilöiden salassapitovelvollisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että turvallisuusselvityksen tekemistä voisivat hakea myös sellaiset yksityiset yhteisöt ja säätiöt, joihin mainittua lakia ei sovelleta. Ehdotuksen mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 22–24 §:ää sovellettaisiin turvallisuusselvityksen ja sen antamiseen liittyvien asiakirjojen salassapitoon ja turvallisuusselvitystä hankittaessa saatuja tietoja koskevaan vaihtolovelvollisuuteen silloinkin, kun asiakirjat ja tiedot on saanut muu hakija kuin mainitun lain 4 §:ssä tarkoitettu viranomainen.

Säännöksellä pyrittäisiin varmistamaan, että selvityksen kohdetta koskevat tiedot eivät

tarpeettomasti leviä vaan ne pysyvät vain niiden tiedossa, jotka niitä tehtäviensä vuoksi käsittelevät. Esimerkiksi hankintasopimusta valmisteltaessa tehtäväksi antaja voi hakea turvallisuusselvityksen tekemistä niistä henkilöistä, joita tuleva sopimuskumppani aikoo käyttää sopimuksen täyttämässä. Saatua selvitystä käsittelevät hakijan organisaatiossa siihen ehdotetun 1 momentin mukaan oikeutetut. Nämä eivät kuitenkaan saa ilmaista selvityksen sisältämiä tietoja esimerkiksi sopimuskumppanin henkilöstöasioista vastaavalle toimihenkilölle.

Vaihtolovelvollisuuden rikkominen voisi tulla rangaistavaksi rikoslain 38 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna salassapitorikoksena tai 2 §:ssä tarkoitettuna salassapitorikkomuksena. Jos tekijä olisi virkamies, sovellettavaksi voisi tulla rikoslain 40 luvun 5 §:n sisältämä virkasalaisuuden rikkominen tai tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen.

13 §. *Tiedonsaantioikeus.* Pykälään ehdotetaan otettaviksi säännökset selvityksen kohteena olevan henkilön oikeudesta saada tietää selvityksen tekemisestä ja sen sisältämistä tiedoista. Ehdotetuilla säännöksillä turvallisuusselvitysmenettely muodostuisi mahdollisimman avoimeksi, mikä olisi omiaan torjumaan menettelyyn kohdistuvia tarpeettomia epäilyksiä.

Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan jokaisella olisi aina oikeus saada toimivaltaiselta viranomaiselta tietää, onko hänestä tehty turvallisuusselvitys tiettyä tehtävää varten. Vaikka turvallisuusselvityksen tekeminen edellyttää henkilön antamaa suostumusta, ei selvitystä kuitenkaan välttämättä aina tehdä. Tämän vuoksi henkilöllä on intressi saada tietää, onko hänestä konkreettisesti tehty tällainen selvitys. Oikeus tiedon saamiseen koskisi vain nimettyä tehtävää varten tehtyä turvallisuusselvitystä eikä siis tarkoittaisi viranomaisen velvollisuutta selvittää, kuinka monta eri turvallisuusselvitystä tietystä henkilöstä on tehty ja mihin tarkoituksiin selvitykset on tehty.

Ehdotetun 1 momentin toisen virkkeen mukaan selvityksen kohteena olevalla henkilöllä olisi myös oikeus saada pyynnöstään toimivaltaiselta viranomaiselta turvallisuusselvityksen sisältämät tiedot. Tällä tavoin henkilö voisi varmistua, että esitetyt tiedot

ovat olleet oikeat ja että ne on esitetty asiallisessa muodossa. Tiedonsaantioikeus olisi lain mukaan pääsääntö. Toisinaan valtion turvallisuus tai muut siihen verrattavat erittäin tärkeät edut kuitenkin saattavat estää tiedon antamisen. Näissä tapauksissa tieto on käytännössä peräisin sellaisesta lähteestä, johon henkilöllä ei rekisterilainsäädännön mukaan ole tarkastusoikeutta. Tällainen on esimerkiksi poliisin henkilörekisterilain 15 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä. Jotta tämän lain mukaisen tiedonsaantioikeuden avulla ei voitaisi kiertää muualla säädettyjä tarkastusoikeuden rajoituksia, ehdotetaan tiedonsaantioikeus rajattavaksi siten, ettei se koskisi tietoja, jotka ovat peräisin rekisteröidyn tarkastusoikeuden ulkopuolella olevista rekistereistä. Tietosuojavaltuutetulla on rekisterilainsäädännön mukaan kuitenkin tarkastusoikeus myös tällaisiin rekistereihin.

Pääsäännön mukaan henkilö toteuttaisi tiedonsaantioikeutensa kääntymällä asiassa toimivaltaisen viranomaisen puoleen. Viranomaisella on parhaat edellytykset arvioida esimerkiksi tiedonsaantioikeuden rajoitusten käsilläoloa yksittäistapauksessa. Virkavastuulla toteutettavan viranomaismenettelyn voidaan muutenkin katsoa takaavan selvityksen kohteena olevan henkilön kannalta parhaat menettelylliset takeet.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin säännös niistä tapauksista, joissa turvallisuusselvityksen hakija voi antaa selvityksen kohteena olevalle henkilölle tiedon selvityksestä. Tällaisia olisivat ne tapaukset, joissa turvallisuusselvityksessä ei olisi tullut esiin mitään sen tarkoituksen kannalta merkityksellistä tietoa ja joissa selvityksen tulos on näin ollen ilmoitettu hakijalle suullisesti. Koska turvallisuusselvitys ei näissä tapauksissa sisällä mitään sellaista tietoa, jonka ilmaisemista tulisi erikseen harkita, voidaan menettelyn yksinkertaistamiseksi sallia myös selvityksen hakijan näissä tapauksissa ilmoittaa asiasta selvityksen kohteena olevalle henkilölle tämän sitä tiedustellessa. Näissäkin tapauksissa selvityksen kohteena olevalla henkilöllä olisi kuitenkin mahdollisuus kääntyä toimivaltaisen viranomaisen puoleen tiedonsaantioikeutensa toteuttamiseksi.

Pykälän 3 momentti sisältäisi viittaussään-

nöksen, jonka mukaan henkilön oikeudesta tarkastaa hänestä rekistereissä olevat tiedot säädetään erikseen. Tarkastusoikeutta koskevat yleissäännökset ovat henkilötietolain 26–28 §:ssä. Lisäksi eri rekistereitä koskevissa erityislaeissa on omia tarkastusoikeutta koskevia säännöksiä. Tällaisista voidaan mainita poliisin henkilörekisterilain 4 luvun sisältämät säännökset.

3 luku. Turvallisuusluokitus ja laaja turvallisuusselvitys

Luvussa säädettäisiin mahdollisuudesta ottaa valtion viranomaisissa käyttöön tehtävien turvallisuusluokitus. Turvallisuusluokitus olisi kaksiportainen ja se olisi mahdollista ottaa käyttöön valtioneuvoston asetuksella. Turvallisuusluokituksen ensimmäiseen luokkaan liittyisi turvallisuusselvityksen kattavin muoto, laaja turvallisuusselvitys. Sen erityispiirteinä olisi taloudellisten sidonnaisuuksien selvittäminen sekä mahdollisuus ulottaa turvallisuusselvitys selvityksen kohteena olevan henkilön läheisiin. Laaja turvallisuusselvitys sisältäisi myös selvityksen kohteena olevan henkilön itsestään antaman erityisen ilmoituksen, henkilötietoilmoituksen.

14 §. *Turvallisuusluokitus.* Ehdotetun säännöksen 1 momentti sisältäisi mahdollisuuden ottaa käyttöön tehtävien turvallisuusluokitus. Säännös olisi soveltamisalaltaan rajoitettu. Ensinnäkin turvallisuusluokitus voitaisiin ottaa käyttöön vain valtion viranomaisessa tai sen yksilöidyssä osassa. Turvallisuusluokituksen käyttöön ottaminen edellyttää tehtävien huolellista arviointia nimenomaan niihin liittyvän asioiden salassapitotarpeen kannalta. Jos yksityinen tekee tällaisen arvion omassa organisaatiossaan, ei lausunnon antamiseen toimivaltaisella viranomaisella ole käytännössä mahdollisuutta harkita sen perusteita. Koska ensimmäisen turvallisuusluokan tehtäviin ehdotetaan liitettäväksi mahdollisuus laajan turvallisuusselvityksen tekemiseen, saattaisi tuloksena olla näiden perusteettoman laaja käyttö.

Turvallisuusluokituksen käyttöön ottamista koskisi myös aineellinen edellytys, jonka mukaan luokituksen tulisi olla välttämättä tarpeen ehdotetun lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Tämä edellyttäisi, että turvallisuus-

luokitus voitaisiin ottaa käyttöön vain niissä tapauksissa, joissa muut luotettavuuden takaamiseksi tarkoitetut keinot, ennen kaikkea turvallisuusselvityksen perusmuoto, eivät tehtäviin sekä niissä käsiteltäviin asioihin nähden olisi riittäviä. Viime kädessä tämän harkitseminen kuuluisi valtioneuvostolle, koska turvallisuusluokituksen käyttöön ottaminen edellyttäisi valtioneuvoston asetusta. Tässä valtioneuvoston asetuksessa yksilöitäisiin ne viranomaiset tai niiden osat, joissa olisi ensimmäiseen turvallisuusluokkaan kuuluvia tehtäviä. Turvallisuusluokitusta ei olisi ilman muuta tarpeen ottaa käyttöön koko organisaatiossa. Viranomaisen toiminnassa saattavat olla esimerkiksi osasto- tai yksikköjaon puitteissa selkeästi yksilöitävissä sellaiset tehtävät, joihin liittyy käsiteltävien asioiden vuoksi tarve erityiseen luottamuksellisuuteen ja luotettavuuteen. Tällöin turvallisuusluokituksen tulisi kattaa vain tällaiset tehtävät.

Vaikka tehtävä sinänsä olisi luokiteltu ensimmäiseen turvallisuusluokkaan, tästä ei seuraisi ilman muuta laajan turvallisuusselvityksen tekeminen. Ehdotettu 3 § huomioon ottaen toimivaltaisen viranomaisen olisi aina erikseen harkittava, täytyvätkö laajan turvallisuusselvityksen tekemisen edellytykset yksittäistapauksessa vai riittääkö turvallisuusselvityksen perusmuoto turvaamaan 2 §:n 1–3 kohdassa tarkoitetut valtion edut. Jos viranomainen päätyy laajan turvallisuusselvityksen tekemiseen, sen olisi vielä erikseen harkittava, missä laajuudessa se käytännössä kyseisessä tapauksessa toteutetaan.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin luokituksen peruste. Ehdotuksen mukaan turvallisuusluokkia voisi olla kaksi. Tämän suurempaan luokkien määrään ei Suomessa ole arvioitu olevan tarvetta, koska siinä tapauksessa luokituksen peruste jouduttaisiin rakentamaan erittäin hienojakoisten ja käytännössä vaikeasti arvioitavien kriteerien varaan. Kahden turvallisuusluokan järjestelmässä arviointiperusteena voidaan käyttää yhtäältä käsiteltävien asioiden luonnetta eli niiden salassa pidettävyyttä ja toisaalta tällaisten asioiden määrää tietyssä tehtävässä.

Ensimmäiseen turvallisuusluokkaan kuuluisivat ne tehtävät, joissa henkilöllä on jatkuvasti pääsy vähäistä suurempaan määrään

säännöksessä tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja. Tämän mukaan ensimmäiseen turvallisuusluokkaan eivät kuuluisi sellaiset tehtävät, joissa henkilö joutuu satunnaisesti tekemisiin salassa pidettävien tietojen kanssa. Toisaalta ensimmäiseen turvallisuusluokkaan eivät kuuluisi myöskään sellaiset tehtävät, joissa henkilöllä kyllä sinänsä on jatkuvasti pääsy salassa pidettäviin tietoihin mutta joissa tällaisten tietojen määrää voidaan kuitenkin pitää vähäisenä. Luokituksen kannalta merkitystä olisi myös niillä perusteilla, joilla käsiteltävät tiedot ovat salassa pidettäviä. Tietojen edellytettäisiin olevan nimenomaan sellaisia, että niiden paljastuminen vahingoittaisi vakavasti ehdotetun 2 §:n 1–3 kohdassa olevia etuja. Tällaisia salassapidon ja viime kädessä turvallisuusluokituksen avulla suojattavia etuja olisivat Suomen sisäinen tai ulkoinen turvallisuus, maanpuolustus, poikkeusoloihin varautuminen, Suomen suhteet toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestykseen sekä julkinen talous.

Muut ehdotetun lain tarkoituksen kannalta merkitykselliset tehtävät kuuluisivat toiseen turvallisuusluokkaan. Näitä tehtäviä hoitavista henkilöistä voitaisiin tarvittaessa tehdä perusmuotoinen turvallisuusselvitys.

Ehdotettu 3 momentti sisältäisi ministeriölle osoitetun asetuksenantovaltuuden. Jos turvallisuusluokitus olisi päätetty valtioneuvoston asetuksella ottaa tietyssä viranomaisessa käyttöön, tulisi ensimmäiseen ja toiseen turvallisuusluokkaan kuuluvat tehtävät puolestaan määrittää sen ministeriön asetuksella, jonka hallinnonalaan valtioneuvoston asetuksessa mainittu viranomainen kuuluu. Näiden tehtävien määrittäminen edellyttää niin yksityiskohtaista tietoa kunkin tehtävän sisällöstä, että säännöksessä tarkoitettu yksilöinti voidaan sopivimmin tehdä asianomaisen ministeriön asetuksella.

15 §. *Laajan turvallisuusselvityksen tekeminen.* Pykälään otettaisiin säännökset siitä, milloin henkilöstä voitaisiin tehdä laaja turvallisuusselvitys ja mitä tällainen selvitys sisältäisi.

Laaja turvallisuusselvitys voitaisiin 1 momentin mukaan tehdä, jos henkilö hoitaa ensimmäiseen turvallisuusluokkaan kuuluvaa tehtävää taikka hakeutuu tällaiseen tehtävään. Käytetyillä ilmaisuilla tarkoitettaisiin

samaa kuin ehdotetussa 1 §:ssä. Tämän lisäksi mahdollisuus laajan turvallisuus selvityksen tekemiseen olisi oltava niissä tapauksissa, joissa velvollisuus tällaisen selvityksen tekemiseen perustuisi Suomea sitovaan valtiosopimukseen tai muuhun kansainväliseen velvoitteeseen. Tällaisessa kansainvälisessä velvoitteessa saatetaan edellyttää sellaisten seikkojen selvittämistä, jotka ehdotetussa järjestelmässä sisältyvät ainoastaan laajan turvallisuus selvityksen tekemiseen. Jotta Suomi pystyisi näissä tapauksissa täyttämään kansainväliset velvoitteensa, ei tällöin edellytetäisi, että henkilö täällä jo hoitaa ensimmäiseen turvallisuusluokkaan kuuluvaa tehtävää taikka että hänen ulkomailla tai kansainvälisessä järjestössä hoitamansa tehtävä olisi täällä katsottava ensimmäisen turvallisuusluokan tehtävään rinnastuvaksi. Yksittäistapauksessa olisi mahdollista, että kansainvälisen velvoitteen täyttämiseksi laaja turvallisuus selvitys voitaisiin tehdä myös yksityisen palveluksessa olevasta. Tällainen tilanne saattaisi syntyä esimerkiksi silloin, kun Suomen valtio käyttäisi tällaista henkilöä toimeksiantosopimuksen perusteella konsultti-tehtävissä kahden- tai monenkeskisen yhteistyösopimuksen täyttämiseksi.

Ehdotettu 2 momentti sisältäisi taloudellisten sidonnaisuuksien selvittämistä koskevan säännöksen. Lähtökohtaisesti laaja turvallisuus selvitys rakentuisi turvallisuus selvityksen perusmuodon pohjalle. Lisäksi siinä kuitenkin voitaisiin selvittää tiedot selvityksen kohteena olevan henkilön elinkeinotoiminnasta, hänen varallisuudestaan ja veloistaan sekä muista taloudellisista sidonnaisuuksistaan. Tällä tavoin tulisivat selvitettäväksi esimerkiksi henkilön sijoittuminen erilaisten yritysten hallintoon samoin kuin esimerkiksi se, onko henkilöllä velkoja ulosotossa. Muut taloudelliset sidonnaisuudet tarkoittaisivat esimerkiksi määrältään huomattavia realisoitumattomia takaus- tai panttivastuita, joskin tällaiset tiedot saattavat käytännössä olla vaikeasti selvitettävissä. Aina ei olisi välttämätöntä selvittää kaikkia luettelossa mainittuja seikkoja, vaan riittävä kokonaiskuva henkilön taloudellisesta asemasta saattaa olla muodostettavissa jo muutamien mainittujen kysymysten pohjalta.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin säännök-

set henkilötieto ilmoituksesta. Tällä tarkoitetaan henkilön itsensä antamaa selvitystä, jossa hän esittäisi tärkeimmät tiedot itsestään, perhe- ja sukulaisuussuhteistaan, koulutuksesta ja asuinpaikoistaan ja virka- tai työsuhteistaan enintään kymmeneltä viimeiseltä vuodelta. Lisäksi henkilö antaisi tarvittaessa tärkeimmät tiedot ehdotetussa 2 momentissa tarkoitetuista taloudellisista sidonnaisuuksistaan.

Selvityksen kohteena olevan henkilön tulisi antaa momentissa mainittuja asioita koskevat tärkeimmät tiedot. Käytetyllä ilmaisulla on tarkoitettu viitata siihen, että menettelyssä ei ole tarkoitus selvittää laajan turvallisuus selvityksen tarkoituksen kannalta merkityksettömiä yksityiskohtia. Esimerkiksi perhe- ja sukulaisuussuhteiden osalta kyseeseen tulisivat lähinnä avio- tai avopuolisoa, lapsia sekä vanhempia koskevat tiedot. Yksittäistapauksissa merkitystä saattaisi kuitenkin olla myös entisiä puolisoita koskevilla tiedoilla. Varallisuuden osalta ei taas yleensä olisi merkitystä esimerkiksi tavanomaisena pidettävällä osakkuudella jakamattomassa kuolinpesässä. Poikkeuksen muodostaisivat kuitenkin ne tilanteet, joissa pesän omaisuus olisi laadultaan tai laajuudeltaan tavanomaisesta poikkeavaa. Muiden taloudellisten sidonnaisuuksien osalta perustiedot kattaisivat muun muassa taloudellisten vastuiden suuruusluokan ja perusteen ilmoittamisen. Tarkoituksena on, että säännöksessä tarkoitettujen tietojen antamista tarvittaessa ohjattaisiin tarkoitusta varten laadittavalla lomakkeella.

Ehdotettu järjestely olisi nykyiseen luotettavuuslausuntomenettelyyn verrattuna uusi. Henkilötieto ilmoituksen käyttämisellä voitaisiin lisätä menettelyn avoimuutta laajaa turvallisuus selvitystä tehtäessä. Tämä on tärkeää etenkin sen vuoksi, että tässä menettelyssä selvityksen kohteena olevan henkilön taustaa ja etenkin taloudellista asemaa selvitetään perusmuotoista turvallisuus selvitystä laajemmin. Tällöin on asianmukaista, että henkilö osallistuu itse menettelyyn antamalla säännöksessä tarkoitettut tiedot. Menettelyn avoimuutta on omiaan edelleen lisäämään 16 §:ssä ehdotettu selvityksen kohteena olevan henkilön huomautusoikeus.

16 §. *Huomautusoikeus.* Pykälän 1 momen-

tissa säädettäisiin selvityksen kohteena olevan henkilön oikeudesta tarkastaa laajan turvallisuusselvityksen lopputuloksena annettavat tiedot ennen kuin selvitys annetaan sitä hakeneelle. Tällöin selvityksen kohteena olevalla henkilöllä olisi myös mahdollisuus tehdä tietojen oikeellisuutta koskevat huomautuksensa. Kuten edellä 15 §:n perusteluissa on mainittu, tällainen huomautusoikeus on omiaan lisäämään menettelyn avoimuutta ja yleistä luottamusta sen asianmukaisuuteen.

Samaan tapaan kuin tiedonsaantioikeutta koskevassa 13 §:ssä myös huomautusoikeuden toteuttamista kuitenkin rajattaisiin siten, että se ei koskisi sellaisista rekistereistä peräisin olevia tietoja, joihin rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta. Tällainen rajoitus on tarpeen, jotta ehdotetun lain mukaisen tiedonsaantioikeuden avulla ei voitaisi kiertää muualla lainsäädännössä olevia tarkastusoikeuden rajoituksia.

Jotta voitaisiin yhtäältä turvata selvityksen kohteena olevan henkilön huomautusoikeuden toteuttaminen ja toisaalta edellä tarkoitettujen rekisteritietojen salassa pitäminen, selvityksen kohteena olevalla henkilöllä ei olisi oikeutta saada laajaa turvallisuusselvitystä sinänsä nähdäkseen. Sen sijaan olisi asianmukaista, että toimivaltainen viranomaisen laatisi häntä varten esimerkiksi erillisen kirjallisen selosteen selvityksen sisällöstä.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin huomautusoikeuden käyttämiseen liittyvistä oikeusvaikutuksista. Jos selvityksen kohteena oleva henkilö huomautusoikeutensa käyttämisen yhteydessä tai välittömästi tätä oikeuttaan käytettyään havaitsisi huomautettavaa laajan turvallisuusselvityksen sisällössä, hänen tulisi ilmoittaa siitä turvallisuusselvityksen tehneelle viranomaiselle. Viranomaisen puolestaan olisi velvollinen tekemään tästä merkinnän turvallisuusselvitykseen. Merkinnästä tulisi käydä ilmi sen tekemisen ajankohta sekä se, mitä seikkaa laajassa turvallisuusselvityksessä huomautus koskee.

Säännöksen tarkoituksena on, että laajan turvallisuusselvityksen saaja saisi tietoonsa selvitystä mahdollisesti rasittavan puutteen tai virheellisuuden. Merkintä tulisi tehdä myös siinä tapauksessa, että selvityksen kohteena oleva henkilö kyseenalaistaisi laajaan turvallisuusselvitykseen sisältyvän yksittäi-

sen tiedon tarpeellisuuden, esimerkiksi tiedon tarkoittaman tapahtuman ajallisen etäisyyden vuoksi. Huomautusten kirjaaminen auttaa laajan turvallisuusselvityksen saajaa paremmin punnitsemaan selvityksen käyttöarvoa.

Jotta säännöksen tarkoitus voisi toteutua, olisi selvityksen kohteena olevan henkilön tekemän huomautuksen oltava riittävän yksilöity. Huomautuksesta tulisi näin ollen käydä ilmi, mikä laajaan turvallisuusselvitykseen sisältyvä tieto on virheellinen tai puutteellinen ja millä tavoin. Vastaavasti laajan turvallisuusselvityksen tehneen viranomaisen tulisi tehdä huomautuksesta sen kohteen ja sisällön yksilöivä merkintä.

Laajan turvallisuusselvityksen tehnyt viranomaisen voisi kieltäytyä tekemästä huomautuksesta merkintää kahdessa tapauksessa. Ensimmäinen tapaus, jossa merkintää ei tarvitsisi tehdä, on se, että huomautuksen kohteena oleva tieto kyetään heti oikaisemaan. Viranomaisen tulisikin ensisijaisesti pyrkiä tarkistamaan selvitykseen sisältyvän tiedon oikeellisuus. Jos tällöin havaitaan, että laajaan turvallisuusselvitykseen tehty merkintä ei esimerkiksi vastaa rekisteriin sisältyvää tietoa, merkintä olisi oikaistava. Jos selvitykseen sisältyvä tieto toisaalta vastaa rekisterimerkintää, se ei vielä sinänsä oikeuta viranomaista olemaan tekemättä tässä tarkoitettua merkintää. Toinen tapaus, jossa merkinnän saa jättää tekemättä, onkin vasta se, kun selvityksen kohteena olevan henkilön tekemää huomautusta voidaan pitää ilmeisen perusteettomana. Kynnyksen merkinnän tekemättä jättämiseen on tarkoitettu säännöstä sovellettaessa olevan varsin korkealla. Huomautuksen ilmeinen perusteettomuus saattaa ilmetä monella tavalla. Esimerkiksi verrattaessa laajaan turvallisuusselvitykseen sisältyvää tietoa rekisterimerkintään saattaa joissakin tapauksissa olla selvää, ettei rekisteritieto voi olla virheellinen. Selvityksen kohteena olevan henkilön tekemän huomautuksen ilmeisen perusteettomuuteen saattaa viitata myös se, ettei hän kykene yksilöimään huomautuksensa sisältöä tai edes sen kohdetta. Viime kädessä viranomaisen tulisi kuitenkin aina tehdä ratkaisunsa tilanteen kokonaisarvion pohjalta.

Jos toimivaltainen viranomaisen kieltäytyy

tekemästä tässä tarkoitettua merkintää, sen tulee antaa asiasta selvityksen kohteena olevalle henkilölle kirjallinen päätös. Tällainen erillinen päätös on tarpeen, jotta selvityksen kohteena oleva henkilö voisi käyttää ehdotetun 24 §:n 2 momentin mukaista oikeusturvakeinoja. Kirjallisesta päätöksestä voidaan jälkikäteen esimerkiksi todeta, millä tavoin viranomaisen on varmistunut huomautuksen ilmeisestä perusteettomuudesta. Samoin kirjallisen päätöksen tiedoksi saaminen muodostaa yksiselitteisen alkuajankohdan valitusajan kulumiselle.

Pykälän 3 momentin mukaan rekisteriin sisältyvän tiedon oikaisemisesta säädetään erikseen. Vaikka rekisteriin sisältyvä tieto voitaisiinkin laajan turvallisuusselvityksen yhteydessä todeta virheelliseksi, turvallisuusselvityksen tekijä itse on harvoin toimivaltainen oikaisemaan kyseisen tiedon, vaan tiedon oikaiseminen kuuluu asianomaisen rekisterin pitäjälle. Tällaisessa tapauksessa selvityksen tehneen viranomaisen tulisi opastaa selvityksen kohteena oleva henkilö kääntymään oikean viranomaisen puoleen.

17 §. *Laajan turvallisuusselvityksen ulottaminen läheisiin.* Ehdotetussa 1 momentissa säädettäisiin niistä edellytyksistä, joilla laaja turvallisuusselvitys voitaisiin ulottaa koskemaan myös selvityksen kohteena olevan henkilön sukulaista tai muuta läheistä henkilöä. Jos laajan turvallisuusselvityksen tarkoituksen saavuttaminen välttämättä edellyttäisi, voitaisiin myös selvityksen kohteena olevan henkilön läheisestä tehdä perusmuotoinen turvallisuusselvitys.

Turvallisuusselvityksen ulottaminen myös selvityksen kohteena olevan henkilön läheisiin olisi kuitenkin aina arvioitava tapauskohtaisesti. Toimivaltaisen viranomaisen olisi tällöin arvioitava, onko laajan turvallisuusselvityksen tarkoituksen saavuttamisen kannalta välttämätöntä, että turvallisuusselvityksiä tehdään myös säännöksessä tarkoitettua läheisestä. Välttämättömyysvaatimuksen asettaminen korostaisi säännöksessä tarkoitettua menettelyn poikkeuksellisuutta. Näin ollen vaadittaisiin erityisiä perusteita turvallisuusselvityksen tekemiseksi henkilöstä yksinomaan sillä perusteella, että hän on sukulaisuussuhteessa tai muuten läheisessä suhteessa sellaiseen henkilöön, josta

tehdään laaja turvallisuusselvitys. Viime kädessä säännöksen soveltamisedellytysten käsitteellisyys olisi ratkaistava kokonaisharkinnalla. Tässä harkinnassa voitaisiin kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, miten tärkeisiin tietoihin laajan turvallisuusselvityksen kohteena olevalla henkilöllä on pääsy, kuinka harvalukuinen joukko tuntee kyseisiä tietoja ja miten vakavaa vahinkoa niiden paljastuminen aiheuttaisi valtiolle. Sen sijaan turvallisuusselvityksen ulottamista esimerkiksi aviopuolisoon ei riittäisi perustelemaan yksinomaan se, että tämä ei ole syntyperäinen suomalainen.

Säännöksessä määriteltäisiin tyhjentävästi se läheisten joukko, josta turvallisuusselvitys voitaisiin läheisyysidoksen perusteella tehdä. Tällaisia olisivat ensinnäkin selvityksen kohteena olevan henkilön vanhemmat. Turvallisuusselvityksen tekeminen heistä saattaisi tulla kyseeseen lähinnä silloin, jos selvityksen kohteena olevalla henkilöllä on poikkeuksellisen tiiviit suhteet vanhempiinsa. Näin on esimerkiksi silloin, jos hän elää vanhempiensa kanssa samassa taloudessa tai jos hänellä ja hänen vanhemmillaan on merkittäviä yhteisiä taloudellisia etuja valvottavanaan. Läheisyysidoksen perusteella turvallisuusselvitys voitaisiin tehdä myös selvityksen kohteena olevan henkilön lapsista. Tällöinkin turvallisuusselvityksen tekeminen heistä voisi tulla kyseeseen lähinnä silloin, jos kyseessä ovat aikuisiässä olevat mutta samassa taloudessa asuvat lapset tai jos selvityksen kohteena olevalla henkilöllä ja hänen lapsillaan on huomattavia ja kiinteitä taloudellisia kytkentöjä. Turvallisuusselvitys voitaisiin läheisyysidoksen perusteella ulottaa koskemaan myös selvityksen kohteena olevan henkilön aviopuolisoa tai henkilöä, jonka kanssa hän elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa suhteissa eli avopuolisoa. Turvallisuusselvityksen laajentaminen myös aviopuolisoon on tarkoitettu poikkeukselliseksi. Säännös ei kattaisi entistä aviopuolisoa.

Harkittaessa turvallisuusselvityksen tekemistä myös läheisistä selvityksen kohteena olevan henkilön ja säännöksessä tarkoitettujen läheisten taloudellisilla yhteyksillä on erityistä merkitystä. Tämä johtuu etenkin siitä, että laajan turvallisuusselvityksen keskeisiin eri-

tyispiirteisiin kuuluu henkilön taloudellisen tilanteen ja hänen taloudellisten sidostensa selvittäminen.

Turvallisuusselvityksen tekeminen läheisestä edellyttäisi, että tämä olisi antanut kirjallisen suostumuksensa selvityksen tekemiseen. On pidettävä asianmukaisena, että henkilön rekisteritietoja ei ryhdytä turvallisuusselvityksen tarkoittamalla tavalla tutkimaan ilman hänen suostumustaan. Erityisesti henkilön oman suostumuksen tarve korostuu ehdotetun säännöksen kaltaisessa tilanteessa, jossa selvityksen tekeminen ei ainakaan välttämättä palvele henkilön omaa etua, vaan se tehdään häneen läheisessä suhteessa olevan henkilön vuoksi. Suostumuksen tulisi olla kirjallinen. Tällä muotovaatimuksella pyritään varmistamaan, että henkilö on todella itse antanut suostumuksen selvityksen tekemiseen.

Koska ehdotetun säännöksen mukaan turvallisuusselvityksen tekeminen läheisyssidoksen vuoksi edellyttäisi läheisen itsensä antamaa suostumusta, saattaa laajan turvallisuusselvityksen kohteena olevan henkilön kannalta syntyä ongelmallinen tilanne, jos läheinen ei annakaan pykälässä tarkoitettua suostumusta turvallisuusselvityksen tekemiseen. Tämän vuoksi turvallisuusselvityksen tekemiseen läheisyssidoksen perusteella onkin syytä suhtautua lähtökohtaisesti erittäin pidättyväisesti. Jos sellaiseen kuitenkin päädytään ja läheinen, johon selvitys ulotetaan, ei anna suostumustaan, ei yksinomaan tästä seikasta saa seurata laajan turvallisuusselvityksen kohteena olevalle henkilölle haittaa. Tällöin laaja turvallisuusselvitys on tehtävä ilman läheiseen kohdistuvaa turvallisuusselvitystä. Läheisyssidoksen perusteella tehtävää turvallisuusselvitystä ei näin ollen olekaan nähtävä välttämättömänä osana laajaa turvallisuusselvitystä, vaan pikemminkin sen yhteyteen kuuluvana erityisenä mahdollisuutena, jolla laajassa turvallisuusselvityksessä muuten kerättävää aineistoa voidaan poikkeustapauksissa täydentää.

Pykälän 2 momentin mukaan hakijan tulisi laajaa turvallisuusselvitystä koskevassa hakemuksessaan esittää perusteltu syy sille, miksi myös selvityksen kohteena olevan henkilön läheisestä tulisi tehdä turvallisuusselvitys. Samoin hakemuksessa tulisi yksi-

löidä se tai ne henkilöt, joita tämän läheisyssidoksen perusteella tehtävän turvallisuusselvityksen tulisi koskea. Näiden tietojen tulisi olla siinä määrin yksityiskohtaisia, että toimivaltaisella viranomaisella olisi mahdollisuus niiden perusteella harkita, olisiko säännöksessä tarkoitettua mahdollisuutta turvallisuusselvityksen tekemiseen läheisyssidoksen perusteella poikkeuksellisesti pyritävä käyttämään.

Ehdotettu 3 momentti sisältäisi viittaus-säännöksen, jonka mukaan selvityksen kohteena olevan henkilön läheiseen sovelletaan 13 §:n mukaista tiedonsaantioikeutta. Kun läheinen olisi antanut suostumuksensa turvallisuusselvityksen tekemiseen, hänellä olisi tämän säännöksen perusteella ensinnäkin oikeus saada tietää, onko tällainen selvitys konkreettisesti tehty. Jos selvitys on tehty, hänellä on oikeus saada tietää turvallisuusselvityksen hänestä sisältämät tiedot. Tämä tiedonsaantioikeus olisi kuitenkin 13 §:ssä ilmaistujen rajoitusten alainen.

Vaikka läheisestä ehdotetun säännöksen nojalla tehtävä turvallisuusselvitys onkin perusmuotoinen, se on kuitenkin tarkoitettu olemaan osa laajaa turvallisuusselvitystä. Tämän vuoksi on perusteltua tehdä huomautusoikeuden osalta poikkeus perusmuotoisessa turvallisuusselvityksessä muuten noudatettavaan menettelyyn. Ehdotetun säännöksen mukaan läheisellä olisi vastaava huomautusoikeus itseään koskeviin tietoihin kuin laajan turvallisuusselvityksen kohteena olevalla henkilöllä ehdotetun 16 §:n mukaan olisi omalta osaltaan. Tällä tavoin voidaan varmistaa, että laajan turvallisuusselvityksen tietosisältö tulee kaikilta osin kontrolloiduksi ja että tämän valvonnan suorittaa jokainen henkilö omalta osaltaan itse.

18 §. *Laajaan turvallisuusselvitykseen sovellettavat säännökset.* Ehdotettu säännös osoittaisi, mitä perusmuotoiseen turvallisuusselvitykseen sovellettavia ehdotetun lain säännöksiä ei sovellettaisi laajaan turvallisuusselvitykseen.

Laajaan turvallisuusselvitykseen ei sovellettaisi ehdotetun 4 §:n sisältämiä, hakijaa koskevia säännöksiä. Tämä johtuu ehdotetusta 14 §:stä, jonka mukaan turvallisuusluokitus voidaan ottaa käyttöön vain valtion viranomaisessa tai sen yksilöidyssä

osassa. Tällöin on selvää, että hakijana voi esiintyä vain sellainen valtion viranomainen, jossa kyseinen turvallisuusluokitus on otettu käyttöön.

Myöskään ehdotetun lain 6 §:n 2 momenttia ei sovellettaisi laajaan turvallisuus selvitykseen. Tämä johtuu jo kyseisen säännöksen sisällöstä, joka koskee yksityiselle hakijalle tehtävää turvallisuus selvitystä. Yksityinen voisi hakea laajaa turvallisuus selvitystä ainoastaan sellaisessa tapauksessa, että Suomea sitovan valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen täyttäminen tällaista edellyttäisi. Tällöin toimivaltainen viranomainen ei voi asettaa tiettyjen ehtojen hyväksymistä laajan turvallisuus selvityksen tekemisen edellytykseksi.

4 luku. Suppea turvallisuus selvitys

Ehdotetussa luvussa säädettäisiin turvallisuus selvitysten kolmannesta muodosta eli suppeasta turvallisuus selvityksestä. Suppea turvallisuus selvitys poikkeaa turvallisuus selvityksen perusmuodosta ja laajasta turvallisuus selvityksestä etenkin tarkoituksensa puolesta. Suppean turvallisuus selvityksen tarkoituksena on korostetusti tietyn laitoksen, rakennuksen, paikan tai muun kohteen suojaaminen kyseisessä kohteessa suoritettavien toimintojen takia eikä niinkään näihin toimintoihin liittyvän tiedon salassa pitämisen vuoksi. Tämän erityispiirteen vuoksi suppean turvallisuus selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi ei tarvita niin laajaa rekisteritietojen tarkistusta kuin perusmuotoisessa turvallisuus selvityksessä.

Lakiteknisesti suppeaa turvallisuus selvitystä koskeva sääntely on toteutettu samalla tavoin kuin laajan turvallisuus selvityksen kohdalla. Ehdotettuun lukuun otettaisiin vain sellaiset säännökset, jotka ovat tarpeen suppean turvallisuus selvityksen ominaislaadun vuoksi, ja muilta osin sovellettaisiin perusmuotoista turvallisuus selvitystä koskevia säännöksiä. Viimemainitut eivät kuitenkaan kaita osin voisi tulla sovellettaviksi.

19 §. *Suppean turvallisuus selvityksen tarkoitus.* Pykälässä määriteltäisiin suppean turvallisuus selvityksen tarkoitus sekä säännöksen soveltamisen kannalta keskeinen paikan tai tilan käsite.

Ehdotetun 1 momentin mukaan suppean turvallisuus selvityksen tarkoituksena on selvittää, voidaanko henkilölle työtehtävissään järjestää oikeus päästä pykälässä tarkoitettuun tiettyyn paikkaan tai tilaan. Säännös kattaisi esimerkiksi tapaukset, joissa paikassa tai tilassa on jonkin korjaus- tai asennustehtävän suorittamiseksi käytettävä ulkopuolista työvoimaa. Tällaisessa tapauksessa ei ole tarkoituksenmukaista eikä aina edes mahdollista, että kyseisen paikan tai tilan vakinaiseen henkilökuntaan kuuluva jatkuvasti valvoisi työsuorituksen tekemistä. Paikan tai tilan erityislaatu ja merkitys saattavat tällöin edellyttää, että kohteeseen tulevista ulkopuolisista työntekijöistä tehdään ehdotetussa luvussa tarkoitettu suppea turvallisuus selvitys.

Suppea turvallisuus selvitys voitaisiin tehdä vain niistä, jotka tulevat kohteeseen työtehtävissään. Ehdotettu säännös ei siis kattaisi sellaisia tapauksia, joissa on kyse kertaluontoisen tai muuten satunnaisen kulkuoikeuden järjestämisestä, kuten esimerkiksi vierailijoiden saapuessa tutustumaan johonkin säännöksessä tarkoitettuun paikkaan tai tilaan. Tällaisissa tapauksissa jäisi vierailun isäntien vastuulle se, missä laajuudessa paikkaa tai tilaa vieraille esitellään ja miten vieraiden valvonta on käynnin aikana järjestetty.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi luettelo niistä paikoista tai tiloista, joihin pääsyn järjestämiseksi suppea turvallisuus selvitys voitaisiin tehdä. Luettelo olisi tyhjentävä. Se on myös pyritty kirjoittamaan mahdollisimman tarkkarajaiseksi ottaen huomioon niiden kohteiden moninaisuus, joiden tulisi sääntelyn tavoitteiden valossa kuulua säännöksen soveltamisalan piiriin. Yhtäältä tämä turvaa suppeita turvallisuus selvityksiä koskevan viranomaiskäytännön yhtenäisyyttä maan eri osissa ja toisaalta täsmällinen paikkojen ja tilojen luettelo on omiaan ehkäisemään mahdollisuutta, että suppeiden turvallisuus selvitysten määrä nousisi kohtuuttoman korkeaksi.

Luettelossa tarkoitettut paikat ja tilat ovat lähtökohtaisesti sellaisia, että niissä suoritettu tuhotyö tai muu siihen verrattava vakavan toimintahäiriön tahallinen aikaansaaminen saattaisi aiheuttaa yleistä hengen tai terveyden vaaraa taikka vakavaa vaaraa maanpuolustukselle tai valtion ulkoiselle tai sisä-

selle turvallisuudelle. Luettelon viimeisessä kohdassa mainittaisiin myös sellaisia kohteita, joissa vastaavalla toiminnalla olisi saata- vissa aikaan erittäin huomattavan taloudellisen vahingon vaaraa julkistaloudelle. Tilan sisältyminen ehdotettuun luetteloon ei kuitenkaan tarkoittaisi, että kaikista sinne työ- tehtävissään pyrkivistä aina tehtäisiin suppea turvallisuus selvitys, vaan toimivaltaisen vi- ranomaisen tulisi aina erikseen harkita selvi- tyksen tarpeellisuus ottaen huomioon etenkin 2 §:ssä ilmaistu lain tarkoitus ja 3 §:n rajoit- tuluslauseke.

Kun myös suppea turvallisuus selvitys teh- täisiin vain hakemuksesta, jäisi ennen kaik- kea hakijan arvioitavaksi, milloin selvitys voisi olla tarpeen. Ehdotetussa pykälässä oleva luettelo vain yksilöisi ne paikat ja tilat, joiden osalta suppea turvallisuus selvitys on mahdollinen. Ratkaisuvälillä selvityksen te- kemisestä kuuluisi kulloinkin toimivaltaiselle viranomaiselle.

Luettelon 1 kohdassa mainittaisiin ydinlai- tos. Ydinlaitoksella tarkoitettaisiin samaa kuin ydinenergialaissa (990/1987). Sen 3 §:n 5 kohdan mukaan ydinlaitoksella tarkoitetaan ydinenergian aikaansaamiseen käytettäviä laitoksia, tutkimusreaktorit mukaan luettuina, ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavia laitoksia sekä ydinaineen ja ydin- jätteen laajamittaiseen valmistamiseen, tuot- tamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varas- tointiin käytettäviä laitoksia. Ydinlaitos- käsitteen piiriin eivät kuitenkaan kuulu uraa- nin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettut kai- vokset eivätkä ne tilat tai paikat alueineen, joihin mainituista laitoksista peräisin olevia ydinjätteitä varastoidaan tai sijoitetaan lop- pusijoitusta varten. Ydinlaitoksia eivät myöskään ole sellaiset lopullisesti suljetut ti- lat, joihin ydinjätteitä on sijoitettu säteilytur- vakeskuksen pysyväksi hyväksymällä taval- la.

Luettelon 2 kohta sisältäisi lentoasemat, sa- tamat sekä muut näihin verrattavat maan ul- koisten tai sisäisten liikenneyhteyksien kan- nalta tärkeät liikennealueet. Lentoasemalla tarkoitettaisiin ilmailulain (281/1995) käsit- teistön mukaisesti lentopaikkaa, jossa ilmaili- kenne palvelu on pysyvästi järjestetty. Käsit- teen piiriin eivät kuulu kevytlentopaikat, joita käytetään lentotoimintaan esimerkiksi purje-

ja moottoripurjelentokoneilla. Myöskään muut ilmailua palvelevat alueet, joilla on len- topaikan alueesta erillään ilmailua palvelevia rakennuksia, rakennelmia tai laitteita, eivät kuuluisi käsitteen piiriin.

Satamalla tarkoitettaisiin sekä julkisen val- lan ylläpitämiä satamia että sellaisia yksityi- siä yleisiä satamia, joihin sovelletaan yksityi- sistä yleisistä satamista annettua lakia (1156/1994).

Lentoasemien ja satamien lisäksi 2 kohta kattaisi myös muut liikennealueet, jos ne oli- sivat edellisiin verrattavia ja sen lisäksi tär- keitä maan ulkoisten tai sisäisten liikenneyh- teyksien kannalta. Tällainen olisi esimerkiksi lennonvarmistuskeskus sekä maaliikenteen hoitamisen kannalta keskeinen rakennus. Viimeksi mainittu voisi olla esimerkiksi paikka, jonne on sijoitettu rautateiden kulun- valvontalaitteistoa tai jolla muuten on juna- turvallisuuden kannalta keskeinen merkitys. Myös meriliikenteen kannalta tärkeät kes- kukset kuuluisivat tämän kohdan sovelta- misalaan.

Luettelon 3 kohdassa mainittaisiin yhdys- kuntateknistä huoltoa palveleva merkittävä laitos. Käsitteellä tarkoitettaisiin tässä esi- merkiksi vesilaitoksia niihin kuuluvine ve- denottoaineen ja vedenkäsittelylaitoksi- neen, sähkö- ja kaasulaitoksia, höyryvoima- laitoksia, lämpökeskuksia sekä muita näihin verrattavia laitoksia, jos niiden voidaan kat- soa palvelevan yhdyskuntateknistä huoltoa. Laitosten tulisi lisäksi olla yhdyskuntatek- nisen huollon kannalta merkittäviä. Esimer- kiksi useammankaan kiinteistön yhteinen lämpökeskus ei vielä täyttäisi tätä vaatimus- ta.

Luettelon 4 kohta kattaisi varuskunta- ja varikkoalueet sekä muutkin sellaiset puolus- tusvoimien hallinnassa olevat alueet, joilla on huomattavaa merkitystä sotilaalliselle maan- puolustukselle. Viimeksi mainittuja alueita ovat esimerkiksi sotilaslentokentät, linnak- keet sekä laivastotukikohtat sikäli kuin ne eivät ole varuskunta-alueeksi katsottavia. Sen sijaan puolustusvoimien omistuksessa tai hal- linnassa olevat harjoitusalueet eivät yleensä ole sellaisia, että niillä voitaisiin katsoa ole- van huomattavaa merkitystä sotilaalliselle maanpuolustukselle.

Puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen ja

poliisin toimitilat mainittaisiin luettelon 5 kohdassa. Koska kaikki puolustusvoimien toimitilat eivät sijaitse varuskunta-alueiden yhteydessä, ne mainittaisiin tässä erikseen. Tällaisia toimitiloja ovat esimerkiksi merivoimien merivalvonta-asemat. Kohdan soveltamisalaan kuuluisivat myös kaikki rajavartiolaitoksen toimitilat. Poliisin toimitilat mainittaisiin kohdassa niin ikään erikseen. Tarkoitus on kuitenkin, että poliisin toimitilojen osalta toimivaltaiset viranomaiset suhtautuisivat suppeiden turvallisuusselvitysten tekemiseen pidättyvästi. Tämä johtuu siitä, että käytännössä vain osa poliisin toimitiloista on sellaisia, joiden kohdalla ehdotetun lain 2 §:ssä tarkoitettut edellytykset täyttyvät. Toimitilojen tarkempi rajaaminen on kuitenkin todettu erittäin vaikeaksi.

Luettelon 6 kohdassa mainittaisiin viranomaisten tietoverkon käytön kannalta merkittävät toimitilat. Tällaisia olisivat esimerkiksi erilaiset tietoliikennekeskukset. Kohdassa tarkoitettu toimitilan ei välttämättä tarvitsisi olla viranomaisen toimitila. Kyseeseen saataisi tulla myös sellaisen yksityisen yrityksen toimitila, jonka kanssa viranomaisen olisi tehnyt sopimuksen tietoliikenteen hoitamisesta. Merkitystä ei olisi sillä, koskeeko sopimus normaaliolojen aikaista toimintaa vai onko se tehty poikkeusoloihin varautumiseksi. Toimitilan tulisi kuitenkin olla viranomaisten tietoverkon käytön kannalta merkittävä. Näin ollen pelkkä asiallinen liityntä viranomaisen tietoverkon hoitamiseen ei riittäisi, vaan tilan tulisi olla sellainen, että siellä tai sieltä käsin voitaisiin aiheuttaa viranomaisten tietoliikenteelle tai tietoverkolle sinänsä huomattavaa vahinkoa.

Luettelon 7 kohta kattaisi nimellisesti laajan joukon erilaisia tiloja. Näitä olisivat valtion viranomaisen toimitila, julkinen tai yksityinen tutkimuslaitos sekä tietokonekeskus. Nämä toimitilat eivät kuitenkaan ilman muuta kuuluisi kohdan soveltamisalaan, vaan lisäksi edellytettäisiin, että niillä olisi huomattavaa merkitystä valtion sisäiselle tai ulkoiselle turvallisuudelle tai maanpuolustukselle taikka erittäin huomattavaa merkitystä julkiselle taloudelle. Tällainen kohta on katsottu tarpeelliseksi, koska edeltävien kuuden kohdan puitteissa ei ole vielä mahdollista kattaa kaikkia niitä kohteita, joissa voitaisiin saada

aikaan vakavaa vahinkoa tässä laissa tarkoitetuille eduille. Kohdan jossain määrin avointa muotoilua täsmentävät juuri vaatimukset siinä tarkoitettujen tilojen merkityksestä mainituille eduille. Soveltamisalaa supistaa edelleen merkittävyysvaatimuksen kynnyksen asettaminen suhteellisen korkealle.

20 §. *Suppean turvallisuusselvityksen hakeminen.* Ehdotetun pykälän mukaan suppeaa turvallisuusselvitystä haettaessa tulisi yksilöidä 19 §:n 2 momentissa tarkoitettu paikka tai tila. Yksilöinnin tulisi olla niin tarkka, että toimivaltainen viranomaisen pystyisi arvioimaan, täyttyvätkö paikkaan tai tilaan liittyvät selvityksen tekemisen erityiset edellytykset, kuten 19 §:n 2 momentin 7 kohdassa asetetut merkittävyysvaatimukset. Suppean turvallisuusselvityksen tekemisen edellytysten täyttymisen harkitsemiseksi toimivaltaisen viranomaisen täytyy myös saada tietää se työtehtävä, jota mahdollinen selvityksen kohteena oleva henkilö tulisi 19 §:n 2 momentissa tarkoitettussa paikassa tai tilassa suorittamaan. Vasta paikan tai tilan luonteen ja työtehtävän laadun sekä keston muodostama kokonaisuus antaa viranomaiselle mahdollisuuden harkita, täyttyvätkö suppean turvallisuusselvityksen tekemiselle ehdotetussa pykälässä ja 2 §:ssä asetetut edellytykset ja onko selvityksen tekeminen välttämättä tarpeen 3 §:n rajoitussäännös huomioon ottaen.

21 §. *Suppean turvallisuusselvityksen tekemiseen toimivaltainen viranomaisen.* Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin siitä, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisia tekemään suppeita turvallisuusselvityksiä ja miten toimivalta niiden kesken jakautuu.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan pääsäännöksi, että suppean turvallisuusselvityksen tekisi kihlakunnan poliisilaitos. Tästä säädettäisiin pykälän 2 momentissa kuitenkin puolustusvoimien hallinnassa olevia paikkoja ja tiloja koskeva poikkeus. Poliisilaitos on katsottu sopivimmaksi tekemään suppeita turvallisuusselvityksiä, koska nämä selvitykset ovat luonteensa ja sisältönsä vuoksi sidoksissa tiettyyn, ehdotetussa 19 §:ssä määriteltyyn paikkaan tai tilaan. Tästä johtuu, että nimenomaan suppeiden turvallisuusselvitysten tekemisessä on paikallistuntemuksesta erityistä etua.

Ehdotuksen mukaan suojelupoliisi ei tekisi

suppeita turvallisuusselvityksiä. Tätä ei ole pidetty tarpeellisena, koska suojelupoliisi voi aina tehdä perusmuotoisen turvallisuusselvityksen. Sen laajuus puolestaan on jo 3 §:n rajoitussäännöksen vaikutuksesta rajattava kulloisenkin tarkoituksen mukaan. Ehdotetulla ratkaisulla korostettaisiin kihlakunnan poliisilaitoksen toimivaltaa suppean turvallisuusselvitysten tekemisessä.

Suojelupoliisikin voisi tehdä selvityksen henkilön oikeudesta päästä paikkaan tai tilaan, mutta tällöin olisi kyseessä perusmuotoinen turvallisuusselvitys. Suojelupoliisin tekemä perusmuotoinen turvallisuusselvitys voisi tulla näissä tapauksissa käytännössä kyseeseen silloin, kun paikka tai tila on valtakunnallisesti erittäin merkittävä tai kun jo etukäteen, esimerkiksi esitettyjen uhkausten perusteella, olisi tiedossa tiettyä kohdetta vastaan suuntautuvia erityisiä uhkatekijöitä. Lähinnä tämän tyyppisissä tapauksissa voidaan pitää perusteltuna, että turvallisuusselvityksen tekemisessä voidaan käyttää myös sellaisia tietoja, jotka sisältyvät suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään ja joiden käyttämiseen vain suojelupoliisilla on oikeus.

Ehdotettuun 2 momenttiin sisältyisi poikkeus 1 momentin mukaisesta pääsäännöstä. Tämän poikkeussäännöksen mukaan pääesikunta päättäisi suppean turvallisuusselvityksen tekemisestä, jos kyse on pääsystä puolustusvoimien hallinnassa olevaan paikkaan tai tilaan. Lähinnä kyseeseen tulisivat ehdotetun 19 §:n 2 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitetut varuskunta- ja varikkoalueet taikka muut puolustusvoimien hallinnassa olevat alueet, joilla on huomattavaa merkitystä sotilaalliselle maanpuolustukselle, sekä puolustusvoimien toimitilat. Ehdotetun 5 §:n mukaan pääesikunta päättäisi perusmuotoisen turvallisuusselvityksen tekemisestä silloin, kun hakija kuuluu puolustushallinnon alaan. Tähän liittyen on luontevaa, että sama viranomaisen päättää myös suppean turvallisuusselvityksen tekemisestä silloin, kun kyse on pääsystä puolustusvoimien hallinnassa olevaan paikkaan tai tilaan.

22 §. *Suppean turvallisuusselvityksen tekeminen.* Suppeassa turvallisuusselvityksessä on kyse pääsyn järjestämisestä paikkaan tai tilaan työtehtävissä. Tällöin kyse on yleensä

suhteellisen lyhyen aikaa kestävästä työsuorituksesta. Ehdotetun lain tarkoituksen kannalta tämä merkitsee sitä, että myös tästä toiminnasta 2 §:ssä tarkoitetuille eduille aiheutuva vaara on pienempi kuin esimerkiksi palkattaessa henkilö toistaiseksi voimassa olevaan työ- tai virkasuhteeseen. Tämän vuoksi suppean turvallisuusselvityksen tekemiseen käytettäviä rekisteritietoja on perusteltua rajoittaa.

Ehdotetun säännöksen mukaan suppea turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät poliisi-asiain tietojärjestelmään, rikosrekisteriin, oikeushallinnon tietojärjestelmiin syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, tuomiolauselmajärjestelmään taikka pääesikunnan pitämään rikostietorekisteriin tai turvallisuustietorekisteriin. Viimeksi mainitun rekisterin käyttömahdollisuus myös suppeaa turvallisuusselvitystä tehtäessä perustuu puolustusvoimien hallinnassa olevien alueiden erityiseen merkitykseen sotilaallisen maanpuolustuksen kannalta.

Ehdotetun 8 §:n 1 momentin tapaan myöskään tällä säännöksellä ei perustettaisi oikeutta saada tietoja säännöksessä mainituista rekistereistä, vaan tietojensaantioikeudet määräytyisivät asianomaisen rekisterilainsäädännön mukaan. Esimerkiksi pääesikunnan rikostietorekisterin ja turvallisuustietorekisterin käyttämisestä säädettäisiin poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain 22 §:ssä, jota tässä yhteydessä ehdotetaan myös muutettavaksi.

23 §. *Suppeaan turvallisuusselvitykseen sovellettavat säännökset.* Ehdotettu säännös osoittaisi, mitä perusmuotoiseen turvallisuusselvitykseen sovellettavia ehdotetun lain säännöksiä ei sovellettaisi suppeaan turvallisuusselvitykseen.

Suppeaan turvallisuusselvitykseen ei sovellettaisi ehdotetun 5 §:n sisältämiä säännöksiä toimivaltaisesta viranomaisesta. Tämä johtuu siitä, että ehdotettu 21 § sisältäisi tyhjentävän sääntelyn suppean turvallisuusselvityksen tekemistä koskevasta viranomaisten toimivaltasta ja sen jakautumisesta.

Myöskään ehdotettu 8 §:n 1 momentti ei tulisi sovellettavaksi suppeaa turvallisuusselvitystä tehtäessä. Tämän säännöksen sijasta sovellettaisiin ehdotettua 22 §:ää, jossa

säänneltäisiin kattavasti se, mihin rekistereihin sisältyviä tietoja tällaista selvitystä tehtäessä saa käyttää.

5 luku. **Erinäiset säännökset**

Ehdotettu luku sisältäisi ne säännökset, jotka 1 luvun lisäksi olisivat yhteisiä kaikille turvallisuusselvitysten muodoille. Säännökset koskisivat oikeusturvaa, tietojen antamista toiselle viranomaiselle, turvallisuusselvityksistä pidettäviä henkilörekistereitä sekä lausuntojen maksullisuutta. Niin ikään lukuun sisältyisi rangaistuksia koskeva viittaussäännös sekä asetuksenantovaltuus toimivaltaisille ministeriöille.

24 §. *Oikeusturva.* Pykälä sisältäisi säännökset laissa tarkoitettuihin menettelyihin liittyvästä oikeusturvasta.

Ehdotetun 1 momentin mukaan toimivaltaisen viranomaisen antamaan kielteiseen päätökseen turvallisuusselvityksen tekemistä koskevassa asiassa ei saisi hakea valittamalla muutosta. Kuten edellä 5 §:n perusteluissa on selvitetty, suojelupoliisi ja vastaavasti pääesikunta päättävät perusmuotoisen turvallisuusselvityksen tekemisestä. Päättämällä ilmaisulla korostetaan juuri sitä, että selvityksen hakijalla ei ole varsinaista oikeutta saada turvallisuusselvitystä, vaan kulloinkin toimivaltainen viranomainen harkitsisi aina tapauskohtaisesti, täytyvätkö turvallisuusselvityksen tekemiselle asetetut muodolliset ja aineelliset edellytykset. Vastaava pätee myös kihlakunnan poliisilaitokseen silloin, kun suppean turvallisuusselvityksen tekeminen kuuluu sen toimivaltaan.

Turvallisuusselvityksen hakemisessa ei ole hakijan kannalta kyse sellaisesta hänen oikeuttaan koskevasta päätöksestä, jota perustuslain 21 §:ssä tarkoitetaan. Siksi ehdotettua valituskieltoa ei voida pitää perustuslain kannalta ongelmallisena.

Pykälän 2 momentti koskisi pääasiassa selvityksen kohteena olevan henkilön oikeusturvaa. Ehdotetun 13 §:n 1 momentin mukaan henkilöllä olisi ensinnäkin oikeus saada tietää, onko hänestä tehty turvallisuusselvitys tiettyä tehtävää varten. Tämä tiedonsaantioikeus koskee kaikkia turvallisuusselvitysten lajeja. Jos selvitys on tehty, selvityksen kohteena olevalla henkilöllä on oikeus saada tie-

tää turvallisuusselvityksen hänestä sisältämät tiedot. Tätä tiedonsaantioikeutta koskisivat kuitenkin 13 §:n 1 momentissa tarkemmin esitetyt rajoitukset.

Laajan turvallisuusselvityksen oikeusturvatkeisiin kuuluu selvityksen kohteena olevan henkilön oikeus tarkastaa selvityksen hänestä sisältämät tiedot ennen kuin selvitys annetaan hakijalle. Tähän liittyy selvityksen kohteena olevan henkilön oikeus tehdä tarkastuksen perusteella hänen aiheellisina pitämänsä huomautukset. Selvityksen kohteena olevan henkilön oikeus saada tieto olisi kuitenkin vastaavalla tavalla rajattu kuin 13 §:n 1 momentissa. Näin ollen oikeutta ei olisi, jos tieto on peräisin sellaisesta rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta. Tätä rajausta perustelevat samat syyt kuin 13 §:n 1 momentin kohdalla on esitetty. Jos toimivaltainen viranomainen kieltäytyisi antamasta tietoa, olisi selvityksen kohteena olevalla henkilöllä kuitenkin ehdotetun momentin mukaan oikeus saattaa asia valittamalla hallinto-oikeuden käsiteltäväksi.

Vastaavasti tämä oikeusturvakeino olisi myös selvityksen kohteena olevan henkilön läheisen käytettävissä silloin, kun hänestä on ehdotetun 17 §:n nojalla tehty turvallisuusselvitys osana laajaa turvallisuusselvitystä.

Edellä mainitun tiedonsaantioikeuden lisäksi 16 §:n 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi huomautusoikeuden käyttämisen vaikutuksia koskeva säännös. Säännös koskisi vain laajaa turvallisuusselvitystä. Sitä sovellettaisiin kuitenkin sekä selvityksen kohteena olevaan henkilöön että myös hänen läheiseensä, jos selvitys olisi ehdotetun 17 §:n nojalla ulotettu myös häneen. Ehdotetun 16 §:n mukaisen huomautusoikeuden käyttäminen johtaisi laajaan turvallisuusselvitykseen tehtävään merkintään, jollei kyse olisi tapauksesta, joka 16 §:n 2 momentin mukaan oikeuttaisi merkinnän tekemättä jättämiseen. Viimeksi mainituissa tapauksissa toimivaltainen viranomainen antaisi huomautuksen tehneelle asiaa koskevan erillisen päätöksen, jonka perusteluissa mainittaisiin syyt merkinnästä kieltäytymiseen. Tällaiseen päätökseen saisi nyt ehdotetun pykälän mukaan hakea muutosta valittamalla toimivaltaiseen hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Viittaus

tarkoittaisi myös sitä, että hallinto-oikeuden päätöksestä saisi valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Yleinen säännös viranomaisen valitusoikeudesta sisältyy hallintolainkäyttölain 6 §:n 2 momenttiin. Sen mukaan viranomaisella on valitusoikeus paitsi asianosaisasemassa ollessaan myös, jos laissa niin säädetään tai jos valitusoikeus on viranomaisen valvottavana olevan julkisen edun vuoksi tarpeen. Viimeksi mainittu peruste soveltuu vain niihin tapauksiin, joissa kyseessä on erityisen tärkeän julkisen intressin valvominen. Oikeuskäytännön perusteella on selvää, ettei viranomaisella ole valitusoikeutta vielä sillä perusteella, että sen tekemä päätös on valitusviranomaisessa kumottu. Oikeustilan selkeyttämiseksi ehdotetaan, että viranomaisen valitusoikeudesta otettaisiin pykälään nimenomainen säännös. Tällöin toimivaltainen viranomainen voisi saattaa asian korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi niissä tapauksissa, joissa hallinto-oikeus on kumonnut viranomaisen tekemän, ehdotetussa 2 momentissa tarkoitettua päätöksen. Kun pykälässä tarkoitettujen säännösten tulkinnasta olisi mahdollista saada ylimmän asteen tuomioistuimen ratkaisu, tällaisella valitusmahdollisuudella voidaan nähdä olevan myös viranomais- ja oikeuskäytäntöä selkeyttävä merkitys.

Tietosuojavaltuutetulla olisi pykälän 3 momentin mukaan oikeus tutustua ehdotetussa laissa tarkoitettuun turvallisuusselvitykseen sen lainmukaisuuden tarkastamiseksi. Tietosuojavaltuutetulla on nykyään vastaava oikeus tutustua pääesikunnan antamaan luotettavuuslausuntoon. Tämä oikeus perustuu poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain (1251/1995) 22 §:n 4 momenttiin. Säännös lisättiin mainittuun lakiin sen eduskuntakäsittelyn aikana (HE 57/1995 vp). Perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan (PeVL 8/1995 vp) valtiosääntöoikeudellisten ongelmien välttämiseksi perusteltuna, että tietosuojavaltuutetulla tulisi olla oikeus tutustua luotettavuuslausuntoon sen lainmukaisuuden tarkastamiseksi. Hallintovaliokunta ehdotti mietinnössään (HaVM 3/1995 vp) perustuslakivaliokunnan edellä mainittuun kannanottoon viitaten, että mainittuun pykälään lisättäisiin säännös tie-

tosuojavaltuutetun oikeudesta tutustua luotettavuuslausuntoon.

Ehdotetun lain 18 ja 23 §:stä seuraa, että ehdotettua säännöstä sovellettaisiin turvallisuusselvityksen lisäksi myös laajaan ja suppeaan turvallisuusselvitykseen.

25 §. *Tietojen antaminen toiselle viranomaiselle.* Pykälään otettaisiin säännökset viranomaisten mahdollisuudesta yksittäistapauksessa luovuttaa toisilleen turvallisuusselvityksen tekemistä varten tarpeellisia, salassa pidettäviä tietoja.

Henkilötietolain 8 §:n 3 momentin mukaan oikeudesta saada tieto ja muusta henkilötietojen luovuttamisesta viranomaisen henkilökäytöstä on voimassa, mitä viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta säädetään. Säännös merkitsee sitä, että tietojen luovuttaminen viranomaisen henkilökäytöstä määräytyy viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (jäljempänä julkisuuslaki) mukaan. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa poliisin ja muun esitutkintaviranomaisen rikosten ehkäisemistä tai niiden selvittämistä varten ylläpitämät rekisterit. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 9 kohdassa on erikseen säädetty suojelupoliisin asiakirjojen salassapidosta.

Julkisuuslain 29 § sisältää puolestaan säännökset siitä, missä tapauksissa viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta. Kyseisen pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan tämä on mahdollista silloin, kun tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen säädetty. Tämän vuoksi säädettävään lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös viranomaisten mahdollisuudesta luovuttaa toisilleen tietoja turvallisuusselvityksen tekemistä varten.

Ehdotetun pykälän mukaan suojelupoliisi, pääesikunta ja kihlakunnan poliisilaitos voisivat luovuttaa toisilleen tietoja turvallisuusselvityksen tekemiseksi. Tietojen luovuttaminen toiselle viranomaiselle ei olisi pakollista, vaan se viranomainen, jolta tietoja pyydetään harkitsisi kulloinkin erikseen, onko tietojen luovuttaminen kyseisessä tapauksessa säännöksen mukaan perusteltua. Tietojen luovuttaminen tulisi lisäksi kyseeseen vain yksittäistapauksellisesti. Näin ollen tietoja voitaisiin luovuttaa vain silloin, kun sen harkittai-

siin olevan tarpeen yksittäistä, nimettyä henkilöä koskevan turvallisuus selvityksen tekemiseksi. Tällaisen selvityksen tekemisen tulisi lisäksi pyynnön hetkellä olla jo vireillä.

26 §. *Turvallisuus selvityksistä pidettävät henkilörekisterit.* Tehdyistä turvallisuus selvityksistä kertyy toimivaltaiselle viranomaiselle tiedosto, joka sisältönsä puolesta täyttää henkilötietolain 3 §:ään sisältyvän henkilörekisterin määritelmän. Kun perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla, tulee myös näin muodostuvista henkilörekistereistä sisällyttää perussäännökset lakitasolle.

Ehdotettu säännös sisältäisi vain viittaus säännöksen, jonka mukaan pykälässä tarkoitettuja rekistereistä säädetään poliisin henkilörekisterilaissa ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa. Mainittuja lakeja ehdotetaan tämän vuoksi muutettaviksi siten, että niihin sisältyvät tarpeelliset säännökset näistä rekistereistä.

Lakisysteemaattisesti on pidetty perusteltuna ratkaisuna, että turvallisuus selvityksistä pidettäviä rekistereitä koskeva sääntely sisällytetään siihen yhteyteen, jossa säädetään muistakin toimivaltaisen viranomaisen pitämistä henkilörekistereistä. Tällä tavoin vältetään ottamasta ehdotettuun lakiin sellaisia rekisterinpittoa koskevia säännöksiä, jotka jo sisältyvät toimivaltaisen viranomaisen ylläpitämiä muita rekistereitä koskevaan lainsäädäntöön. Samalla ehdotettu ratkaisu myötävaikuttaa toimivaltaisen viranomaisen pitämiä rekistereitä koskevan lainsäädännön yleiskatsauksellisuuteen. Tätä puolestaan voidaan pitää yhtenä rekisteröidyn oikeusturvaa edistävänä tekijänä.

27 §. *Turvallisuus selvitysten maksullisuus.* Pykälässä säädettäisiin turvallisuus selvitysten maksullisuudesta. Ehdotuksen mukaan toimivaltaisten viranomaisten tekemistä turvallisuus selvityksistä perittäisiin maksu noudattaen soveltuvin osin, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään. Perustuslain 81 §:n 2 momentin mukaan valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla. Ehdotettu pykälä sisältäisi perussäännöksen turvallisuus selvitysten maksullisuudesta samoin kuin maksullisuudesta

voimassa olevat poikkeukset.

Turvallisuus selvitysten maksullisuutta on pidetty tarpeellisena, koska niiden viranomaisilta vaatima työmäärä on jokseenkin suuri. Lisäksi nykyisin esimerkiksi suojelupoliisin antamista luotettavuuslausunnoista noin 50 % menee yksityiselle sektorille. Tällaisen viranomaistoiminnan ylläpitäminen ilmaisupalveluna ei ole perusteltua. Voidaan myös olettaa, että turvallisuus selvitysten maksullisuus saa mahdolliset hakijat entistään perusteellisemmin harkitsemaan selvityksen välttämättömyyttä yksittäistapauksessa, mikä puolestaan on omiaan ainakin jossain määrin hillitsemään hakemusten määrän kasvua.

Pääsäännön mukaan turvallisuus selvitysten tekeminen olisi maksullista. Poikkeuksen tästä muodostaisivat ne turvallisuus selvitykset, joita toimivaltainen viranomainen tekee saman hallinnonalan toisen viranomaisen tai oppilaitoksen hakemuksesta. Tällaista säännöstä on pidetty tarkoituksen mukaisena hallinnonalan sisäisen rahaliikenteen kannalta. Säännös tarkoittaisi muun muassa sitä, että suojelupoliisi ei perisi maksua niistä turvallisuus selvityksistä, joita se tekee poliisikouluun otettavista oppilaista. Vastaavasti pääesikunta ei perisi maksua sellaisista turvallisuus selvityksistä, joita se tekee puolustushallinnon viranomaisen hakemuksesta.

Valtion maksuperustelaki sisältää valtion viranomaisten suoritteiden maksullisuuden ja maksujen suuruuden yleiset perusteet. Lain 6 §:ssä ilmaistun pääsäännön mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää eli niin sanottua omakustannusarvoa. Lain 8 § sisältää asetksen antovaltuuden, jonka mukaan siitä, mistä päätöksestä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella ja mitkä hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein, säädetään asetuksella. Asetuksella säädetään myös muun muassa siitä, millä 6 §:n 3 tai 4 momentissa sanotulla perusteella ja miten maksun suuruus voidaan määrätä päätöksen omakustannusarvosta poiketen. Nämä asetukset antaa voimassa olevan perustuslain mukaan valtioneuvosto.

28 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälään otet-

taisiin viittaukset rangaistussäännöksiin. Pykälän *1 momentti* liittyisi 12 §:n 2 momentin mukaiseen vaihtolovelvollisuuteen. Kyseisestä säännöksestä seuraa, että se, joka turvallisuusselvitykseen sisältyviä tietoja käsitellessään on saanut tietää jotakin toisen henkilön ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta, ei saa ehdotetun lain vastaisesti ilmaista sivulliselle näin saamia tietoja. Tämän vaihtolovelvollisuuden rikkominen arvioitaisiin rikosoikeudellisesti RL 38 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna salassapitorikoksena tai RL 38 luvun 2 §:ssä tarkoitettuna salassapitorikkomuksena taikka virkamiehen syyllistyessä siihen RL 40 luvun 5 §:ssä rangaistavaksi säädettyinä virkasalaisuuden rikkomisena tai saman rikoksen tuotamuksellisena tekemuotona.

Ehdotettu *2 momentti* sisältäisi viittauksen pykäliin, joissa säädetään rangaistus henkilörekisteririkoksesta ja henkilörekisteririkkomuksesta. Henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistö sisältyy RL 38 luvun 9 §:ään. Henkilörekisteririkkomusta koskeva rangaistussäännös on puolestaan henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

Rikoslain 38 luvun 10 §:n 3 momentti sisältää säännöksen, jonka mukaan virallisen syyttäjän on muun muassa ennen henkilörekisteriin kohdistuvaa salassapitorikosta, salassapitorikkomusta tai henkilörekisteririkosta koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuoja-valtuutettua. Vastaavasti tuomioistuimen on tällaista rikosta käsitellessään varattava tietosuoja-valtuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi. Kyseisiä säännöksiä on perusteltu (HE 94/1993 vp, s. 158) sillä, että henkilörekistereitä koskevan lainsäädännön soveltamisen asiantuntemus on keskitetty tietosuoja-valtuutetulle. Säännöksillä on pyritty varmistamaan siitä, että tällaista rikosasiaa käsittelevillä on käytettävissään tarpeellinen tietosuoja-alan asiantuntemus ja että lainsäädännön soveltaminen on yhtenäistä. Näiden perustelujen voidaan katsoa soveltuvan hyvin myös niihin tapauksiin, joissa rikos liittyisi ehdotetun lain mukaiseen turvallisuusselvitysmenettelyyn.

29 §. *Tarkemmat säännökset.* Ehdotettu pykälä sisältäisi sisäasiainministeriölle ja puolustusministeriölle osoitetut asetuksenantovaltuudet. Mainittujen ministeriöiden ase-

tuksilla voitaisiin antaa ehdotetussa pykälässä osoitetuista asioista lähinnä sellaista teknisluonteista sääntelyä, jonka harkittaisiin olevan tarpeen laissa säädettyjen menettelyjen toimeenpanemiseksi.

Pykälän *1 momentin* mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä suojelupoliisiin tai kihlakunnan poliisilaitoksen toimivaltaan kuuluvaa turvallisuusselvitystä haettaessa esitettävistä tiedoista, hakumenettelystä sekä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuista ehdoista. Suojelupoliisi on toimivaltainen tekemään perusmuotoisia ja laajoja turvallisuusselvityksiä. Kihlakunnan poliisilaitos taas on toimivaltainen tekemään vain suppeita turvallisuusselvityksiä. Perussäännös turvallisuusselvitystä haettaessa esitettävistä tiedoista sisältyy ehdotettuun 7 §:ään, jota 18 §:n ja 23 §:n nojalla sovelletaan perusmuotoisen turvallisuusselvityksen lisäksi myös laajaan ja suppeaan turvallisuusselvitykseen. Hakumenettelyä koskevia säännöksiä sisältyisi sekä 6 §:n 1 momenttiin että 7 §:ään. Myös nämä soveltuvat sekä laajaan että suppeaan turvallisuusselvitykseen. Laajan turvallisuusselvityksen osalta ehdotettuun 17 §:ään sisältyisi kuitenkin hakumenettelyä koskeva erityissäännös niitä tapauksia varten, joissa laaja turvallisuusselvitys haluttaisiin ulottaa koskemaan myös selvityksen kohteen läheistä. Viittaus 6 §:n 2 momenttiin tarkoittaa niitä ehtoja, joita toimivaltainen viranomaisena voi asettaa.

Ehdotetun *2 momentin* mukaan puolustusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä pääesikunnan toimivaltaan kuuluvaa turvallisuusselvitystä haettaessa esitettävistä tiedoista ja hakumenettelystä. Pääesikunta olisi ehdotetun lain mukaan toimivaltainen tekemään paitsi perusmuotoisen myös laajan ja suppean turvallisuusselvityksen niiden edellytysten täytyessä. Hakuvaiheessa esitettäviä tietoja ja hakumenettelyä koskevat myös pääesikunnan tehtävissä selvityksissä ehdotetun lain mukaan samat perussäännökset kuin suojelupoliisia ja kihlakunnan poliisilaitosta. Tältä osin viitataan 1 momentin perusteluissa esitettyyn.

6 luku. Voimaantulo

30 §. *Voimaantulosäännös.* Pykälän *1 mo-*

mentti sisältäisi tavanomaisen voimaantulosäännöksen. Pykälän 2 *momenttiin* ehdotetaan vastaavasti otettavaksi tavanmukainen säännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Säännös ei olisi asetuksenantovaltuus.

1.2. Laki poliisin henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta

Poliisin tekemistä turvallisuusselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädettäisiin poliisin henkilörekistereistä annetussa laissa. Tiedot suojelupoliisin tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä ja laajasta turvallisuusselvityksestä talletettaisiin mainitun lain 3 §:ssä säädettyyn suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään. Tiedot kihlakunnan poliisilaitoksen tekemästä suppeasta turvallisuusselvityksestä talletettaisiin paikallispoliisin turvallisuusselvitysrekisteriin, joka olisi hallintoasiain tietojärjestelmän osarekisteri.

1 b §. *Hallintoasiain tietojärjestelmä.* Pykälän 2 *momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 kohta, jonka mukaan paikallispoliisin turvallisuusselvitysrekisteri olisi hallintoasiain tietojärjestelmän osarekisteri. Tähän osarekisteriin talletettaisiin pykälään lisättäväksi ehdotetun uuden 4 *momentin* mukaan selvityksen kohteena olevan henkilöllisyyttä koskevien tietojen lisäksi tieto siitä, että hänestä on tehty turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettu suppea turvallisuusselvitys sekä selvityksen antamisaika ja muut selvityksen yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot. Tällaisia tietoja olisivat ainakin tieto suppean turvallisuusselvityksen tehneestä poliisilaitoksesta ja tunnistetieto, jonka perusteella itse asiakirja on tarvittaessa löydettävissä. Selvityksen kohteena olevalla tarkoitetaan ehdotetussa säännöksessä samaa kuin turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetun lain 1 §:ssä. Tieto turvallisuusselvityksen antamisajasta on tärkeä arvioitaessa 24 d §:n 1 momentin 4 kohdassa säädettyä suppean turvallisuusselvityksen säilytysaikaa paikallispoliisin turvallisuusselvitysrekistereissä.

3 §. *Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä.* Tiedot suojelupoliisin tekemästä

perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä ja laajasta turvallisuusselvityksestä samoin kuin selvityksen antamisaika ja selvityksen kohteena olevan henkilön tunnistetiedot tallettaisiin suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään. Tästä säädettäisiin pykälään lisättävässä uudessa 2 *momentissa*. Turvallisuusselvitykseen otettaisiin turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetun lain 10 §:n mukaan ne tiedot, jotka yksittäistapauksessa ovat tarpeen selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi. Tieto turvallisuusselvityksen antamisajasta on tärkeä arvioitaessa 24 b §:ssä säädettyä perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen säilytysaikaa suojelupoliisin toiminnallisessa tietojärjestelmässä.

23 §. *Turvallisuusselvitykset.* Pykälässä esitetään kootusti ne tiedonsaantioikeudet, joita poliisilla on tehdessään turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitettuja selvityksiä. Perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä poliisilla olisi pykälän 1 *momentin* mukaan oikeus käyttää poliisin henkilörekistereistä annetussa laissa tarkoitettuun poliisiasiain tietojärjestelmään, hallintoasiain tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään sisältyviä tietoja. Poliisilla olisi lisäksi oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharjinnassa olevista tai olleista rikosasioista sekä tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Poliisin oikeudesta saada muilta viranomaisilta muita tietoja, joita se voi turvallisuusselvityksistä annetun lain mukaan käyttää perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä, säädetään erikseen. Tietojen saannin ja niiden tarpeellisuuden osalta viitataan turvallisuusselvityksistä ehdotetun lain 8 §:n 1 momentin ja 15 §:n perusteluissa esitettyyn. Laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään suojelupoliisi voisi käyttää myös ulosottoviranomaisella selvityksen kohteena olevasta henkilöstä olevia tietoja. Näiden tietojen luovuttamisesta suojelupoliisille ehdotetaan säädettäväksi ulosottolain 3 luvun 34 g §:n 1 momentissa.

Pykälän 2 *momentissa* säädettäisiin niistä tiedoista, joita poliisilla on oikeus käyttää tehdessään turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettua suppeaa

turvallisuusselvitystä. Suppeaa turvallisuusselvitystä tehtäessä käytettävien tietojen määrä on rajoitetumpi kuin turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä. Poliisi voisi tällöin käyttää poliisiasiain tietojärjestelmään sisältyviä tietoja sekä saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista samoin kuin tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Lisäksi poliisi voisi saada suppeaa turvallisuusselvitystä varten tarpeen mukaan tietoja myös rikosrekisteristä.

Käytettäessä tietoja turvallisuusselvitystä varten olisi otettava huomioon, että turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetun lain 8 §:n 4 momentin mukaan turvallisuusselvitystä tehtäessä ei saa käyttää kymmentä vuotta vanhempia tietoja, ellei tällaisen tiedon käyttäminen ole välttämätöntä selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi. Tietoja viittätoista vuotta nuorempana tehdystä teosta ei saisi käyttää missään tapauksessa.

24 b §. *Tietojen poistaminen suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä säädettäisiin myös perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä koskevien tietojen poistamisesta suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä. Tiedot perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä ja laajasta turvallisuusselvityksestä olisi poistettava tästä tietojärjestelmästä vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta. Jos henkilöstä ei anneta vastaavaa uutta perusmuotoista turvallisuusselvitystä tai laajaa turvallisuusselvitystä, tiedot olisi poistettava viimeistään kymmenen vuoden kuluttua tällaisen selvityksen antamisesta.

24 d §. *Tietojen poistaminen hallintoasiain tietojärjestelmästä.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 4 kohta, jossa säädettäisiin tietojen poistamisesta paikallispoliisin turvallisuusselvitykserekisteristä. Tiedot tästä rekisteristä olisi poistettava vuoden kuluessa siitä, kun selvityksen kohteena olevasta henkilöstä on annettu uusi suppea turvallisuusselvitys ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua turvallisuusselvityksen antamisesta.

Poliisin henkilörekistereistä annetun lain

20 §:n 6 momentissa säädetään poliisin oikeudesta luovuttaa luotettavuuslausuntoja Euroopan poliisivirastolle, Euroopan unionin toimielimille ja Euroopan yhteisöjen virastoille ja laitoksille. Tämä säännös ehdotetaan kumottavaksi, koska säännökset kansainväliseen velvoitteeseen perustuvasta turvallisuusselvityksestä sisältyvät turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotettuun lakiin.

1.3. Laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta

6 §. *Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekisteristä.* Pykälän 1 momentin 6 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että säännöksessä mainittaisiin nimenomaisesti pääesikunnan oikeus saada poliisin henkilörekistereistä tietoja turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettujen turvallisuusselvitysten tekemistä varten. Ehdotetulla säännöksellä varmistetaan se, että pääesikunnan tietojensaantioikeus kattaa kaikki ne tilanteet, jolloin tietoja on tarpeen saada turvallisuusselvitysten tekemistä varten, ja että tiedot on mahdollista saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Tämä seuraa 6 §:n 2 momentista, jonka mukaan pykälän 1 momentissa tarkoitettut tiedot on mahdollista saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovi-taan.

11 §. *Turvallisuustietorekisteri.* Turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetun lain 10 §:ssä tarkoitettut tiedot pääesikunnan tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä taikka laajasta tai suppeasta turvallisuusselvityksestä sekä tieto selvityksen tekoajasta talletettaisiin pääesikunnan pitämään turvallisuustietorekisteriin. Tämä ilmaistaisiin nimenomaisesti pykälään lisättävässä uudessa 2 momentissa. Turvallisuusselvitykseen otettaisiin turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetun lain 10 §:n mukaan ne tiedot, jotka yksittäistapauksessa ovat tarpeen selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi. Tieto selvityksen tekoajasta on oleellinen arvioitaessa 18 §:ssä säädettyä perusmuotoisen turvallisuusselvityksen samoin kuin laajan ja suppean turvallisuusselvityksen kymmenen vuoden säilytysaikaa.

18 §. *Tietojen säilytysajat.* Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin säännökset pääesikunnan tekemien turvallisuusselvitysten poistamisesta turvallisuustietorekisteristä. Tiedot perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä samoin kuin laajasta ja suppeasta turvallisuusselvityksestä poistettaisiin vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta. Jos henkilöstä ei anneta vastaavaa uutta turvallisuusselvitystä, tiedot poistettaisiin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua tällaisen selvityksen antamisesta.

22 §. *Turvallisuusselvitykset.* Pykälässä säädettäisiin pääesikunnan oikeudesta käyttää sen pitämiin rekistereihin sisältyviä tietoja turvallisuusselvityksiä tehtäessä. Perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä pääesikunta saisi pykälän 1 momentin mukaan käyttää pitämäänsä rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja. Momentti sisältäisi myös säännökset pääesikunnan oikeudesta saada turvallisuusselvityksen tekemistä varten tarvitsemiaan tietoja sellaisista tietojärjestelmistä, joiden osalta pääesikunnan tietojensaantioikeudesta ei säädetä tietojärjestelmää koskevassa erityislainsäädännössä. Pääesikunnalla olisi oikeus saada turvallisuusselvitysten tekemistä varten oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista samoin kuin tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Pääesikunnan oikeudesta saada muilta viranomaisilta muita tietoja, joita turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetun lain 8 §:n mukaan voidaan käyttää perusmuotoista ja laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä, säädetään erikseen. Laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä pääesikunta voisi lisäksi käyttää ulosottoviranomaiselta ulosottolain nojalla saamia tietoja. Tietojen saannin ja tarpeellisuuden osalta viitataan turvallisuusselvityksistä ehdotetun lain 8 §:n 1 momentin ja 15 §:n perusteluissa esitettyyn.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä tiedoista, joita pääesikunnalla on oikeus käyttää tehdessään turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettua suppeaa turvallisuusselvitystä. Suppeaa turvallisuusselvitystä tehtäessä käytettävien tietojen määrä on rajoitetumpi kuin turvalli-

suusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä. Pääesikunta voisi tällöin käyttää pitämäänsä rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja. Sillä olisi lisäksi oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista samoin kuin tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Pääesikunta voisi saada suppeaa turvallisuusselvitystä varten tarpeen mukaan tietoja myös rikosrekisteristä.

Tietojen käytössä turvallisuusselvitystä varten olisi lisäksi otettava huomioon, mitä turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetun lain 8 §:n 4 momentissa säädetään. Momentin mukaan turvallisuusselvitystä tehtäessä ei saa käyttää kymmentä vuotta vanhempia tietoja, ellei tällaisen tiedon käyttäminen ole välttämätöntä selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi. Tietoja viittatoista vuotta nuorempana tehdystä teosta ei saisi käyttää missään tapauksessa.

1.4. Laki rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta

4 a §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 a kohta, joka mahdollistaa rikosrekisterin tietojen luovuttamisen turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettua perusmuotoisen turvallisuusselvityksen sekä laajan ja suppean turvallisuusselvityksen tekemistä varten. Näiden tietojen luovuttaminen on rikosrekisterilain 5 §:n 2 momentin (1093/1999) mukaan mahdollista myös teknisen käyttöyhteyden avulla.

1.5. Laki ulosottolain 3 luvun 34 g §:n muuttamisesta

34 g §. Laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä voitaisiin turvallisuusselvityksistä ehdotetun lain 15 §:n 2 momentin mukaan käyttää selvityksen kohteena olevan henkilön taloudellisen aseman selvittämiseksi myös ulosottoviranomaisella hänestä olevia tietoja. Suojelupoliisin ja pääesikunnan näiden tietojen saantiin oikeuttava säännös ehdotetaan lisättäväksi ulosottolain 3 luvun 34 g §:ään.

1.6. Laki liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

21 §. Turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettua perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään suojelupoliisi ja pääesikunta saisivat mainitun lain 8 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan käyttää myös liiketoimintarekisteriin sisältyviä tietoja. Liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että suojelupoliisilla ja pääesikunnalla olisi oikeus saada turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä varten myös liiketoimintarekisteriin sisältyviä tietoja päätyneistä liiketoimintakielloista. Nämä tiedot ovat liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n mukaan salassapiddettäviä.

1.7. Laki ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta

2 §. *Rekisterin pito ja käyttötarkoitus.* Suojelupoliisi voisi turvallisuusselvityksistä ehdotetun lain 8 ja 15 §:n mukaan käyttää tuossa laissa tarkoitettua perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään myös ulkomaalaisrekisteriin kuuluviin, ulkoasiainministeriön pitämiin viisumiasioiden osarekisteriin ja maahantuodellytysten osarekisteriin sisältyviä tietoja. Poliisi on ulkomaalaisrekisteristä annetun lain (1270/1997) 3 §:n 3 momentin mukaan osaltaan tämän rekisterin pitäjä. Ulkomaalaisrekisterin käyttötarkoitus ilmaistaan ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 2 §:n 2 momentissa. Se ei nykyisessä muodossaan kata kaikilta osin niitä tarkoituksia, joita varten turvallisuusselvitys voitaisiin turvallisuusselvityksistä ehdotetun lain 2 §:n mukaan tehdä. Säännöstä ehdotetaan tämän vuoksi tarkistettavaksi niin, että ulkomaalaisrekisterin käyttötarkoituksena mainitaan myös turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen tekeminen.

10 §. *Tietojen luovuttaminen rekisteristä.* Pääesikunta voisi turvallisuusselvityksistä ehdotetun lain 8 ja 15 §:n mukaan käyttää

tuossa laissa tarkoitettua perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään myös ulkomaalaisrekisteriin kuuluviin, ulkoasiainministeriön pitämiin viisumiasioiden osarekisteriin ja maahantuodellytysten osarekisteriin sisältyviä tietoja. Puolustusvoimien oikeudesta saada lakisääteisten tehtäviensä suorittamiseksi tietoja ulkomaalaisrekisteristä säädetään ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että siihen lisättäisiin maininta puolustusvoimien oikeudesta saada ulkomaalaisrekisteristä myös viisumia koskevia tietoja.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Turvallisuusselvityksistä ehdotetun lain 29 §:n nojalla sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkemmat säännökset niistä tiedoista, joita on esitettävä haettaessa suojelupoliisiin toimivaltaan kuuluvaa turvallisuusselvitystä tai kihlakunnan poliisilaitoksen toimivaltaan kuuluvaa suppeaa turvallisuusselvitystä. Niin ikään sisäasiainministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset niistä ehdoista, joita suojelupoliisi tai kihlakunnan poliisilaitos voisi asettaa selvityksen tekemiseksi silloin, kun selvityksen hakijana on ehdotetun lain 4 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu yhteisö tai säätiö.

Vastaavasti puolustusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset hakumenettelystä sekä hakemuksessa esitettävistä tiedoista niissä tapauksissa, kun turvallisuusselvityksen tekeminen kuuluu pääesikunnan toimivaltaan.

Sisäasiainministeriö on 23 päivänä helmikuuta 2000 antanut ohjeen (SM-2000-318/Si-2), joka koskee luotettavuuslausuntojen antamista paikallispoliisissa. Perustuslain 68 §:n 1 momentin mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan muun muassa hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Tämä kattaa myös ministeriön alaista hallintoa koskevan ohjauksen. Näin ollen sisäasiainministeriö voisi ilman laissa säädettävää nimenomaista valtuutustakin antaa esimerkiksi kihlakunnan poliisilaitokselle ohjeita suppean turvalli-

suusselvityksen tekemistä koskevista asioista, sikäli kuin tällaiseen ohjaukseen katsotaan olevan aihetta.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu. Koska turvallisuusselvityksistä annettavaksi ehdotettu laki merkitsee nykyiseen luotettavuuslausuntomenetelyyn verrattuna uudentyypisen järjestelmän perustamista, tällainen siirtymäkausi on katsottu tarpeelliseksi etenkin laista tiedottamiseksi sekä näitä asioita viranomaisissa käsittelevien kouluttamiseksi.

4. Säättämjärjestys

Perustuslain 10 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perusoikeusudistusta koskeneen esityksen mukaan säännös viittaa tarpeeseen lainsäädännöllisesti turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä. Säännöksellä ei ole tarkoitettu viitata vain henkilötietolakiin, vaan siinä edellytetään ylipäänsä lainsäädännöllisiä järjestelyjä henkilötietojen suojasta.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että perustuslain 10 §:n 1 momenttiin sisältyvä lakiviittaus sitoo lainsäätäjän sisällöllistä harkintaa vähemmän kuin sen tapainen sääntelyvarauksen sisältävä säännös, jonka mukaan perusoikeuden todetaan olevan voimassa sen mukaan kuin lailla säädetään (ks. PeVL 25/1998 vp ja PeVL 14/1998 vp). Tätä lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa kuitenkin se, että henkilötietojen suoja kuuluu osittain niin ikään 10 §:n 1 momentissa turvattu yksityiselämän piiriin.

Rekisterilainsäädäntöä koskevia ehdotuksia käsitellessään perustuslakivaliokunta on todennut, että henkilötietojen suojaa koskevan perusoikeussäännöksen kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset, mukaan lukien tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä sekä rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seik-

köjen sääntelemisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla (ks. PeVL 25/1998 vp ja PeVL 14/1998 vp).

Ehdotetulla turvallisuusselvityksiä koskevalla lailla järjestettäisiin henkilötietojen suoja nykyistä luotettavuuslausuntoa vastaavassa menettelyssä. Sääntelyn peruslähtökohtana on, että turvallisuusselvitys voidaan tehdä vain henkilön itsensä antamalla suostumuksella. Tällöin henkilö on aina tietoinen siitä, voidaanko hänestä edes pyytää tehtäväksi turvallisuusselvitys. Suostumusedellytys koski myös niitä tapauksia, joissa laaja turvallisuusselvitys ulotettaisiin selvityksen kohteena olevan henkilön läheisiin.

Ehdotetun lain 8 §:ssä yksilöitäisiin ne rekisterit, joihin sisältyviä tietoja turvallisuusselvitysten tekemisessä saa käyttää. Luetteloon sisältyy myös esimerkiksi rikosrekisteri, josta ilmenevät henkilölle tuomitut rangaistukset. Tällaiset tiedot ovat henkilötietolain 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja, joiden käsittelyn sallimisen perustuslakivaliokunta on todennut koskettavan yksityiselämän suojaan kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (ks. PeVL 25/1998 vp). Tämän vuoksi valiokunta on katsonut, että rekisteröidyn nimenomaisen suostumuksen tulee yleensä olla kirjallinen ja että siitä pitää ilmetä, minkälaiseen henkilötietojen käsitteilyyn se on annettu.

Näiden vaatimusten täyttämiseksi laissa on pyritty varmistamaan, että henkilö on suostumuksen antaessaan hyvin tietoinen siitä, mihin hän suostuu. Tämän vuoksi ehdotetaan 7 §:ssä säädettäväksi, että hakijan tulisi suostumuksen hankkimisen yhteydessä ilmoittaa turvallisuusselvityksen tarkoituksesta ja selvityksen käyttämisestä sille henkilölle, josta selvitystä suunnitellaan tehtäväksi. Niin ikään hakijan tulisi kertoa selvityksen kohteeksi joutuvalla henkilölle tämän oikeudesta saada tieto selvityksen sisällöstä.

Turvallisuusselvityksiä koskeva laki ei itsessään oikeuttaisi selvityksen tekemiseen toimivaltaisia viranomaisia saamaan tietoa mistään rekisteristä, vaan tästä oikeudesta ehdotetaan säädettäväksi kunkin rekisterin osalta erikseen. Tällöin muun muassa rekisteritietojen sallittu käyttötarkoitus määräytyisi kyseisestä erityissääntelystä käsin.

Yksittäisissä tapauksissa voitaisiin turvalli-

suusselvityksen tekemisessä käyttää myös muita kuin 8 §:ssä tarkoitettuja rekisteritietoja. Näiden käyttämisedellytykset rajattaisiin kuitenkin siten, että käyttö tulisi kyseeseen vain rekisteritietojen tarkistamiseksi ja vain, jos se olisi välttämätöntä selvityksen tarkoituksen toteuttamiseksi eikä tiedon oikeellisuudesta olisi epäilystä. Jos laajan turvallisuusselvityksen tekeminen tulisi ajankohtaiseksi, siinä saisi käyttää lain 8 §:ssä mainittujen rekisterien lisäksi myös henkilöstä ulosottoviranomaisilla olevia tietoja. Näitäkin saisi käyttää ainoastaan hänen taloudellisen asemansa selvittämiseksi.

Tehdyistä turvallisuusselvityksistä muodostuisi turvallisuusselvitysten tekemiseen toimivaltaisille viranomaisille henkilörekistereitä, joihin saattaa sisältyä edellä mainittuja arkaluonteisia tietoja. Myös näitä rekistereitä koskeva sääntely ehdotetaan sisällytettäväksi näitä viranomaisia koskevaan, olemassa olevaan rekisterilainsäädäntöön. Tällä sääntelyratkaisulla voidaan turvata henkilötietojen suojan edellyttämä sääntelyn kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla tarvitsematta hajauttaa henkilötietoja koskevaa sääntelyä eri lakeihin.

Turvallisuusselvityksen tekemisen päätteeksi luovutettaisiin selvityksen tulos hakijalle, joka tällöin pääsisi käsittelemään selvityksen kohteena olleen henkilön henkilötietoja. Jos sama hakija esiintyisi turvallisuusselvitysten hakijana usein, saaduista turvallisuusselvityksistä muodostuisi henkilörekisteri. Saatua turvallisuusselvitystä saisi käyttää vain siihen tarkoitukseen, joka hakemuksessa olisi ilmoitettu. Ehdotetusta 7 §:n 1 momentista johtuu, että käyttö rajoittuisi käytännössä tietyn tehtävän täyttämiseen tai jo tietyssä tehtävässä toimivan henkilön tietojen kertaluonteiseen tarkistamiseen. Henkilötietojen suojan turvaamiseksi ehdotetun lain 12 §:ssä säädettäisiin hakijan velvollisuudesta säilyttää turvallisuusselvityksiä niin, että sen sisältämiä tietoja voivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka niitä tehtävissään välttämättä tarvitsevat. Turvallisuusselvityksen sisältämiä tietoja käsitelleitä henkilöitä koskisi vaitiolovelvollisuus. Hakijan olisi hävitettävä turvallisuusselvitys heti, kun se ei enää ole tarpeen selvitystä haettaessa ilmoitetun käytöarkoituksen kannalta. Hävittämislle ehdo-

tetaan myös säädettäväksi ehdoton takaraja, joka olisi kaksi vuotta selvityksen tekemisestä.

Turvallisuusselvityksen kohteena olevan henkilön oikeusturva järjestettäisiin sekä menettelyn aikana että sen jälkeen. Menettelyä ei ensinnäkään ylipäänsä voitaisi aloittaa hänen tietämättään, koska edellytyksenä on, että henkilö antaa siihen suostumuksensa. Henkilöllä olisi myös ehdoton oikeus saada tietää, onko hänestä konkreettisesti tehty turvallisuusselvitys. Tämän lisäksi hänellä olisi pääsääntöisesti oikeus saada tieto siitä, mitä turvallisuusselvitys on sisältänyt. Tästä voitaisiin poiketa vain niissä tapauksissa, joissa tieto on peräisin rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta. Laajassa turvallisuusselvityksessä oikeusturva-menettelyyn kuuluisi myös niin sanottu huomautusoikeus. Siinä selvityksen kohteena ollut henkilö saisi ennen selvityksen luovuttamista tutustua selvityksen sisältämiin tietoihin ja esittää niitä koskevat huomautuksensa. Tätä oikeutta ei kuitenkaan olisi niissä tapauksissa, joissa tieto on peräisin rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta. Niissäkin tapauksissa, joissa henkilöllä ei itsellään olisi oikeutta saada tietoa, rekisterilainsäädäntöön sisältyy säännöksiä, joiden mukaan tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa rekisteritietojen lainmukaisuuden. Tällainen säännös on esimerkiksi poliisin henkilörekisterilain 15 §:n 2 momentti. Tätä järjestelyä on perustuslakivaliokunnan käytännössä pidetty rekisteröidyn oikeusturvan kannalta riittävänä (ks. PeVL 7/1997 vp). Lisäksi ehdotetun 24 §:n 3 momentin mukaan tietosuojavaltuutetulla olisi muutoinkin oikeus tutustua turvallisuusselvitykseen sen lainmukaisuuden tarkastamiseksi.

Jos toimivaltainen viranomainen kieltäytyisi 13 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kertomasta turvallisuusselvitykseen sisältyvää tietoa, selvityksen kohteena ollut henkilö voisi hakea päätökseen muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Vastaavasti henkilö voisi menetellä, jos laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä toimivaltainen viranomainen kieltäytyy antamasta tietoa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuissa tapauksissa taikka kieltäytyy tekemästä 16 §:n 2 momentissa

tarkoitettua merkintää. Säännöksillä toteutetaisiin perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvattu yksilön oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tutkittavaksi.

Suppean turvallisuusselvityksen tarkoituksena on selvittää, voidaanko henkilölle työtehtävissään järjestää pääsy tiettyyn paikkaan tai tilaan. Tällöin selvityksen seurauksena voi olla, että pääsy paikkaan tai tilaan evätään. Periaatteessa tätä tulee tarkastella perustuslain 9 §:n 1 momentissa turvatun liikkumisvapauden rajoituksena. Poliisilakia säädettäessä perustuslakivaliokunta piti mahdollisena liikkumisrajoitusten ulottamista tiettytyyppeihin vaara-alueisiin (ks. PeVL 15/1994 vp). Vastaavasti käsitellessään ehdotusta puolustusvoimista annetun lain muuttamiseksi (HE 118/1997 vp) valiokunta otti kantaa liikkumisrajoituksiin, joiden mukaan puolustusvoimien viranomaisen saattoi sotilaallisista syistä kieltää asiattomilta liikkumisen tai rajoittaa sitä puolustusvoimien käytössä olevalla alueella tai kohteessa. Tuolloin valiokunta totesi, että liikkumisrajoituksilla pyrittiin suojaamaan puolustusvoimien toimintaan liittyen kansallista turvallisuutta ja ulkopuolisten henkilöiden turvallisuutta. Tällaiset tarkoitukset muodostivat valiokunnan mielestä hyväksyttävän perusteen perusoikeusrajoituksen säätämiseksi (ks. PeVL 21/1997 vp). Vastaavat perustelut soveltuvat myös suppean turvallisuusselvityksen seurauksena mahdollisesti oleviin liikkumisrajoituksiin.

Liikkumisvapauden rajoitusten tulee täyttää perusoikeuksien rajoittamista koskevat yleiset ehdot. Ehdotetun lain 4 luvun soveltamisesta seuraava liikkumisvapauden rajoitus perustuu lakiin. Paikat ja tilat on lueteltu tyhjentävästi 19 §:n 2 momentissa, joten rajoitusta voidaan pitää täsmällisenä ja tarkka-

rajaisena. Kun otetaan huomioon yhtäältä lain 2 §:ssä ilmaistu tarkoitus ja toisaalta 19 §:n 2 momentissa lueteltujen paikkojen ja tilojen luonne, voidaan rajoituksilla sanoa pyrittävän vakavan rikollisuuden ehkäisemiseen. Tällaista rajoitusperustetta voidaan pitää hyväksyttävänä ja toisaalta painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimana. Liikkumisvapauden rajoitus koskee pääsyä kohteisiin työtehtävissä eikä esimerkiksi estä kyseistä henkilöä asioimasta valtion viraston yleisölle avoinna olevissa tiloissa. Tämän vuoksi rajoituksen ei voida katsoa ylittävän sitä, mikä on välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Näin rajoitus täyttää myös suhteellisuusperiaatteen vaatimukset.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4:n lisäpöytäkirjan 2 artiklan 3 kappaleen mukaan liikkumisvapaudelle voidaan asettaa sellaisia rajoituksia, jotka ovat lain mukaisia ja välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden takia, yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, rikollisuuden ehkäisemiseksi, terveyden tai moraalien suojelemiseksi tai muiden yksilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Ottaen huomioon ehdotetun lain tarkoitus, lain 4 luvun soveltamisesta seuraavia liikkumisvapauden rajoituksia ei voida pitää ongelmallisina myöskään Euroopan ihmisoikeussopimuksen kannalta.

Edellä esitetyn perusteella lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska ensimmäiseen lakiehdotukseen liittyy kuitenkin useita perusoikeuksien tulkintaa koskevia kysymyksiä, hallitus pitää suotavana, että ehdotuksesta hankitaisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**turvallisuusselvityksistä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään turvallisuusselvityksestä, joka voidaan tehdä virkaan tai tehtävään hakeutuvasta, tehtävään tai koulutukseen otettavasta taikka virkaa tai tehtävää hoitavasta henkilöstä.

Turvallisuusselvitys voidaan tehdä perusmuotoisena, laajana tai suppeana.

2 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on selvityksen kohteena olevan henkilön yksityiselämän suoja ja tietosuoja huomioon ottaen 1 §:ssä tarkoitettua turvallisuusselvitysmenettelyä käyttämällä parantaa mahdollisuuksia ennakolta estää rikokset, jotka vakavasti vahingoittaisivat:

- 1) Suomen sisäistä tai ulkoista turvallisuutta, maanpuolustusta tai poikkeusoloihin vaurautumista;
- 2) Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön;
- 3) julkista taloutta;

4) yksityisen huomattavan arvokasta liiketäi ammattisalaisuutta tai muuta tähän rinnastettavaa erittäin merkittävää yksityistä taloudellista etua; taikka

5) 1–4 kohdassa tarkoitettujen etujen suojaamisen kannalta erittäin merkittävää tietoturvallisuutta.

3 §

Rajoitussäännös

Tämän lain mukaisia toimivaltuuksia saadaan käyttää vain silloin, kun se on välttämättä tarpeen lain tarkoituksen saavuttamiseksi. Toimivaltuuksia käytettäessä ei kenenkään yksityiselämän suojaan saa puuttua enempää kuin on ehdottoman välttämätöntä.

2 luku

Perusmuotoinen turvallisuusselvitys

4 §

Hakija

Perusmuotoisen turvallisuusselvityksen tekemistä voivat hakea:

- 1) valtion viranomaisen ja itsenäinen valtionlaitos;

2) eduskunnan kansliatoimikunta, eduskunnan oikeusasiamies, valtiontilintarkastajat ja valtiontalouden tarkastusvirasto;

3) valtion liikelaitos;

4) kunta ja kuntayhtymä; sekä

5) yksityinen yhteisö ja säätiö, jonka sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka on Suomessa, sekä Suomessa sivuliikkeen rekisteröinyt ulkomainen yhteisö ja säätiö.

Turvallisuusselvitys voidaan tehdä myös muun kuin 1 momentissa tarkoitettun hakijan pyynnöstä, jos Suomea sitova valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite tätä edellyttää.

5 §

Toimivaltainen viranomainen

Turvallisuusselvityksen tekemisestä päättää suojelupoliisi. Turvallisuusselvityksen tekemisestä päättää kuitenkin pääesikunta, jos hakija kuuluu puolustushallinnon alaan. Pääesikunta voi päättää turvallisuusselvityksen tekemisestä myös silloin, kun hakija hoitaa puolustushallinnon antamaa tehtävää.

6 §

Turvallisuusselvityksen tekemisen edellytykset

Turvallisuusselvityksen tekeminen edellyttää, että selvityksen kohteena oleva henkilö on antanut siihen etukäteen kirjallisen suostumuksensa.

Turvallisuusselvitys voidaan tehdä 4 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettulle hakijalle vain, jos hakija hyväksyy toimivaltaisen viranomaisen asettamat, rekisteröidyn tietosuojaan ja selvityksen tarkoituksen kannalta tarpeelliset ehdot.

7 §

Turvallisuusselvityksen hakeminen

Turvallisuusselvitystä haetaan kirjallisesti. Hakemuksessa tulee ilmoittaa selvityksen

kohteena oleva henkilö ja yksilöidä se virka tai tehtävä, johon hänet aiotaan nimittää tai ottaa taikka jota hän hoitaa sekä muut turvallisuusselvityksen tekemistä varten tarpeelliset tiedot.

Turvallisuusselvitystä koskevaan hakemukseen tulee sisältyä selvityksen kohteena olevan henkilön omakätisesti allekirjoittama suostumus ja vakuutus siitä, että hän on saanut tiedon turvallisuusselvityksen tarkoituksesta ja sen käyttämisestä sekä oikeudestaan saada tieto selvityksen sisällöstä.

8 §

Turvallisuusselvityksen tekeminen

Turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät:

1) poliisin henkilörekistereistä annetussa laissa (509/1995) tarkoitettuun poliisiasiain tietojärjestelmään, hallintoasiain tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään;

2) rikosrekisteriin ja liiketoimintakieltorekisteriin;

3) oikeushallinnon tietojärjestelmiin syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomiolauselmajärjestelmään;

4) pääesikunnan pitämiin rikostietorekisteriin sekä turvallisuustietorekisteriin;

5) rajavartiolaitoksen esikunnan pitämään rajavalvontarekisteriin;

6) tullihallituksen pitämään tutkinta- ja virka-apujärjestelmään;

7) väestötietojärjestelmään; sekä

8) ulkomaalaisrekisteriin kuuluviin, ulkoasiainministeriön pitämiin viisumiasioiden osarekisteriin ja maahantuloedellytysten osarekisteriin.

Toimivaltaisen viranomaisen oikeudesta saada tietoja 1 momentissa tarkoitetuista rekistereistä on voimassa, mitä siitä muualla laissa erikseen säädetään.

Turvallisuusselvitystä tehtäessä voidaan 1 momentissa tarkoitettujen rekisteritietojen tarkistamiseksi käyttää myös selvityksen kohteena olevasta henkilöstä viranomaisten hallussa olevia muita tietoja, jos tällaisten tietojen käyttäminen on yksittäistapauksessa

välttämätöntä selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi eikä tietojen oikeellisuudesta ole epäilystä. Turvallisuusselvitystä tehtäessä ei saa käyttää vihjeitä tai ilmiantoja eikä muita merkintöjä, joiden mukaan henkilön voidaan epäillä syyllistyvän rikokseen.

Turvallisuusselvitystä tehtäessä ei saa käyttää kymmentä vuotta vanhempia tietoja, ellei tällaisten tietojen käyttäminen ole välttämätöntä selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi, eikä tietoja viittätoista vuotta nuorempana tehdystä teosta.

9 §

Kansainväliseen velvoitteeseen perustuva turvallisuusselvitys

Jos turvallisuusselvitys tehdään Suomea sitovan valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen perusteella, selvitystä tehtäessä saadaan käyttää 8 §:ssä tarkoitettujen tietojen lisäksi sellaisia tietoja, joiden käyttämiseen sopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen nojalla on yksilöity velvollisuus.

10 §

Turvallisuusselvityksen tuloksesta ilmoittaminen

Turvallisuusselvitys annetaan hakijalle kirjallisesti. Turvallisuusselvitykseen otetaan vain ne tiedot, jotka yksittäistapauksessa ovat tarpeen selvityksen tarkoituksen saavuttamiseksi. Turvallisuusselvitykseen ei saa sisällyttää toimivaltaisen viranomaisen arviota selvityksen kohteena olevan henkilön luotavuudesta tai sopivuudesta virkaan tai tehtävään, ellei 9 §:ssä tarkoitettu valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite tätä edellytä.

Jos turvallisuusselvitystä tehtäessä ei ole tullut esiin mitään sen tarkoituksen kannalta merkityksellistä tietoa, toimivaltainen viranomainen voi ilmoittaa tämän selvityksen hakijalle myös suullisesti.

11 §

Turvallisuusselvityksen käyttäminen

Turvallisuusselvitys ei sido selvityksen hakijaa. Turvallisuusselvityksen sisältämiä tietoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuin hakemuksessa on ilmoitettu.

12 §

Turvallisuusselvityksen säilyttäminen ja salassapitovelvollisuus

Hakijan tulee säilyttää turvallisuusselvitys siten, että sen sisältämiä tietoja voivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka niitä tehtävissään välttämättä tarvitsevat. Hakijan on hävitettävä turvallisuusselvitys heti, kun se ei enää ole tarpeen selvitystä haettaessa ilmoitetun käytötarkoituksen kannalta, kuitenkin viimeistään kahden vuoden kuluttua selvityksen tekemisestä.

Turvallisuusselvityksen sekä sen antamiseen liittyvien asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen salassapitoon sekä turvallisuusselvitystä hankittaessa saatuja tietoja koskevaan vaitiolovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 22–24 §:ää silloinkin, kun asiakirjat ja tiedot on saanut muu hakija kuin mainitun lain 4 §:ssä tarkoitettu viranomainen.

13 §

Tiedonsaantioikeus

Jokaisella on oikeus saada toimivaltaiselta viranomaiselta tieto siitä, onko hänestä tehty turvallisuusselvitys tiettyä tehtävää varten. Selvityksen kohteena olevalla henkilöllä on oikeus pyynnöstään saada toimivaltaiselta viranomaiselta turvallisuusselvityksen hänestä sisältämät tiedot. Selvityksen kohteena olevalla henkilöllä ei kuitenkaan ole oikeutta saada tietoa, jos se on peräisin rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta.

Jos ilmoitus on annettu 10 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa suullisesti, myös

turvallisuusselvityksen hakija voi antaa tiedon ilmoituksesta.

Henkilön oikeudesta tarkastaa hänestä rekistereissä olevat tiedot säädetään erikseen.

3 luku

Turvallisuusluokitus ja laaja turvallisuusselvitys

14 §

Turvallisuusluokitus

Valtioneuvoston asetuksella voidaan sääntää, että nimetyssä valtion viranomaisessa tai sen yksilöidyssä osassa otetaan käyttöön tehtävien turvallisuusluokitus, jos se on välttämättä tarpeen tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi.

Ensimmäiseen turvallisuusluokkaan kuuluvat tehtävät, joissa henkilöllä on jatkuvasti pääsy vähäistä suurempaan määrään sellaisia salassa pidettäviä tietoja, joiden paljastuminen vakavasti vahingoittaisi 2 §:n 1–3 kohdassa tarkoitettuja etuja. Muut tämän lain tarkoituksen kannalta merkitykselliset tehtävät kuuluvat toiseen turvallisuusluokkaan.

Ensimmäiseen ja toiseen turvallisuusluokkaan kuuluvat tehtävät yksilöidään sen ministeriön asetuksella, jonka hallinnonalaan 1 momentin mukaisesti nimetty viranomaisiin kuuluu.

15 §

Laajan turvallisuusselvityksen tekeminen

Ensimmäiseen turvallisuusluokkaan kuuluvaan tehtävään hakevasta tai määrättävästä taikka tällaista tehtävää hoitavasta voidaan tehdä laaja turvallisuusselvitys. Laaja turvallisuusselvitys voidaan tehdä myös silloin, kun Suomea sitovan valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen täyttäminen sitä edellyttää.

Laajaa turvallisuusselvitystä tehtäessä voidaan sen lisäksi, mitä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä säädetään, selvittää tiedot selvityksen kohteena olevan henkilön

elinkeinotoiminnasta, hänen varallisuudestaan ja veloistaan sekä muista taloudellisista sidonnaisuuksistaan. Sen lisäksi, mitä 8 §:ssä säädetään, selvityksen kohteena olevan henkilön taloudellisen aseman selvittämiseksi voidaan käyttää ulosottoviranomaisella hänestä olevia tietoja.

Laajaan turvallisuusselvitykseen sisältyy henkilötietoilmoitus, jossa selvityksen kohteena oleva henkilö antaa tärkeimmät tiedot itsestään, perhe- ja sukulaisuussuhteistaan, koulutuksesta ja asuinpaikoistaan ja virka- tai työsuhteistaan enintään kymmenen viimeisen vuoden ajalta. Henkilötietoilmoitukseen voi tarvittaessa sisältyä myös tietoja 2 momentissa tarkoitetuista taloudellisista sidonnaisuuksista.

16 §

Huomautusoikeus

Selvityksen kohteena olevalla henkilöllä on oikeus tarkastaa laajaan turvallisuusselvitykseen sisältyvät tiedot ja esittää niitä koskevat huomautuksensa ennen kuin selvitys annetaan hakijalle. Tätä oikeutta ei kuitenkaan ole, jos tieto on peräisin sellaisesta rekisteristä, johon rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta.

Toimivaltaisen viranomaisen tulee tehdä selvityksen kohteena olevan henkilön esittämästä huomautuksesta merkintä laajaan turvallisuusselvitykseen, jollei tietoa huomautuksen johdosta heti oikaista tai jollei huomautusta ole pidettävä ilmeisen perusteettomana. Jos toimivaltainen viranomaislainen kieltäytyy tekemästä huomautuksesta merkintää laajaan turvallisuusselvitykseen, sen tulee ilmoittaa syyt tähän selvityksen kohteena olevalle henkilölle annettavassa kirjallisessa päätöksessä.

Rekisteriin sisältyvän tiedon korjaamisesta säädetään erikseen.

17 §

Laajan turvallisuusselvityksen ulottaminen läheisiin

Jos laajan turvallisuusselvityksen tarkoituksen saavuttaminen välttämättä edellyttää,

voidaan 8 §:n mukainen selvitys yksittäistapauksessa ulottaa koskemaan myös selvityksen kohteena olevan henkilön vanhempia, lapsia, aviopuolisoa taikka henkilöä, jonka kanssa hän elää yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa suhteissa (*läheinen*). Selvityksen tekemisen edellytyksenä on, että selvityksen kohteena olevan henkilön läheinen on antanut siihen kirjallisen suostumuksensa.

Jos hakija katsoo, että laaja turvallisuus selvitys on välttämätöntä ulottaa koskemaan selvityksen kohteena olevan henkilön läheistä, hänen tulee esittää hakemuksessaan tähän perusteltu syy.

Mitä selvityksen kohteena olevan henkilön tiedonsaantioikeudesta säädetään, sovelletaan myös selvityksen kohteena olevan henkilön läheiseen, kun tästä on tehty 1 momentissa tarkoitettu selvitys. Selvityksen kohteena olevan henkilön läheisen huomautusoikeudesta itseään koskeviin tietoihin sovelletaan, mitä 16 §:ssä säädetään.

18 §

Laajaan turvallisuus selvitykseen sovellettavat säännökset

Laajaan turvallisuus selvitykseen sovelletaan tämän luvun säännösten lisäksi, mitä perusmuotoisesta turvallisuus selvityksestä säädetään, ei kuitenkaan 4 §:ää ja 6 §:n 2 momenttia.

4 luku

Suppea turvallisuus selvitys

19 §

Suppean turvallisuus selvityksen tarkoitus

Suppean turvallisuus selvityksen tarkoituksena on selvittää, voidaanko henkilölle työtehtävissään järjestää oikeus päästä tiettyyn paikkaan tai tilaan.

Tässä luvussa tarkoitettuja paikkoja ja tiloja ovat:

- 1) ydinlaitos;
- 2) lentoasema, satama tai muu näihin verrattava maan ulkoisten taikka sisäisten liikenneyhteyksien kannalta tärkeä liikennealue;
- 3) yhdyskuntateknistä huoltoa palveleva merkittävä laitos;
- 4) varuskunta- tai varikkoalue taikka muu puolustusvoimien hallinnassa oleva alue, jolla on huomattavaa merkitystä sotilaalliselle maanpuolustukselle;
- 5) puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen tai poliisin toimitila;
- 6) viranomaisten tietoverkon käytön kannalta merkittävä toimitila; sekä
- 7) sellainen valtion viranomaisen toimitila, julkinen tai yksityinen tutkimuslaitos taikka tietokonekeskus, jolla on huomattavaa merkitystä valtion sisäiselle tai ulkoiselle turvallisuudelle tai maanpuolustukselle taikka erittäin huomattavaa merkitystä julkiselle taloudelle.

20 §

Suppean turvallisuus selvityksen hakeminen

Haettaessa suppeaa turvallisuus selvitystä hakemuksessa tulee yksilöidä 19 §:n 2 momentissa tarkoitettu paikka tai tila sekä ne työtehtävät, joita selvityksen kohteena oleva henkilö siellä hoitaisi.

21 §

Suppean turvallisuus selvityksen tekemiseen toimivaltainen viranomainen

Suppean turvallisuus selvityksen tekemisestä päättää paikan tai tilan sijaintipaikkakunnan kihlakunnan poliisilaitos, jollei 2 momentista muuta johdu.

Pääesikunta päättää suppean turvallisuus selvityksen tekemisestä, jos kyse on pääsystä puolustusvoimien hallinnassa olevaan paikkaan tai tilaan.

22 §

Suppean turvallisuusselvityksen tekeminen

Suppea turvallisuusselvitys voi perustua vain sellaisiin rekisteritietoihin, jotka sisältyvät poliisiasiaan tietojärjestelmään, rikosrekisteriin, oikeushallinnon tietojärjestelmiin syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, tuomiolauselmajärjestelmään taikka pääesikunnan pitämään rikostietorekisteriin tai turvallisuustietorekisteriin.

23 §

Suppeaan turvallisuusselvitykseen sovellettavat säännökset

Suppeaan turvallisuusselvitykseen sovelletaan tämän luvun säännösten lisäksi, mitä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä tässä laissa säädetään, ei kuitenkaan 5 §:ää eikä 8 §:n 1 momenttia.

5 luku

Erinäiset säännökset

24 §

Oikeusturva

Toimivaltaisen viranomaisen antamaan kielteiseen päätökseen turvallisuusselvityksen tekemistä koskevassa asiassa ei saa hakea valittamalla muutosta.

Toimivaltaisen viranomaisen päätökseen, jolla tämä on kieltäytynyt antamasta 13 §:n 1 momentissa tai 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua tietoa taikka tekemästä 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua merkintää, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on kumottu 5 §:ssä tarkoitettujen toimivaltaisen viranomaisen päätös tai muutettu sitä, saa hakea muutosta myös kysymyksessä oleva viranomainen.

Tietosuojavaltuutetulla on oikeus tutustua tässä laissa säädettyyn turvallisuusselvitykseen sen lainmukaisuuden tarkastamiseksi.

25 §

Tietojen antaminen toiselle viranomaiselle

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä suojelupoliisi, pääesikunta ja kihlakunnan poliisilaitos voivat luovuttaa toisilleen yksittäisen turvallisuusselvityksen tekemiseksi tarpeellisia tietoja.

26 §

Turvallisuusselvityksistä pidettävät henkilörekisterit

Tehdyistä turvallisuusselvityksistä pidettävistä henkilörekistereistä säädetään poliisin henkilörekistereistä annetussa laissa ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995).

27 §

Turvallisuusselvitysten maksullisuus

Toimivaltaisten viranomaisten tämän lain nojalla tekemistä turvallisuusselvityksistä peritään maksu noudattaen soveltuvin osin, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään. Maksuton on kuitenkin sellainen turvallisuusselvitys, jonka toimivaltainen viranomainen tekee saman hallinnonalan toisen viranomaisen tai oppilaitoksen hakemuksesta.

28 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus 12 §:n 2 momentissa tarkoitettua vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla

laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä ja henkilörekisteririkkomuksesta henkilötietolain (523/1999) 48 §:n 2 momentissa.

29 §

Tarkemmat säännökset

Sisäasiainministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suojelupoliisiin tai kihlakunnan poliisilaitoksen toimivaltaan kuuluvaa turvallisuus selvitystä haettaessa esitettävistä tiedoista, hakumenettelystä sekä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuista ehdoista.

Puolustusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä pääesikunnan

toimivaltaan kuuluvaa turvallisuus selvitystä haettaessa esitettävistä tiedoista ja hakumenettelystä.

6 luku

Voimaantulo

30 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**poliisin henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan poliisin henkilörekistereistä 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun lain (509/1995) 20 §:n 6 momentti, sellaisena kuin se on laissa 4/1998,

muutetaan 1 b §:n 2 momentti, 23 ja 24 b § sekä 24 d §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 b §:n 2 momentti sekä 24 b ja 24 d § mainitussa laissa 4/1998 sekä 23 § osaksi viimeksi mainitussa laissa ja laissa 658/1998, sekä

lisätään 1 b §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 4/1998, uusi 4 momentti ja 3 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

1 b §

Hallintoasiain tietojärjestelmä

 Hallintoasiain tietojärjestelmän osarekistereitä ovat:

- 1) aseluparekisteri;
- 2) henkilökorttirekisteri;
- 3) passirekisteri;
- 4) tarkastuskorttirekisteri;
- 5) ulkomaalaisten tunnistamisrekisteri;
- 6) vartijarekisteri;
- 7) järjestyksenvalvojakisteri; sekä
- 8) paikallispoliisin turvallisuusselvitysrekisteri.

 Paikallispoliisin turvallisuusselvitysrekisteriin talletetaan selvityksen kohteena olevan henkilöllisyyttä koskevien tietojen lisäksi tieto siitä, että hänestä on tehty turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitettu suppea turvallisuusselvitys sekä selvityksen antamisaika ja muut selvityksen yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

3 §

Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä

 Suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään talletetaan myös tiedot turvallisuus-

selvityksistä annetussa laissa tarkoitetusta suojelupoliisin tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä ja laajasta turvallisuusselvityksestä, selvityksen kohteena olevan henkilön tunnistetiedot sekä selvityksen antamisaika.

23 §

Turvallisuusselvitykset

 Poliisilla on turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitettua perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään oikeus käyttää poliisi-asiain tietojärjestelmään, hallintoasiain tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomio-lauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Poliisin oikeudesta saada muita tietoja, joita se voi käyttää perusmuotoista turvallisuusselvitystä tai laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään, säädetään erikseen.

Suppeaa turvallisuusselvitystä tehdessään poliisilla on oikeus käyttää poliisi-asiain tietojärjestelmään sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista ja tuomiolauselma-järjestelmään sisältyviä tietoja samoin kuin niitä

muita tietoja, joita poliisilla on oikeus saada muilta viranomaisilta tätä tehtävää varten siten kuin siitä muualla laissa säädetään.

24 b §

Tietojen poistaminen suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Tietojärjestelmässä olevat tiedot perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä ja laajasta turvallisuusselvityksestä poistetaan vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

24 d §

Tietojen poistaminen hallintoasiain tietojärjestelmästä

Hallintoasiain tietojärjestelmän tietokannasta ja erillisistä osarekistereistä poistetaan tiedot seuraavasti:

1) henkilökortti-, passi-, vartija- ja järjestyksenvalvojarokisteristä luvan tiedot kymmenen vuoden kuluttua luvan voimassaolon päättymisestä sekä hakemuksen hylkäämistä koskevat tiedot, peruutus-, este- ja huomautustiedot sekä lausuntoa koskevat tiedot kymmenen vuoden kuluttua hakemuksen hylkäämisestä, peruutus-, este- tai huomautustiedon merkitsemisestä taikka lausunnon antamisesta;

2) tarkastuskorttirekisteristä viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä;

3) ulkomaalaisen tunnistamisrekisteristä kymmenen vuoden kuluttua rekisteröinnistä tai yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisteröity on saanut Suomen kansalaisuuden; sekä

4) paikallispoliisin turvallisuusselvitysrekisteristä vuoden kuluessa uuden suppean turvallisuusselvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

3.

Laki**poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa 3 päivänä marraskuuta 1995 annetun lain (1251/1995) 6 §:n 1 momentin 6 kohta ja 22 § sekä

lisätään 11 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, ja 18 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 ja 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, seuraavasti:

6 §

Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekisteristä

Pääesikunnalla on 1 §:ssä mainittujen tehtävien suorittamista varten salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tarpeellisia tietoja:

6) poliisin henkilökistereistä tietoja henkilön sopivuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvelemista ja turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitettujen turvallisuusselvitysten tekemistä varten.

11 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteriin talletetaan myös tiedot turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitettua pääesikunnan tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä taikka laajasta tai suppeasta turvallisuusselvityksestä, selvityksen kohteena olevan henkilön tunnistetiedot sekä mainitun selvityksen antamisaika.

18 §

Tietojen säilytysajat

Turvallisuustietorekisterissä olevat tiedot perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä samoin kuin laajasta ja suppeasta turvallisuusselvityksestä poistetaan vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

22 §

Turvallisuusselvitykset

Pääesikunnalla on turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitettua perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään oikeus käyttää pitämäänsä rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Pääesikunnan oikeudesta saada muita tietoja, joita se voi käyttää perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään, säädetään erikseen.

Suppeaa turvallisuusselvitystä tehdessään pääesikunnalla on oikeus käyttää pitämäänsä rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista ja tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja samoin kuin niitä muita tie-

toja, joita pääesikunnalla on oikeus saada muilta viranomaisilta tätä tehtävää varten siten kuin siitä muualla laissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/1993) 4 a §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1093/1999, uusi 1 a kohta seuraavasti:

4 a §

Sen lisäksi, mitä 4 §:ssä säädetään, rikosrekisteristä luovutetaan henkilöä koskevat tiedot Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee:

1 a) turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen sekä laajan ja suppean turvallisuusselvityksen tekemistä;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

5.

Laki**ulosottolain 3 luvun 34 g §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 3 luvun 34 g §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 649/1999, seuraavasti:

34 g §

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä ulosottomies saa antaa tarpeellisia tietoja toiselle ulosottoviranomaiselle sekä, jos on syytä epäillä, että velallinen on saattanut syyllistyä rikokseen, myös syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle. Ulosottomies saa antaa tietoja syyttäv viranomaiselle myös sakan muuntorangaistuksen harkintaa varten. Ulosottomies saa antaa tarpeellisia tietoja lisäksi suojelupoliisille ja pääesikunnalle turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) säädetyn laajan turvallisuusselvityksen tekemistä varten sekä verovi-

ranomaiselle, työviranomaiselle, konkursiasiamiehelle tai muulle viranomaiselle havaitsemistaan velallisen väärinkäytöksistä. Ulosottomies ei kuitenkaan saa antaa muulle kuin toiselle ulosottoviranomaiselle tietoja velallisen väärinkäytöksistä, jos tieto näistä on saatu henkilöltä, joka olisi oikeudenkäynnissä oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta kyseisistä seikoista, eikä myöskään sivulliselta itseltään saamiaan tietoja tämän väärinkäytöksistä.

—————
 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
 ta 20 .

6.

Laki**liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liiketoimintakiellosta 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1059/1985) 21 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1220/1997, seuraavasti:

21 §

Rekisteri

syyteharkintaa ja syytteen ajamista varten sekä suojelupoliisille ja pääesikunnalle turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen tekemistä varten.

 Tiedot päättyneistä liiketoimintakielloista on pidettävä salassa. Tietoja voidaan kuitenkin luovuttaa poliisille liiketoimintakiellon rikkomista koskevan rikoksen esitutkintaa ja liiketoimintakiellon määräämisen edellytysten selvittämistä varten, yleiselle syyttäjälle

-----
 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

7.

Laki**ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaisrekisteristä 19 päivänä joulukuuta 1997 annetun lain (1270/1997) 2 §:n 2 momentti ja 10 §:n 1 momentin 1 kohta seuraavasti:

2 §

Rekisterin pito ja käyttötarkoitus

Ulkomaalaisrekisteriä pidetään ja käytetään ulkomaalaisten maahantuloa, maassa oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden päätöksentekoa sekä maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten, valtion turvallisuuden suojaamiseksi ja turvallisuusselvityksistä annettussa laissa (/) tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen tekemiseksi.

10 §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) puolustusvoimille viisumia, oleskelu- ja työlupaa sekä turvapaikkaa koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten sekä henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.

Helsingissä 27 päivänä huhtikuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

2.

Laki

poliisin henkilörekistereistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan poliisin henkilörekistereistä 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun lain (509/1995) 20 §:n 6 momentti, sellaisena, kuin se on laissa 4/1998,

muutetaan 1 b §:n 2 momentti, 23 ja 24 b § sekä 24 d §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 b §:n 2 momentti sekä 24 b ja 24 d § mainitussa laissa 4/1998 sekä 23 § osaksi viimeksi mainitussa laissa ja laissa 658/1998, sekä

lisätään 1 b §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 4/1998, uusi 4 momentti ja 3 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 b §

Hallintoasiain tietojärjestelmä

Hallintoasiain tietojärjestelmän osarekistereitä ovat:

- 1) aseluparekisteri;
- 2) henkilökorttirekisteri;
- 3) passirekisteri;
- 4) tarkastuskorttirekisteri;
- 5) ulkomaalaisten tunnistamisrekisteri;
- 6) vartijarekisteri; sekä
- 7) järjestyksenvalvojarekisteri.

Hallintoasiain tietojärjestelmän osarekistereitä ovat:

- 1) aseluparekisteri;
- 2) henkilökorttirekisteri;
- 3) passirekisteri;
- 4) tarkastuskorttirekisteri;
- 5) ulkomaalaisten tunnistamisrekisteri;
- 6) vartijarekisteri; (*poist.*)
- 7) järjestyksenvalvojarekisteri; *sekä*
- 8) paikallispoliisin turvallisuus selvitysrekisteri.

Paikallispoliisin turvallisuus selvitysrekisteriin talletetaan selvityksen kohteena olevan henkilöllisyyttä koskevien tietojen lisäksi tieto siitä, että hänestä on tehty turvallisuus selvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitettu suppea turvallisuus selvitys sekä selvityksen antamisaika ja muut selvityksen yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot.

3 §

Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä

Suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään talletetaan myös tiedot turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitetusta suojelupoliisin tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä ja laajasta turvallisuusselvityksestä, selvityksen kohteena olevan henkilön tunnistetiedot sekä selvityksen antamisaika.
 -----

20 §

Tietojen luovuttaminen ulkomaille

-----
kumotaan

Poliisilla on oikeus luovuttaa Euroopan poliisivirastolle, Euroopan unionin toimielimille ja Euroopan yhteisöjen virastoille ja laitoksille luotettavuuslausuntoja noudattaen soveltuvin osin, mitä 23 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään lausunnon antamisen edellytyksistä ja 2–4 momentissa lausunnon antamisessa noudatettavasta menettelystä.

-----

23 §

Luotettavuuslausunnot

Poliisilla on oikeus käyttää poliisin henkilörekisterin tietoja tarpeellisessa laajuudessa annettaessa lausuntoa:

1) valtion virkamieslain (750/1994) 7 §:ssä tarkoitettua virkaa hakeneen tai sanotunlaiseen virkaan nimitetyn henkilön luotettavuudesta;

2) henkilön luotettavuudesta tehtävään, johon liittyy pääsy valtiosalaisuuksiin taikka sellaisiin yrityssalaisuuksiin tai tietoihin, joiden luvattomasta ilmaisemisesta voisi aiheutua vaaraa valtion turvallisuudelle taikka huomattavalle yleiselle edulle tai huomattavalle yksityiselle taloudelliselle edulle; taikka

Turvallisuusselvitykset

Poliisilla on turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitettua perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään oikeus käyttää poliisi-asiain tietojärjestelmään, hallintoasiain tietojärjestelmään ja suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomio-lauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Poliisin oikeudesta saada muita tietoja, joita se voi käyttää perusmuotoista turvallisuusselvitystä tai laajaa turvallisuusselvitystä tehdes-

3) henkilön luotettavuudesta päästä kohteeseen, jolla on merkitystä valtion turvallisuudelle taikka huomattavalle yleiselle edulle tai huomattavalle yksityiselle taloudelliselle edulle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua lausuntoa annettaessa ei saa kuitenkaan käyttää 2, 3a ja 3 b §:ssä tarkoitettujen rekisterien tietoja tai 8 §:ssä tarkoitetuissa rekistereissä olevia 10 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

Poliisilla on 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa myös oikeus luovuttaa muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja poliisin henkilörekisterin tietoja, jos se on lausunnon tarkoituksen kannalta välttämätöntä.

Rekisteröidyllä on oikeus saada tieto siitä, onko hänestä annettu 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu lausunto, ja hänelle on ilmoitettava 1 momentin 2–3 kohdassa tarkoitettua lausunnon pyytämisestä tai antamisesta, jollei tästä aiheudu ilmeistä vaaraa valtion turvallisuudelle.

sään, säädetään erikseen.

Suppeaa turvallisuusselvitystä tehdessään poliisilla on oikeus käyttää poliisiasiain tietojärjestelmään sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista ja tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja samoin kuin niitä muita tietoja, joita poliisilla on oikeus saada muilta viranomaisilta tätä tehtävää varten siten kuin siitä muualla laissa säädetään.

24 b §

Tietojen poistaminen suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Luotettavuuslausunnot poistetaan kuitenkin 10 vuoden kuluttua niiden antamisesta.

Tietojen poistaminen suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä

Henkilöä koskevat tiedot poistetaan suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. *Tietojärjestelmässä olevat tiedot perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä ja laajasta turvallisuusselvityksestä poistetaan vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.*

24 d §

Tietojen poistaminen hallintoasiain tietojärjestelmästä

Hallintoasiain tietojärjestelmän tietokannasta ja erillisistä osarekistereistä poistetaan tie-

Tietojen poistaminen hallintoasiain tietojärjestelmästä

Hallintoasiain tietojärjestelmän tietokannasta ja erillisistä osarekistereistä poistetaan tie-

dot seuraavasti:

1) henkilökortti, passi-, vartija- ja järjestyksenvalvojakisteristä luvan tiedot 10 vuoden kuluttua luvan voimassaolon päättymisestä sekä hakemuksen hylkäämistä koskevat tiedot, peruutus-, este ja huomautustiedot sekä lausuntoa koskevat tiedot 10 vuoden kuluttua hakemuksen hylkäämisestä, peruutus-, este- tai huomautustiedon merkitsemisestä taikka lausunnon antamisesta;

2) tarkastuskorttirekisteristä viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä; sekä

3) ulkomaalaisen tunnistamisrekisteristä 10 vuoden kuluttua rekisteröinnistä tai yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisteröity on saanut Suomen kansalaisuuden.

dot seuraavasti:

1) henkilökortti-, passi-, vartija- ja järjestyksenvalvojakisteristä luvan tiedot *kymmenen* vuoden kuluttua luvan voimassaolon päättymisestä sekä hakemuksen hylkäämistä koskevat tiedot, peruutus-, este- ja huomautustiedot sekä lausuntoa koskevat tiedot *kymmenen* vuoden kuluttua hakemuksen hylkäämisestä, peruutus-, este- tai huomautustiedon merkitsemisestä taikka lausunnon antamisesta;

2) tarkastuskorttirekisteristä viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä; (*poist.*)

3) ulkomaalaisen tunnistamisrekisteristä *kymmenen* vuoden kuluttua rekisteröinnistä tai yhden vuoden kuluttua siitä, kun rekisteröity on saanut Suomen kansalaisuuden; *sekä*

4) paikallispoliisin turvallisuusselvityksrekisteristä vuoden kuluessa uuden suppean turvallisuusselvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään *kymmenen* vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.

_____ päivä
Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 20 . _____

3.

Laki**poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa 3 päivänä marraskuuta 1995 annetun lain (1251/1995) 6 §:n 1 momentin 6 kohta ja 22 § sekä

lisätään 11 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, ja 18 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 ja 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekistereistä

Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekistereistä

Pääesikunnalla on 1 §:ssä mainittujen tehtävien suorittamista varten salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tarpeellisia tietoja:

Pääesikunnalla on 1 §:ssä mainittujen tehtävien suorittamista varten salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tarpeellisia tietoja:

6) poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön sopivuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvelemista varten.

6) poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön sopivuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvelemista ja turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitettujen turvallisuusselvitysten tekemistä varten.

11 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteriin talletetaan myös tiedot turvallisuusselvityksistä annetussa laissa tarkoitettua pääesikunnan tekemästä perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä taikka laajasta tai suppeasta turvallisuusselvityksestä, selvityksen kohteena olevan henkilön tunnistetiedot sekä mainitun selvityksen antamisaika.

18 §

Tietojen säilytysajat

Turvallisuustietorekisterissä olevat tiedot perusmuotoisesta turvallisuusselvityksestä samoin kuin laajasta ja suppeasta turvallisuusselvityksestä poistetaan vuoden kuluessa vastaavan uuden selvityksen antamisesta ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen vuoden kuluttua selvityksen antamisesta.
 -----

22 §

Luotettavuuslausunnot

Pääesikunnalla on oikeus käyttää tässä laissa tarkoitettujen henkilörekisterien tietoja tarpeellisessa laajuudessa annettaessa lausuntoa puolustusministeriön hallinnonalan tai rajavartiolaitoksen viranomaiselle valtion virkamieslain 7 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettua virkaa hakeneen tai sanotunlaiseen virkaan nimitetyn henkilön luotettavuudesta tai muuta puolustushallinnon tehtävää hakeneen tai kyseisessä tehtävässä palvelevan luotettavuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua lausuntoa annettaessa ei saa kuitenkaan käyttää 12 §:ssä tarkoitettussa rekisterissä olevia 13 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on pyynnöstään oikeus saada tieto siitä, onko hänestä pyydetty tai annettu 1 momentissa tarkoitettu lausunto ja onko hänestä hankittu 6 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuja tietoja.

Turvallisuusselvitykset

Pääesikunnalla on turvallisuusselvityksistä annettussa laissa tarkoitettua perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään oikeus käyttää pitämäänsä rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista taikka tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja. Pääesikunnan oikeudesta saada muita tietoja, joita se voi käyttää perusmuotoista turvallisuusselvitystä ja laajaa turvallisuusselvitystä tehdessään, säädetään erikseen.

Suppeaa turvallisuusselvitystä tehdessään pääesikunnalla on oikeus käyttää pitämäänsä rikostietorekisteriin ja turvallisuustietorekisteriin sisältyviä tietoja sekä oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmiin sisältyviä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista ja tuomiolauselmajärjestelmään sisältyviä tietoja samoin kuin niitä muita tietoja, joita pääesikunnalla on oikeus saada muilta viranomaisilta tätä tehtävää varten siten kuin siitä muualla laissa säädetään.

Voimassa oleva laki

Tietosuojavaltuutetulla on oikeus tutustua edellä 3 momentissa tarkoitettuun lausuntoon ja 3 momentissa tarkoitettuihin henkilön sopivuuden arvioimiseen liittyviin tietoihin niiden lainmukaisuuden tarkastamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 20 . päivänä _____

4.

Laki

rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/1993) 4 a §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1093/1999, uusi 1 a kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 a §

Sen lisäksi, mitä 4 §:ssä säädetään, rikosrekisteristä luovutetaan henkilöä koskevat tiedot Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee:

Sen lisäksi, mitä 4 §:ssä säädetään, rikosrekisteristä luovutetaan henkilöä koskevat tiedot Suomen viranomaiselle asiassa, joka koskee:

1 a) turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen sekä laajan ja suppean turvallisuusselvityksen tekemistä;

Tämä laki tulee voimaan _____
20 . päivänä _____
kuuta _____

5.

Laki**ulosottolain 3 luvun 34 g §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 3 luvun 34 g §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 649/1999, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

34 g §

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä ulosottomies saa antaa tarpeellisia tietoja toiselle ulosottoviranomaiselle, sekä, jos on syytä epäillä, että velallinen on saattanut syyllistyä rikokseen, myös syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle. Ulosottomies saa antaa tietoja syyttävöviranomaiselle myös sakon muuntorangaistuksen harkintaa varten. Ulosottomies saa antaa tarpeellisia tietoja lisäksi veroviranomaiselle, työviranomaiselle, konkurssiasiamiehelle tai muulle viranomaiselle havaitsemistaan velallisen väärinkäytöksistä. Ulosottomies ei kuitenkaan saa antaa muulle kuin toiselle ulosottoviranomaiselle tietoja velallisen väärinkäytöksistä, jos tieto näistä on saatu henkilöltä, joka olisi oikeudenkäynnissä oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta kyseisistä seikoista, eikä myöskään sivulliselta itseltään saamiaan tietoja tämän väärinkäytöksistä.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä ulosottomies saa antaa tarpeellisia tietoja toiselle ulosottoviranomaiselle sekä, jos on syytä epäillä, että velallinen on saattanut syyllistyä rikokseen, myös syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle. Ulosottomies saa antaa tietoja syyttävöviranomaiselle myös sakon muuntorangaistuksen harkintaa varten. Ulosottomies saa antaa tarpeellisia tietoja lisäksi *suojelupoliisille ja pääesikunnalle turvallisuus selvityksistä annetussa laissa (/) säädetyn laajan turvallisuus selvityksen tekemistä varten sekä veroviranomaiselle, työviranomaiselle, konkurssiasiamiehelle tai muulle viranomaiselle havaitsemistaan velallisen väärinkäytöksistä. Ulosottomies ei kuitenkaan saa antaa muulle kuin toiselle ulosottoviranomaiselle tietoja velallisen väärinkäytöksistä, jos tieto näistä on saatu henkilöltä, joka olisi oikeudenkäynnissä oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta kyseisistä seikoista, eikä myöskään sivulliselta itseltään saamiaan tietoja tämän väärinkäytöksistä.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
 ta 20 .

6.

Laki**liiketoimintakiellosta annetun lain 21 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan liiketoimintakiellosta 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1059/1985) 21 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1220/1997, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

21 §

Rekisteri

Tiedot päättyneistä liiketoimintakielloista on pidettävä salassa. Tietoja voidaan kuitenkin luovuttaa poliisille liiketoimintakiellon rikkomista koskevan rikoksen esitutkintaa ja liiketoimintakiellon määrittämisen edellytysten selvittämistä varten sekä yleiselle syyttäjälle syyteharkintaa ja syytteen ajamista varten.

Tiedot päättyneistä liiketoimintakielloista on pidettävä salassa. Tietoja voidaan kuitenkin luovuttaa poliisille liiketoimintakiellon rikkomista koskevan rikoksen esitutkintaa ja liiketoimintakiellon määrittämisen edellytysten selvittämistä varten, yleiselle syyttäjälle syyteharkintaa ja syytteen ajamista varten sekä suojelupoliisille ja pääesikunnalle turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen tekemistä varten.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 .

7.

Laki**ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaisrekisteristä 19 päivänä joulukuuta 1997 annetun lain (1270/1997) 2 §:n 2 momentti ja 10 §:n 1 momentin 1 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Rekisterin pito ja käyttötarkoitus

Ulkomaalaisrekisteriä pidetään ja käytetään ulkomaalaisten maahantuloa, maassa oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden päätöksentekoa sekä maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten ja valtion turvallisuuden suojaamiseksi.

Ulkomaalaisrekisteriä pidetään ja käytetään ulkomaalaisten maahantuloa, maassa oleskelua ja työntekoa koskevien asioiden päätöksentekoa sekä maahantulon ja maastalähdön valvontaa varten, valtion turvallisuuden suojaamiseksi ja turvallisuusselvityksistä annetussa laissa (/) tarkoitetun perusmuotoisen turvallisuusselvityksen ja laajan turvallisuusselvityksen tekemiseksi.

10 §

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) puolustusvoimille oleskelu- ja työlupaa sekä turvapaikkaa koskevista hakemuksista ja

Tietojen luovuttaminen rekisteristä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään taikka Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään, ulkomaalaisrekisteristä saa salassapitosäännösten estämättä ja siinä määrin kuin se vastaanottavan viranomaisen lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi on tarpeen luovuttaa tietoja:

1) puolustusvoimille viisumia, oleskelu- ja työlupaa sekä turvapaikkaa koskevista ha-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hakemuksiin annetuista päätöksistä turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten sekä henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

kemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä turvallisuus- ja valvontatehtäviä varten sekä henkilön kansalaisuustiedoista asevelvollisuuslaissa (452/1950) tarkoitettujen asevelvollisuusasiain käsittelyä varten;

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 _____ .*